

MAATIAINEN

Maatiaiskasvien, -eläinten ja -maisemien puolesta

2/2010

Maatiainen -

Det lantliga kulturarvet ry

Maatiainen ry on perustettu vuonna 1989.

Yhdistys pyrkii säilyttämään vanhat viljely- ja koristekasvit sekä alkuperäiset kotieläinrodut eli maatiaiskasvit ja -eläimet. Lisäksi yhdistys haluaa vaalia perinnemaisemia.

Yhteys toimintaryhmiin

Yhdistyksen jäsenet ja muutkin maatiaisasioista kiinnostuneet voivat ottaa suoraan yhteyden toimintaryhmiin. Yhteyshenkilöiden tiedot ovat takakannen sisäsivulla.

Yhdistyksen toimisto

Stenbäckinkatu 8
00250 HELSINKI
(09) 477 5331
toimisto@maatiainen.fi
www.maatiainen.fi

Aukioloajat

Maatiaisien toimiston aukioloajat ovat keskiviikko ja torstai klo 12-18, toukokuussa myös tiistai klo 12-19. Maatiaisien toimisto on suljettu heinäkuun ajan. Toimisto sijaitsee Helsingin Taka-Töölössä lähellä Naistenklinikkaa. Tienoilille pääsee Mannerheimintietä pitkin kulkevilla busseilla ja raitiovaunuilla sekä Topeliuksenkatua kulkevilla busseilla.

Jäsenyys

Yhdistyksen jäseneksi voi liittyä ottamalla yhteyttä toimistoon kirjeellä, sähköpostilla tai puhelimella. Jäseneksi voit myös liittyä maksamalla jäsenmaksun suoraan yhdistyksen tilille. Kirjoita viestikenttään UUSI JÄSEN sekä nimesi ja osoitteesi.

Jäsenmaksu

Vuoden 2010 henkilöjäsenmaksu on 25 €, opiskelija 18 €, perheenjäsen (varsinaisen jäsenen ohella) 11€

Lahjoitukset

Yhdistys ottaa kiitollisena vastaan lahjoituksia toimintansa tukemiseen.

Tilinumero

Aktia 405500-114419
Suupohjan Osuuspankki 473000-195205

Kansi: Paimion Askalankoski - vuoden perinnemaisema.
(*Kuva:* Viri Teppo-Pärnä)

Maatiainen - lehti

22. vuosikerta

2/2010

Julkaisija

Maatiainen ry

Toimitus

Päätoimittaja: **Aune Kämäräinen**,
aune.kamarainen@kolumbus.fi, p. 050 3255334
Taitto: **Raija Ojanen**, raija_ojanen@yahoo.com

Kirjoitukset ja muu aineisto

Lehteen tarkoitetut kirjoitukset ja ilmoitukset pyydetään lähettämään yhdistyksen toimistoon tai suoraan toimittajalle sähköpostilla tai kirjeenä. Toivomme vinkkejä, kannanottoja ja lukijoiden kertomuksia kokemuksistaan maatiaismaailmassa.

Arvoisat kirjoittajat! Jos kirjoitatte tietokoneella, lähetättehän tekstin joko levykkeellä tai sähköpostilla. "Vanhanaikaisella" kirjoituskoneella tai käsinkirjoitetut tekstit naputtelemme toki itse paperilta tietokoneelle.

Ilmestyminen

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Ilmestymisaikataulu 2010

Numero Aineiston viimeinen jättöpäivä Ilmestymisaika

1	29.1.	26.2.
2	9.4.	7.5.
3	6.8.	3.9.
4	5.11.	3.12.

Tilausmaksu:

Lehti jaetaan yhdistyksen jäsenille jäsenmaksua vastaan. Muille tilausmaksu on 25 € vuonna 2010. Irtonumero 4 €

Ilmoitushinnat:

Koko sivu 200 €, ½ sivua 120 €, ¼ sivua 80 €.

Painopaikka:

Forssan kirjapaino

ISSN 1455-3201

Maatiainen-lehti 3/2010 ilmestyy 3.9.2010.

Olkaa hyvät ja lähettäkää kirjoitukset, ilmoitukset ja muut lehtimateriaali toimistoon tai suoraan toimittajalle **6.8.2010** mennessä.

Monivuotisia ja pitkäikäisiä

Nyt on kevät ja istutusten ja touonteon aika koittaa. Mutta mäellä on muutakin kuin puita ja peltoa. On siellä kukkiakin ja peräti varta vasten hankittuja. Oma kukkaharrastukseni on jotensakin toistaitoista, en edes tiedä kovin monia virallisia nimiä. Perinnöksi ovat enimmäkseen tulleet. Ihmeen sitkeitä ja virkeitä ne ovat. Jostain toisista vuosisadan vaihteesta ja 1950-luvulta on peräisin siellä sun täällä kasveja, jotka minussa välillä herättävät ajatuksia ja muistoja niistä ihmisistä, joihin ne liittyvät. Ruusupehkon ja syreenin välillä heinikosta työntyvä kellan- ja violetinkirjava kartanonlilja tuo mieleen ketjun entisiä emäntiä aina Eljasukon Ievasta lähtien, joka sen kuului hankkineen joskus 1900-luvun alkukymmenillä. Ruusu taas on huumaavaa tuoksua tulvivaa juhannusruusua, joka kukkii melko lyhyen aikaa ja pyrkii leviämään ympäristöönsä. ”Sireni” tai virallisemmin syreeni on runsaasti kukkivaa lajia ja leviää sekin tarmokkaasti, taisi olla Iita-tädin hommaama. Saippuakukka jää kivipenkereen ja polun väliin. Olisikohan sen juurissa saippuaa, jos joskus kokeilisi? Saunan luona kukkii nurmi sakeanaan harjaneilikoita, tummanpunaisia ja vähän vaaleampiakin. Suuren petäjän alle tukahtuneen entisen perunamaan keskellä kituuttaa vaaleanpunainen papulanruusu, mamman kotikylässään kivirauniosta löytämä. Pitääpä siirtää se joskus parempaan paikkaan. Vähän matkan päähän siitä putkahti muutama tumma tulikukka, mistä lie tullut, aivan kuin niitä olisi ennenkin jossain lähistöllä näkynyt. Pihatien mutkassa olevan maakiven ympärillä näkyy vielä syksyn räntäsateiden aikaankin violetinsinisiä kukkia – syysastereita. Jokunen oma hankintakin näkyy jääneen pysyväksi: kun tapasin vaimoni, rupesi tekemään mieleni punaista pionia. Löytyihän semmoinen ja nyt se kukoistaa kesä kesältä aina vain komeammin. Vaimo taas sai ystävättäreltään lahjaksi teemintun, joka on yrtti, mutta onpahan jonkunlainen kukkakin. Saijutarpeiksi sen pehmeänpörheät kesän mittaan aina kynittäään. Sellaisia ovat perennamme, eivätpä ne ole kummempaa hoitoa tarvinneet, ennemminkin muutamat tarvitsevat rajoittamista leviämisessään, ja ne kukoistavat vuodesta toiseen. Ostetuista on pysyväksi jäänyt punainen pion. Mitähän kaikkea kestäväää kesäiloa Maatiaisen hyllyistä ja taimipäiviltä löytyisikään, jos ryhtyisi tarkemmin perehtymään?

Kuva: Aune Kämäräinen

Timo Rantakaulio

Toimiston kuulumisia maaliskuussa 2010

TOIMISTOON on vihdoinkin saatu ikkunaan tieto siitä, että osoitteessamme Stenbäckinkatu 8 piilee Maatiainen ja saatavilla on kotimaisia siemeniä. Näin toivomme useampien siementen ostajien löytävän tiensä kukkakaltereiden taakse tekemään siemenostoksia. Teksti on kirjoitettu erityisen hurmaavilla värikkäillä jugend-tyylisillä kirjaksimilla siten että teksti kotimaisia siemeniä muodostaa kaaren tekstin Maatiainen ylle. Yhdistys on hakenut ja saanut Suomalaisen työn liitolta avainlipputunnuksen. Tästä voitte vielä syvällisemmin vakuuttua, kun avainlipputunnukset tulevaisuudessa ilmestyvät siemenpusseihin.

Tänä vuonna kevättä ovat jälleen leimanneet siemenluettelon valmistuminen ja puutarhamessut. Messuille osallistuttiin Helsingissä ja Turussa. Helsingissä mentiin vanhaan tyyliin, mutta Turussa oli ensimmäistä kertaa mukana myös mesipistiäiset, tarkemmin sanottuna tumma pohjanmehiläinen. Talvi oli runsasluminen, ja se saa mehiläisetkin nukkumaan pitkään, joten kokonaista lasipesällistä mehiläisiä ei lähtenyt messuille edustamaan maatiaisuutta. Jonkinlainen purkki mehiläisiä kuningattarineen oli Turun kevätpuutarhamessuilla. Mehiläiset ovat herättäneet laajaa kiinnostusta, ja toivottavasti tämä poikii uusia emonkasvattajia tummalle pohjanmehiläiselle, jotta sen tulevaisuus olisi turvattu myös tulevaisuudessa.

Löysittehän kyseisen otuksen edellisen Maatiainen-lehden kansikuvasta. Jos ette, niin kannattaa vilkaista uudelleen.

Siemenluettelon oli tarkoitus ilmestyä lehden välissä, muuta hiukan toisin kävi. Monet ovat olleet erilliseen siemenluetteloon kuitenkin tyytyväisiä. Siemenluetteloa ei tarvitse vaivautua itse parin edellisen vuoden tapaan irrottamaan lehden välistä, vaan se tuli erilleen niitattuna. Valkoisen muovipussin ekologisuuteen eivät kaikki olleet tyytyväisiä, mutta suurta nää se ei herättänyt. Ensi vuoden siemenluettelolanteesta on vielä vaikea mennä ennustamaan mitään. Jotain on kuitenkin nähtävissä: Ensi vuonna jäsenmaksut lähetettäneen ainakin osittain sähköpos-

titse kustannuksien ja Suomen metsien säästämiseksi. Aikaisemmin laskuja on samasta syystä lähetetty lehden välissä. Kaikki eivät ole laskua kuitenkaan tällä tavalla huomanneet tarpeeksi nopeasti, joten siitä luovuttiin.

Maatiaisen hallituksen kokouksissa puhutaan paljon kaikenlaista. Hallitus ja sitä lähellä olevat piirit ovat esittäneet ideoita Maatiainen-lehden aineiston saatavuudesta myös sähköisessä muodossa. Lehdessä on artikkeleita, joihin asianomaiset haluaisivat palata myöhemminkin. Osa on päätynyt ratkaisuun arkistoida lehdet, muuta monillakaan ei ole siihen mahdollisuuksia, koska kodit ovat pieniä. Olisi myös mukava lukea vanhoja numeroita, mutta mistä niitä saisi, ellei lehden arkistoja ole digitoitu sähköiseen muotoon. Tässä poikkeuksen muodostavat kaikki vanhat lehdensä arkistoinneet Maatiaisen perustajajäsenet. Sähköinen arkisto palvelisi yksittäistä lukijaa.

Voisiko siemenluettelokin ilmestyä sähköisessä muodossa? Excel-taulukossa olevaan siemenluettelomatriisiin voisi käytännöllisesti lisätä muitakin ominaisuuksia helposti haettavissa ja luokiteltavissa muodoissa, ja siemenluettelon käyttäjä saattaisi yhdellä napinpainalluksella järjestää siemenluettelon erilaisiin järjestyksiin. Joskus vaikkapa kasvupaikan, kukinta-ajan tai käyttökohteen mukaan. Sieltä voitaisiin etsiä hyötykasvit (yrtit, syötävät kukat, rohdokset ja värjäyskasvit) aivan helposti.

Siemenkerääjät ovat Maatiaisen aarre ja siemenet muodostavat elävän geenipankin, jossa evoluutio voi edelleen toteutua ja valita uudenlaisia geenien yhdistelmiä, jotka jatkavat sopeutumistaan ympäristöömme. Tästä geenivarannosta täytyy pitää hyvä huoli. Vireillä on edelleen maatiaisrekisterin perustaminen. Sellainen on aikaisemmin ollutkin. Siemenpakkamossa on kansio, johon kaikkien siemeniä lähettäneiden kirjeet ja kuvaukset arkistoidaan. Siellä on tieto siitä, kuka mitäkin mielenkiintoista ja jännittävää maatiaiskasvikantaa ylläpitää.

Maija Manninen

Kuva: Aune Kämäräinen

Maatiaisien siemenvälityksen suosikkilajeihin ovat kuuluneet mm. monet kellokukat. Kuvassa ukonkello (Campanula latifolia).

varmaankin on hyvät mahdollisuudet ristipölytykselle, jolloin voidaan saada monenlaisia kellohybridejä. Samalla on vaara, että kellot menevät sekaisin uusien siementainten osalta. Itse ajattelin alkaa lisätä komeaa ritarinkelloa ja varata sen siemenet Maatiaisien siemenvälitykseen.

Sinivaleunikon omistajan kannattaa kerätä talteen siemenet. Hyvin rakastettuja ovat

Vuoden 2010 siemenluettelon suosittuja lajeja

Siemenluettelon suosikit vaihtelevat vuosittain, mutta seuraavassa mainittujen kasvien siemeniä kannatta kerätä erityisesti.

Köynnöspinaattia ei saatu olenkaan. Sitä ei ollut siemenluettelossakaan, mutta sitä on kaivattu kovasti. Siis te, joilla kasvaa köynnöspinaatti, korjatkaa siemenet Maatiaisien välitykseen. Tietoa köynnöspinaatin siementen tuotannosta näyttää olevan liikkeellä aika vähän. Epäilen sen olevan kaksikotinen, mutta varmaa tietoa en löytänyt. Tällöin tarvittaisiin useampia eri sukupuolta olevia kasveja ristipölytyksen tapahtumiseksi.

Sikuri ja pohjansinivalvatti loppuivat nopeasti. Hyötykasveista sikuria, iisoppia, isohirvenjuurta, siperianampiaisyrttiä, kisanminttuja ja salvioita kannattaa kerätä. Harvinaisemmat kellot ovat haluttuja kellojen kerääjien ja varmasti muidenkin puutarhoissa; kermakello, maariankello ja tähkäkello muutamia mainitakseni. Monipuolisessa kellopuutarhassa

nyt olleet metsä- ja törmäkatkot, köynnöspikkusydän, kelta- ja kultapäivänliljat sekä tuoksuorvokki. Kuolanpionin siemeniä tulee siemenvälitykseen yleensä riittävästi, mutta kaikki muut pionit loppuvat kesken. Aro-, helo-, altain- ja sinivuokko ovat olleet kysytyjä, samoin kilpi- ja töyhtöangervot, jättimesiangervo ja purppurapunalatva. Harvinaisemmat maksaruohot ovat aina suosittuja.

Puuvartisista vuoden suosikeiksi kohosivat ”uutuudet” kainuunruusu ja siperianorapihlaja. Yksivuotisista kiinnostivat eniten klassikot punakosmos, unikat, orvokit ja kiiltomalva. Yllätys oli, että tänä vuonna jaakonvillakkoa halusi jokainen! Eli tänä vuonna kannatta keskittää keräilynsä esimerkiksi näihin. Mutta älkää unohtako muitakaan, etteivät nekään joutuisi unohduksiin.

Kirjoittanut **Maija Manninen**
Pirkko Kukkolan havaintojen
pohjalta

Ikimetsällä on ystäviä

Meillä on viime aikoina ollut paljon ikävää kerrottavaa metsistämme. Ettei unohtuisi se tosiasia, että meillä on vielä ikimetsiä, tulkoon tässä esitellyksi kaksi järjestöä, jotka toimivat oikean, luonnollisen metsän hyväksi.

Luonnonperintösäätiö on perustettu vuonna 1995. Se ostaa lahjoitusvaroin vanhoja, luonnontilaisen kaltaisia metsiä ja hankkii niille pysyvän rauhoituksen luonnonsuojelulain nojalla. Uhanalaista metsälajistoa palautetaan siirtoistutuksin suojelualueille. Vuoden 2009 lopulla säätiöllä oli yhteensä 20 yhtenäistä suojeltua metsäaluetta, yhteispinta-alaltaan noin 340 hehtaaria.

Yhteydet: Luonnonperintösäätiö, Palokunnankatu 24 B 29, 13100 Hämeenlinna. Puh. 040-586 3950. www.luonnonperintosaatio.fi. Sähköposti: [info\(at\)luonnonperintosaatio.fi](mailto:info(at)luonnonperintosaatio.fi)

Ikimetsän ystävät ry perustettiin vuonna 2005 Luonnonperintösäätiön tueksi. Tarkoitus on koota metsän ystäviä yhteen ja etsiä sopivia suojeltavia kohteita. Jäseniä on tällä hetkellä noin 800. Yhdistys järjestää kulttuuritapahtumia ja retkiä suojelualueille, siivous-, hoito- ja ojatalkoita ym. Yhdistys harjoittaa julkaisutoimintaa yhdessä Luonnonperintösäätiön kanssa. Vapaaehtoisia toimijoita tarvitaan yhdistyksen moniin tehtäviin.

Yhteydet: Imy:n sihteeri Mikko Sorjanen, sähköposti: [info\(at\)ikimetsanystavat.fi](mailto:info(at)ikimetsanystavat.fi)

Niitto ja niittojätteen haravoiminen on tärkeä menetelmä kukkivien rinteiden säilyttämiseksi. Tasaisella maalla käytetään niittokoneitakin, mutta monin paikoin viikate on ylivoimainen – eikä sitä tarvitse alinomaa korjata!

Tummatulikukka on Paimion tunnuskasvi. Se on arkeofyytti, rautakauden monipuolinen hyötykasvi: kalanpyydysmyrky, rohto, töröttäjien kimpuna soihdutin.

Kesää odotellessa

Vuoden perinnemaisema Askalankoskella

Riukuaidat juoksivat ennen vanhaan pitkin Paimion-joen vartha kohtisuoraan jokea päin. Rinteillä laidunnettiin hiehoja vielä 1960-luvulla. Riukuaitaperinne on elvytetty, mutta nyt aitaukset rajaavat leiritalon läheisyyteen kaksi lammaslaidunta.

Vuoden perinnemaisema Paimiossa on kuluneiden rukkasten ja iloisten hikipisaroiden maisemaa. Vapaaehtoiset, ydinporukkana Paimion seudun ympäristöyhdistyksen jäsenet, ovat jo parikymmentä vuotta tunteneet vastuuta tästä Askalankosken kattilalaaksosta, mutta eivät ole koskaan kuvitelleet pelastavansa työllään maailmaa.

Suurta tyydytystä antaa kuitenkin se, että omien käsien ansiosta mummelit voivat palata lapsuuden kukkaketoelämyksiin, lapset taputella lampaista, tutkijat miettiä arkeofyyttejä ja maaperän siemenpankkeja, luonnonhoidon opiskelijat nähdä eri työmenetelmien vaikutuksia ja kaikenikäiset iloita Suomessa erikoisesta ilmiöstä, avoimesta maisemasta.

Avara laaksomaisema vie jonkun ajatukset Afrikkaan, jonkun Englantiin, jonkun Toscanaan – varsinkin kun pylväskatajat muistuttavat hieman sypressejä. Hauskaa on se,

että leiritalon pihalla katsauksen maisemaan voi saada pelkästään istumalla penkillä kahvikuppi kädessä ja kääntämällä päätä. Aika moni innostuu nousemaan paikan 'keksijän', maisteri Onni Silkkilän mukaan nimeämällemme Onnin rinteelle, jossa voi ihmetellä kevatkasveja, ketokasveja ja arkeofyyttejä eli esihistoriasta kertovia ilmaisijalajeja.

Onnin rinteellä ja sen juurella kiteytyy Askalankosken kaksinkertainen ihannuus. Kun polvistuu maahan, voi keväällä katsella kevätsaraa ja kevätesikkoa, juhannuksena sikoangervon vaaleanpunaisia nuppuja, ketoneilikoita, kurjenkel-

loja ja nuokkukohokkeja, sitten mäkimieiramia tuhannen vuoden takaa, mäkikuismaa ja pukinjuurta, ja heinäkuun edetessä keltamataraa – vielä täydellisen keltaista!, ketokaunokkia ja tummatulikukkaa. Vaati-mattomien mättäiden riviä ei pidä aliarvioida: siinä on ahdekaura, rautakauden ilmaisijalaji numero yksi!

Ruohon juuressa aukeaa siis oma maailmansa. Mutta kun nostaa katseen, edessä on mahtava suurmaisema; näkymä on parin kilometrin mittainen. Raivaus kaatoineen, vesurointeineen ja kaulauksineen pitää maiseman avoimena. Niitto, ruusun repiminen sekä laidunaitojen ylläpito taas ylläpitää ja elvyttää kukketoja. Uskomme, että rankimmissakin talkootöissä jokainen mukanaolija ymmärtää, miksi työtä tehdään. Rankan työn palkitsee se, että työympäristö hurmaa.

Alueen hoidossa noudatetaan täsmämenetelmiä aina tilanteen mukaan. Onnin rinne niitetään vasta syyskuussa, jotta kaikki kasvit ehtisivät siementää ja toisaalta jotta kasvusto olisi mahdollisimman matala kevään alkaessa. Pihan koiranputkien rehotusta yritetään estää valikoivan 'korkeaniiton' avulla, ja aggressiivisen kastikan leviämistä laidunrinteelle hillitään toistuvilla niitoilla. Toimien vaikutusta on tietenkin melko vaikea arvioida lyhyellä aikavälillä, sillä vuodethan ovat erilaisia.

Keskeinen alue on mosaiikkimainen maankäytöhistorialtaan, joten hoitotavoitteet vaihtelevat kohteittain. Perustyöt täytyy toistaa vuosittain. Varhaisen teollisuuden vaihetta tuodaan esille pitämällä myllyn uomat selkeäpiirteisinä. Puustoa on kuritettu, mutta

joitakin yksilöitä on jätetty antamaan mittakaavaa ja näyttämään korkeuseroja. Myllyn peruskivet paljastetaan repimällä kasvit niiden juurelta. Sirppikään ei mahdu tässä toimimaan! Leiritalon kohdalla rantavikko – aikoinaan tukinuiton takia perattu – pidetään näkyvissä vesuroimalla: rannan ei anneta enää palautua pensasmuuriksi. Toki myös satakielelle täytyy jättää pöheikkönsä.

Oma erikoisjuttunsa on riukuaidan ylläpito ja kohentaminen. Olemme palauttaneet maisemaan siinä vielä 1920-luvulla juosseet riukuaidat. Ne ovat haastavia työkohteita. Pitää teroittaa seipäitä, hiiltää niiden päitä, hakea vitsaksia ja pehmentää ja muokata ne siteiksi, halkoa aidaksia ja sitten koota näistä aineksista lampaanpitävä aita! Tarvitaan metsänomistajia, peräkärryjä, ihmisiä, vesureita, puukkoja, kirveitä, rautakankia, nuotiota, pataa...

Eikä tässä vielä kaikki. Teitä maatiaisia varmaan kiinnostaa myös se, että näiden jo pronssikaudella laidunnuttujen, rautakauden ilmaisijalajeja kasvavien rinteiden juuressa olevalla piha-alueella löytyy jäänteitä sahanomistajan ja talon muiden pitäjien puutarhakulttuurista. Meillä on omenapuita, pari tuomipihlajaa ja sekä syreeni- että siperianherne-maja, perennoista jalokiuurunkannusta, suopayrttiä ja vanhanaikaista angervoa – tulkaapa määrittelemään tarkemmin!

Viri Teppo-Pärnä, pj
Paimion seudun ympäristöyhdistys

Leirillä työt sujuvat yhteisvoimin. Reipasta väkeä on lapsista harmaisiin panttereihin. Ahkeran talkoilun mahdollistaa kuvassa näkymätön taustavoima, leirikokki. Ilman kokin panosta ei olisi maisema eivätkä sen rakenteet tämän näköisiä.

Vuoden 2010 ”eliöt”

- Eri yhteisöjen valitsemat vuoden kasvit ja eläimet

1. Vuoden maatiaiskasvi / Maatiainen ry: ROHTOLIPERI, ”lipstikka”

(*Levisticum officinale*, ruots. libbsticka).

Kasvi on esitelty Maatiainen-lehdessä 1/2010.

2. Vuoden maatiaiseläin / Maatiainen ry: POHJOLANMEHILÄINEN (*Apis mellifera mellifera*, ruots. det mörka nordiska biet). Pohjolanmehiläinen saa oman esittelynsä tässä lehdessä.

3. Vuoden puuvartissuku / Dendrologian Seura:
OMENAPUUT (*Malus*, ruots. äppelträd). *Malus*-suvusta on meillä viljelyssä eri taksonia (lajeja, alalajeja, muunnoksia, lajikkeita) enemmän kuin mistään muusta puuvartissuvusta, kuuluvathan lukuisat koriste- ja tarhaomenalajikkeet tähän sukuun. Viime vuosikymmeninä markkinoille on tullut uusia suomalaisia omenalajikkeita, jotka on jalostettu pääasiassa ammattiviljelyn tarpeisiin. Anssi Krannila on tehnyt suurtyön keräämällä ja ottamalla lisäykseen lukuisia vanhoja omenalajikkeita, joita hän aikoo esitellä Maatiaisen jäsenlehdissä (1/92 – 4/93).

Niin omenapuut kuin muutkin meillä menestyvät hedelmäpuut ovat paitsi hyötykasveja, myös näyttäviä puutarhan koristepuita. Helsingin kaupunginpuutarhurina vuosina 1946–55 toiminut Bengt Schalin kirjoittikin niistä kauniisti kirjassaan **Koristepensaista kauneimmat** (1953, 2. p.): “...tavallinen omenapuu, jonka kukkasulous ja tuoksu ovat kevään ihanimpia elämyksiä. Miten maalauskellisen kaunis onkaan tuollainen koukero- ja jäykkäöksäinen vanha omenapuu täydessä kukassaan! Kenellä on sellainen pihassaan tai puutarhassaan, hoivatkoön sitä hellien, ajattelematta pelkästään hedelmiä.”

Eivätkä markkinoilla olevat puna- ja valkokukkaiset koristeomenapuuatkaan jää näistä yhtään jälkeen. Bengt Schalinin mielestä niiden merkitys meikäläisissä puutarhoissa tulee olemaan melkoinen: “...meillä melkein täysiveroisena korvauksena (japanikirsikoiden kukinnalle) ovat monet ihmeellisen kauniit *Malus*-lajit (ja lajikkeet), jotka menestyvät erinomaisen hyvin puutarhoissamme, monet maamme pohjoisosissakin. – Tämä suku on siis suuri ja kaunis, niin tasaisen kaunis, että on vaikea sanoa, mitkä lajit (ja lajikkeet) olisivat suositteluvimpia”. Monia Helsingin puistoista löytyneitä vanhoja koristeomenapuita onkin otettu lisäykseen taimitarhoille.

4. Vuoden kärhkö / Dendrologian Seuran Kärhkökerho: MANTŠURIANKÄRHÖ

(*Clematis mandshurica*, ruots. stor styvklematis). Kärhöt eli klematikset ovat yleensä tuen varassa kiipeileviä puuvartisina köynnöksiä, mutta sukuun kuuluu useita perennoina kasvatettavia lajeja, jotka tosin nekin pitkävartisina vaativat tukemista. Mantšuriankärhkö on meillä toisinaan kasvatetun pensaskärhön (*C. recta*) muunnos, jota pidetään nykyään omana lajinaan. Pensaskärhkö on 1,2-1,5 m korkuinen perenna, jolla on pienet, valkoiset kukat isoissa kukinnoissa. Siitä mantšuriankärhkö on ikään kuin parannettu painos, sillä se on jäykkävartisempi ja isokukkaisempi. Kumpaankin kärhköön pätee yhä Riku Kasterinteen **Kodin kukkastarhan** (1951, 4. p.) ohjeet: “Käytetään isoissa ryhmissä tai yksittäiskasvina. Istutetaan voimakkaaseen, kohtalaisen kosteaan multa, aurinkoiseen tai hieman varjoisaan paikkaan. Ei pidä muuttamisesta.” (Tiedän useitakin tapauksia, joissa pensaskärhkö on saatu hengiltä turhan uudelleenistuttamisen takia.)

5. Vuoden ruusu / Suomen Ruususeura: SUVIRUUSU (*Rosa spinosissima*-ryhmä/ gruppen 'Poppius', ruots. poppiusros).

Suvirusu on yksi upeimmista tarhapimpinellaruusuista. Tähän ryhmään luetaan ne ruusulajikkeet, joissa on toisena vanhempana ollut pimpinellaruusu ja toisena jokin muu ruusu. Suvirusun kukka on puolikerrannainen kuten tutulla juhannusruusulla, mutta kukkien väri on reippaan vaaleanpunainen. Nimi suvirusu on osuva, sillä tämä ruusu kukkii keskikesällä vain hieman myöhemmin kuin juhannusruusu.

Suvirusun tiedetään syntyneen Tukholmassa noin 1850 silloisen Maatalousakatemiaan koeseiman johtajan Carl Stenbergin harrastuksen myötä, mutta tämän tarkempaa tietoa ruusun alkuperästä ei ole. Lajike sai nimensä Ruotsin Maatalousakatemiaan silloisen savolaissyntyisen johtajan Gabriel Poppiuksen mukaan. Kun juhannusruusu näyttää kukoistavan melko laihassa ja kuivassakin maaperässä, suvirusu pitää istuttaa tuoreeseen ja runsasravinteiseen maahan, jotta se viihtyisi hyvin ja kukkisi joka kesä runsaasti.

**6. Vuoden vihannes / Puutarhaliitto ry ja
Kotimaiset Kasvikset ry: KERÄKAALIT.** Keräkaaleja ovat kerä-, puna-, kurttu- eli savojin- ja suippokaali (ruots. vit-, röd-, savoj- och spetskål).

Kaalit kuuluvat ruokavaliomme peruskasveihin, varsinkin kerä- eli valkokaali, jota käytetään tuoreena tai hapankaaliksi valmistettuna. Muodoltaan samanlainen punakaali antaa ruokiin vaihtelua lehtien liilanpunaisen värin ansiosta. Vähän käytetyt suippo- ja kurtukaali ovat tuoreina kaikkein maukkaimpia, ainakin tämän kirjoittajan mielestä. Nämä kaalit kuuluvat monimuotoiseen *Brassica*-sukuun. Kaikissa kaaleissa on makua antavia rikkipitoisia yhdisteitä, joita tosin nykyajikkeissa on vähemmän kuin vanhoissa lajikkeissa. Miten lienee tulevaisuudessa, sillä näillä aineilla on huomattu olevan merkittäviä terveysvaikutuksia mm. syövän torjunnassa?

7. Vuoden rohdoskasvi / Suomen Terveyskauppojen liitto: (mauste) KURKUMA

(*Curcuma longa*, ruots. gurkmeja). Seuraavassa ote heidän tiedotteestaan: “Kurkuma on melko uusi tulokas monien maustehyllällä, vaikka sillä on jo pitkä historia Aasian ruoka- ja rohdosperinteessä. Rohdoskäytössä kurkuma on tullut tutuksi myönteisillä ruoansulatusvaikutuksillaan, mutta nykytutkimus on osoittanut kurkuman olevan myös vahva antioksidantti ja hillitsevän tehokkaasti tulehduksia. Vuoden 2010 rohdoskasviksi valittu kurkuma maustaa ruoan kulinaariseksi ja esteettiseksi nautinnoksi ja nykytutkimuksen mukaan myös hyväksi terveydelle”.

8. Vuoden sieni / Arktiset Aromit ry: KEHNÄSIENI (*Cortinarius (Rozites) caperatus*, ruots. rimskivling).

Kehnäsieni on melko yleinen kangasmetsien laji, mutta harvapa sen tuntee, vaikka se on hyvä ruokasieni. Kehnäsienen tuntee mm. lakin rypyisestä pinnasta ja härmämäisestä “kehrästä”, lisäksi tunnistamista auttavat jalan yläosan rengas ja sen yläpuolella varressa oleva siksak-kuviointi. Kerättäessä kehnäsieni täytyy tunnistaa aivan varmasti, ettei sitä sekoita samannäköisiin seitikkeihin. Lisätietoja kehnäsienestä löytyy jokaisesta sienikirjasta.

9. Vuoden yrtti / Arktiset Aromit ry: MESIMARJAN LEHDET

(*Rubus arcticus*, ruots. åkerbär). Aivan kuten samaan kasvisukuun kuuluvien vadelman ja lakan lehtiä voidaan käyttää yrttiteenä, tähän tarkoitukseen sopivat myös mesimarjan lehdet ja marjojen kannat. Mesimarja on harvinaistunut nykyaikaisen metsänhoidon takia, kuten niin monet muutkin aiemmin metsissämme yleiset kasvit. Kuten yrttiteeainekset yleensä, mesimarjankin lehdet on kerättävä mieluiten alkukesällä.

10. Vuoden marja / Arktiset Aromit ry: JUOLUKKA (*Vaccinium uliginosum*, ruots. odon).

Juolukoiden käyttö on meillä hämmästyttävän vähäistä. Juolukka kukkii myöhemmin kuin mustikka, joten se ei ole yhtä altis kevähallolle kuin mustikka. Juolukan marjoja löytää yleensä joka vuosi rämeiltä ja kosteista rantametsistä. Itse olen tottunut syömään juolukoita syyskesän luontoretkilläni ja silloin tulee usein mieleen, miksi näitä maukkaita marjoja ei juuri kukaan kerää. Niitä voidaan Arktiset Aromit ry:n tiedotteen mukaan käyttää sellaisenaan pakasteina, kuivatatta tai tehdä niistä hilloa tai mehua.

11. Vuoden lintu / BirdLife Suomi: KUIKKA

(*Gavia arctica*, ruots. storlommen). Kuikka on monille mökkiläisille ja retkeilijöille tuttu, komea ja uljasääninen lintu. Birdlife Suomi valitsee vuosittain lintulajin, johon kiinnitetään erityistä huomiota. Nytkin kerätään tietoja kuikan ja kaakkurin esiintymisestä ja toivotaan havaintoja etenkin pesinnästä.

12. Vuoden eliölaji / Suomen Luonnonsuojeluliitto: RAITA (*Salix caprea*, ruots. sälg).

Syy tähän valintaan on se, että raita on yksi tärkeimmistä puulajeistamme luonnon monimuotoisuuden kannalta. Raitaa käyttää ravinnokseen noin 190 suurperhoslajia! Aikaisen kukintansa vuoksi se on myös tärkeä ravintokasvi pölyttäjähyönteisille. Vaikka raitaa ei juurikaan istuteta, sitä tapaa pihossa ja puutarhoissa ja jopa puistoissa itsestään levinneenä. Raita on kuten muutkin pajut kaksikotinen eli hede- ja emikukat ovat eri puissa. Koiraspuolisilla hedepuilla on kirkkaan keltaiset, maisemassakin kauas näkyvät kukat; emiraidoissa taas on melko vaatimattomat “kissat”, jotka tosin keskikesään mennessä kasvavat kymmensenttisiksi, villaviksi norkoiksi. Puutarhoissa näkee istutettuina ulkomaista alkuperää olevia riipparaitoja, jotka ovat raidan ‘Pendula’ tai ‘Kilmarnock’-lajikkeita.

Lisätietoja vuoden kasveista ja eläimistä löytää valinnan tehneen yhdistyksen nettisivuilta tai helpoimmin kirjoittamalla aiheen, esim. vuoden 2010 maatiaiskasvi, ja hakemalla googlen avulla.

Huom! Muistakaa äänestää vuoden turhakkeeksi jokin mielestänne turhanpäiväinen härveli, joka valitaan jälleen Suomen Luonnonsuojeluliiton järjestämässä äänestyksessä. Vuoden turhake on valittu vuodesta 2000 alkaen ja valituiksi ovat tulleet seuraavat tuotteet (joita ilman elämä on hyvin mahdollista ainakin meille maatiaisväelle): lehtipuhallin, vaipankätkijä, ulkomainen pullovesi, hampurilaisaterian kylkiäinen, juotava jogurtti, kaupunkimaasturi, kahdet puhelinluettelot, mönkijä, pantiton pullo ja ilotulite!

Kuva: Lassi Kauko

Mehiläishoitaja pukeutuu suoja-pukuun. Työkaluja ovat mehiläisiä rauhoittava savutin ja pesätaltta.

Mehiläispesä.

Kuva: Lassi Kauko

Minustako mehiläishoitaja?

Maatiaisen numerossa 1/2010 kirjoitin vuoden maatiaisesta, pohjolan mehiläisestä. Tällä kertaa on tarkoitus käsitellä sitä, miten voi ryhtyä mehiläishoitajaksi.

Mehiläisiä pidetään tarhassa, jossa meikäläisissä oloissa on yleensä selvästi alle 10 pesää. Hyvä tarhan paikka on etelään tai lounaaseen antava kuiva suojainen rinne. Aina ei tietenkään tällaista ihanteellista paikkaa ole tarjolla, jolloin täytyy tyytyä huonompaan sijaintiin. Tarhan ei välttämättä tarvitse olla omalla maalla, mutta totta kai muualla pitää olla maanomistajan suostumus. Voi olla sellaisiakin maanomistajia, jotka haluavat viljelyksillensä pölyttäjiä. Pesien sijoittelussa on hyvä ottaa myös naapurit huomioon. Jos mehiläisten lentosuunta on suoraan naapurin pihalle tai kulkureitille, saadaan ne nostamaan lentokorkeuttaan ihmisten yläpuolelle vaikkapa pensasaidalla tai jollain muulla esteellä.

Mehiläishoitajan itsensä olisi hyvä olla rauhallinen ja ainakin kohtalaisessa ruumiillisessa kunnossa, varsinkin täydet hunajalaatikat kehäkoosta ja pesämateriaalista riippuen voivat painaa hyvin yli 30 kiloa. Allergisuus mehiläisten ja ampiaisten pistoille on ehdottomasti vakava juttu. Minusta allergisten henkilöiden kannattaa hankkia siedätyshoito, vaikka eivät edes suunnittelisi mehiläishoitoa jo pelkästään ampiaisten takia. Ampiaiset pesivät mielellään rakennuksiin,

halkokasoihin ja puutarhan maakuoppiin ja mahdollisuus piikin saamiseen on kaikilla suuri.

Mehiläishoitaja voi tietenkin suojautua piikeiltä harsollista hoitohaalaria ja käsineitä käyttämällä. Vasta-alkajan onkin hyvä suojautua hyvin. Vaikka ammattitaidon kasvaessa suojausten käyttö pyrkii vähenemään, on sekä harso että käsineet hyvä pitää mukana. Aina voi sattua jotakin, mikä saa säyseätkin mehiläiset pisteliääksi: kakku voi pudota, pesä kaatua, myös jotkut säätilat kuten ukkonen voi vaikuttaa mehiläisten käyttäytymiseen. Suojavarusteiden lisäksi tarvittavia välineitä ovat savutin, pesätaltta ja kakkupihdit. Savuttimella mehiläisiä rauhoitetaan ja ohjaillaankin, talttaa tarvitaan laatikoiden ja kakkujen irrotta-

miseen ja kakkupihtejä kakkujen nostamiseen tarkasteltavaksi. Mehiläisiä varten tarvitaan omia varusteita, pesälaatikoita, pohjia ja kattoa, kehiä ja vahapohjukkeita. Alkuun voi hunajan linnoaminen onnistua jonkun vanhemman hoitajan välineillä, mutta hoidon vakiintuessa tulee myös hunajan käsittelyyn tarvittava välineistö hankittavaksi. Tarvikkeita saa eri puolilla maata sijaitsevista alan liikkeistä.

Itse mehiläisiin voi päästä käsiksi joko ostamalla tai saamalla jonkun karkuparven kiinni. Vaikka tavoitteena olisi pohjolan mehiläisten pito, voi hyvin alkaa muunrotuisilla kunnilla. Niistä saa halutunlaisia vaihtamalla emon. Isosta pesästä voi myös erottaa uuden kunnan ottamalla osan kakuista ja mehiläisistä jaokkeeksi ja antamalla niille ostetun tumman emon. Mehiläisiä ostettaessa on tärkeää, että ne ovat terveitä. Sen takia on hyvä ottaa kauppatkalle mukaan joku kokenut mehiläishoitaja ja tutkia hankittavien pesien terveydentila. Suomen mehiläishoitajien liitossa on myös terveiden mehiläisten myyntirengas, jonka jäsenet tutkittavat näytteitä pesistään.

Mehiläishoidossa tarvitaan lisäksi tietämystä mehiläisistä ja taitoa tehdä kulloinkin tarvittavia toimenpiteitä. Näitten hankkimisen voi aloittaa eri paikka-

Pesä avattuna, yksi kakku nostettu esille.

kunnilla lähinnä kansalaisopistoissa järjestettävillä vasta-alkajien kursseilla. Hyvä on, jos joku vanhempi mehiläishoitaja voi olla opastamassa pesätyöskentelyssä. Uusin kattava oppikirja on kaksiosainen Mehiläishoitoa käytännössä, jonka voi hankkia mehiläishoitajain liitosta. Liiton lehti Mehiläinen tarjoaa myös tietoa kaikilta mehiläisiin liittyviltä aloilta. Suomen Mehiläishoitajain liiton osoite on Kasarmikatu 26 C 34, 00130 Helsinki ja puhelin 010 3874770, verkkosivut löytyvät osoitteesta www.hunaja.net

Lassi Kauko

Pois oravanpyörästä

Texasilainen pariskunta Aimee ja Jeff Harris teki kaksi vuotta sitten täydellisen elämänmuutoksen. Siihen asti Jeff oli toiminut tietokonebisneksessä. Harrisit lahjoittivat pois tavaransa, pakkasivat vain välttämättömän ja lähtivät matkailuautolla liikkeelle kahden pienen lapsensa kanssa. ”Haluumme elää maalla samanhenkisten ihmisten kanssa ja syödä puhdasta ruokaa”, Aimee kertoi. Elämäntapa muistuttaa hippejä, mutta laiskottelua ja huumeita ei sallita.

Harrisit haaveilevat perustavansa maatilan Vermontin takametsiin.

On kysymys Dropout Economysta, pudokastaloudesta. Time-lehti on nostanut ilmiön tulevan vuosikymmenen tärkeimpien trendien joukkoon. Pudokastalous johtuu yhteiskuntamme koulutusjärjestelmästä. Nuoria koulutetaan ammatteihin, joita pian ei enää ole. Kun suuri osa perinteisistä töistä automatisoidaan tai ulkoistetaan kaukomaille, valtava määrä ihmisiä jää työt-

tömäksi ja putoaa systeemin ulkopuolelle. Pudokkaat, dropoutit muodostavat kokonaan uuden ”maalaisen” vaihtoehtotalouden. Vaihtopiirien, osuuskuntien ja kibbuttien ympärille kehittyvä vähitellen uudenlaisten yhteisöjen joukko. Veroja ei makseta, mutta yhteiskunnalta ei myöskään odoteta palveluksia. Sitä mukaa, kun työuria venytetään molemmista päistä ja kiristetään keskeltä, yhä useampi haluaa ulos häkistä. (Jaakko Lyytinen, HS, 21.3.2010)

Mustan mehiläisen alkulähteillä

Villimehiläishoitoa Uralilla

Vierailimme toukokuussa 2009 Shulgan-Tash luonnonpuistossa, joka sijaitsee Ural-vuoriston eteläosassa. Puistossa suojellaan villinä puiden onteloissa pesivää Borsan mehiläistä. Alueella on säilynyt jo muualta hävinnyt mehiläishoitoperinne, jossa mehiläisiä hoidetaan niitä varten rakennetuissa puiden onteloissa. Nimitämme tätä kolopesähoidoksi. Alueella on n. 1000 kolopesää, joista mehiläiset ovat miehittäneet 500. Mehiläishoitaja käy pesällä vain kaksi kertaa vuodessa, toukokuussa tarkastetaan miehitetty pesä ja syyskuussa kerätään hunajat.

Shulgan-Tash-luonnonpuisto on 22500 ha, johon nyt ollaan liittämässä vielä laajempaa aluetta, jossa mehiläiset ovat asustelleet kokonaan hoitamattomina ikaikaissa onkaloissaan. Nyt tutkijoita kiinnostaa, miten suunnitellun puiston laajennusosassa olleet täysin viljeiltä elävät mehiläiset ovat selvinneet erilaisista nykyisiä pesämehiläisiä vaivaavista vitsauksista. Lisäksi suojelualueeseen ollaan liittämässä ”kultainen mehiläispesä”-nimistä aluetta, jossa on vain pari bashkiirikylää, jotka hoitavat mehiläisiä kolopesissä, eikä alueelle ole tuotu vielä muita mehiläisrotuja. Rotujen sekoittuminen Venäjällä on nykyään yleinen ongelma.

Mikä Borsan mehiläinen?

Borsan nimi tulee alueelle Altaista aikoinaan muuttaneiden bashkiirien erään pääsuvun mukaan, joka tarkoittaa sutta ja mehiläistä. Aluetakin nimitetään Borsan piiriksi. Puiston johtajan tohtori Michael Kosyrevin (väitellyt Borsan mehiläisestä) mukaan alueella ovat aikaisemmin asuneet suomalais-ugrilaiset, jotka ovat hoitaneet mehiläisiä kolopesissä jo 1500 vuotta sitten. Esiinelöydöilläänkin on ikää yli 1000 vuotta. Alueelle myöhemmin tulleet bashkiirit ovat omaksuneet kolopesähoidon. Mehiläinen on Apis mellifera mellifera, Maatiaisen vuoden eläimeksi valittu musta

Kuva: Veikko Hytinen

Villimehiläishoitaja Salmian Mustafin on kiivennyt puuhun pesälle. Huomaa suojahappu ja turvaköysi.

Kuva: Veikko Hytinen

Turvavyö ja emokapula ovat tärkeitä välineitä, kun mehiläishoitaja lähestyy pesää.

pohjoismainen mehiläinen. Borsan mehiläisellä painotettiin olevan kolme ominaisuutta: se on aggressiivinen, lentää pienessä sateessakin ja on sopeutunut ankariin talviin (jopa -50 °C). Käyntimme aikana oli tiukkasade ja ainakin yhdessä pesässä mehiläiset lensivät, tosin vaimeasti, mutta lentoaukolla oli kuitenkin liikennettä molempiin suuntiin. Mehiläiset eivät kyllä olleet mitenkään erityisen aggressiivisia.

Ontelossa asustelevalta pesästä saadaan hunajaa 5-40 kg, jonka määrään vaikuttavat tietenkin ontelon koko, mehiläisyhteiskunnan kehitysvaihe ja myös satokasvien tuotto. Alueelle on perustettu kaksi yli sadan pesän emoasemaa, joissa tuotetaan lisää puhdasrotuisia Borsan mehiläisiä.

Kuva: Veikko Hytinen

Meille kerrottiin, että Borsan mehiläinen on erikoistunut keskittämään kaiken voimansa lehmushunajan keräämiseen.

Miten kolopesiä hoidetaan

Mehiläishoitaja kiertää keväällä tarkkailemassa omia, erityisellä suvun puumerkillä varustettuja pesäpuita, joissa mehiläisiä on. Toukokuussa hoitaja käy tarkastamassa pesän tilanteen, ja samalla otetaan talven jäljiltä jääneet ylimääräiset hunajat pois. Hunajaa kuitenkin jätetään aina pesään niin paljon, että se riittää varmasti yhteiskunnan kehittymiseen siihen saakka, kun kasvit tuottavat uutta satoa. Mehiläiset touhuavat kesän itsekseen keräten hunajaa, jonka pääosa on lehmuksesta. Kevään tärkein kasvi mehiläisille on vaahtera. Mehiläiset parveilevat vapaasti. Uusi parvi asettuu johonkin kolopesään, joita sijaitsee harvakseltaan raikkaiden vesilähteiden lähistöllä. Syyskuussa, kun sikiöinti on päättynyt, hoitaja kiipeää puuhun ja leikkaa itselleen n. 2/3 hunajakennostojen alaosista. Yksi kolmasosa jätetään mehiläisten talvi-ruoaksi.

Mehiläiset pienentävät lentoaukon talveksi ja suurentavat sen sitten keväällä säiden lämmittyä.

Bashkirian hunajaa maistellaan kennosta.

Kuva: Veikko Hytinen

←← Pölkky pesä. ↑↑ Mehiläiset kolopesässä.

Karhuja on alueella erittäin paljon, ja ne käyvät pesillä melko yleisesti. Hoitajat suojaavat pesiään nykyään erityisillä metalliverkoilla ja perinteisillä ns. karhukangeilla, joka on pesän yläpuolelle kiinnitetty kanki, johon karhu iskee päänsä, kun yrittää kiivetä pesälle. Kuta kovemmin karhu yrittää heittää kankia sivuun sitä kovemmin se iskee kontiota takaisin.

Näätä on kuitenkin viheliäisin pesärosvo, kun se syö ensin mehiläiset, sitten hunajat ja asettuu sen jälkeen talvehtimaan pesään, jonka jälkeen pesä onkin sitten sen hajuinen, etteivät mehiläiset suostu pesään menemään vuosikausiin, vaikka hoitaja kuinka puhdistaa pesäkoloa.

Millaista on villimehiläisten hunaja?

Alueen hunaja on erittäin arvostettua ja se meneekin kaupaksi luonnonpuiston opastuskeskuksen omassa myymälässä, Ufassa sijaitsevassa kivijalkakaupassa ja baskiirien erään nähtävyyden edustalla olevassa jurttamyymälässä.

Hunajaa ei lingota, ei puristeta mitenkään, vaan kerätty hunajakakusto sekoitetaan sellaisenaan ja purkitetaan. Hunajan joukkoon siis jäävät kaikki vahat, pergat ja propolikset. Hunaja pakataan lasipurkkeihin, joista näkyy alaosaan laskeutunut vaalea lehmuspohjainen hunaja ja pinnalle nousseet ruskeasävyiset muut ainekset. Kun tölkin avaa, se näyttää melkoiselta ”tattaripuurolta”. Hunaja sekoitetaan, kun se laitetaan tarjolle. Hunajaa on tutkittu

Kuva: Veikko Hytinen

Mehiläistarhurin portti muodostuu kahdesta pölkkypesästä.

ja siinä on havaittu olevan paljon terveellisiä ominaisuuksia, siksi Bashkirian hunaja on erittäin arvostettua Venäjällä. Myös Altain hunajaa arvostetaan Venäjällä korkealle. Shulgan-Tash hunajalla on takuu aitoudesta. Muualla Bashkiriassa olevilla mehiläishoitajilla on kiusaus sekoittaa hunajaan myös tavallista hunajaa. Opastuskeskuksessa myydään myös alueella yleisesti valmistettavaa ”mesijuomaa”, jonka valmistus tapahtuu niin, että lämpimään veteen asetetaan hunajakakkuja, joissa on pergat, propolikset, medet ja hunajat. Seos lähtee itsestään käyntiin ja siitä valmistuu eräänlaisista hunajaolutta, josta opas sanoi meille, että kun sitä juo, niin pää pysyy selvänä, mutta jalat menee alta. Pitäneekö kokeilla seuraavalla reissulla 😊 ?

Onkalopesä

Pesäkolon valmistaminen on pitkä prosessi. Kun mehiläishoitaja löytää metsästä ison männyn, joka on paksuksainen, kaikin puolin hyvinvoiva puu, jonka lähetyvillä on mehiläisille sopiva vesilähde, kiipeää hoitaja puuhun ja katkaisee sen latvan. Samalla hän tekee sukunsa puumerkin puuhun, jolloin se siirtyy hänen omaisuudekseen. Nyt jäädytään odottamaan vaikkapa kym-

meneksi vuodeksi, että mänty alkaa kasvaa paksuutta ja samalla nähdään, että männyn elinvoima säilyy, jonka merkinä ovat tuuheet ja runsaat neulaset. Lopulta hoitaja kaivertaa perinteisillä työkaluilla pesäönkalon, joka käsitellään joillakin kasveilla (joiden selvittäminen jäi seuraavaan reissuun). Sitten vain jäädytään odottamaan, että mehiläiset asettuvat asumaan puuhun, ja näin voi alkaa parisataakin vuotta kestävä hoitokausi. Puu, jolla pääsimme vierailemaan, oli arviolta 400 vuotta vanha, ja pesä oli ollut siinä jo ainakin 130 vuotta, eikä mänty osoittanut vielä minkäänlaisia lopun merkkejä: se oli erittäin tuuhea, oksatkin taisivat olla yli 20 cm vahvuiset. Mehiläisiä voi puussa hoitaa vielä turvallisesti jopa 50 vuotta kelottumisen jälkeenkin.

Opastuskeskuksessa oli erittäin vanhoja pölkkypesiä, jotka oli leikattu hongittuneesta kolopuusta. Arvelen, että pölkkypesä on ehkä ”keksitty” juuri näin, että puu on kaatunut vanhuuttaan, mutta mehiläiset ovat asettuneet kuitenkin asumaan pystyyn nostettuun pölkkyyn. Marilaisten perinteessä on viitteitä myös luonnonuskontoon liittyviä uskomuksia pölkkypesiin siirtymisessä. Pölkkypesiä näimme myös Marinmaan museossa.

Kauas on pitkä matka

Matka Shulgan-Tashin luonnonpuistoon on tosi pitkä. Ensin pitää matkustaa Pietarin kautta Moskovaan, josta on vielä parinkymmenen tunnin junamatka Bashkiriin pääkaupunkiin Ufaan. Venäläinen makuuvaunu on suomalaiselle mielenkiintoinen kokemus, koska ”hytit” ovat avoimia käytävän puolelle, mutta hyvin sopu ja järjestyksä säilyi. Ufasta täytyy vielä körötellä linja-autoilla, joiden neliveto on hyödyllinen ominaisuus, luonnonpuistoon 300 – 400 kilometriä. Yövyimme bashkiriperheissä, hirsimajoissa ja osa uudessa ”hotellissa”. Mehiläishoidon lisäksi tutustuimme luolastoon, josta on löydetty 17000 vuotta vanhoja kalliopiirokseja ja joihin, joka kulkee maan alla 11 km matkan ja ilmestyy jälleen näkyviin luolaston suulla. Vesi viipyy maanalaisella matkallaan 48 tuntia.

Paluumatka Suomeen on aivan yhtä pitkä. Ensi kesänä on suunnitelmassa matkustaa vielä toinen mokoma itään, Altaihin, joka sijaitsee Mongolian ja Kiinan rajamailla, jossa tuotetaan Venäjän arvostetuinta hunajaa, mutta sieltä sentään tullaan takaisin lentämällä. Suomalainen tutkimusmatkailija J.G.Granö on tehnyt 1900-luvun alussa 7 tutkimusmatkaa Altaihin. Niistä hän on kirjoittanut hyvin mielenkiintoisen kirjan ”Altai - vaellusvuosina nähtyä ja elettyä”. Hän viittaa useissa kirjan kohdissa mehiläishoittoon ja kuvailee mielenkiintoisella tavalla kasvistoa ja paikallisten ihmisten elämää.

Tulppaneilla on historiaa

Keväällä meitä ilahduttavat monet sipulikukat, joista näyttävimpiä ovat lijakasveihin kuuluvat tulppaanit (Tulipa). Tulppaanien olemus vaihtelee kovasti. On matalia ja pienikukkaisia, korkeita ja suuri-kukkaisia, varsissa voi olla lehtiä tai ne voivat olla lehdettömiä, ja väriskaala on laaja. Terälehdet voivat olla soikiomaisia tai pyöreitä, sileäreunaisia tai ripsureunaisia. Kukka voi olla yksinkertainen tai kerrottu. On aikaisia, melkein lumen alta kukkivia ja myöhäisempiä, kesällä kukkivia. Tulppaanit sopivat kotipuutarhaan yhtä hyvin kuin puistoihin. Suurina ryhminä ne ovat näyttävimmillään. Joissakin maissa vietetään keväällä tulppaanien kukkiessa tulppaanijuhlia (Yhdysvalloissa Oregossa, Kanadassa Montrealissa). Hyötämällä tulppaanit saadaan kukkimaan haluttuna aikana, esim. jouluna. Tulppaanit ovat suosittuja asetelmissa ja leikkokukkina.

August Wilhelm Sievertin piirros 1700-luvun alkupuolelta esittää Orange Duc Thol-tulppaanien värimuunnoksia.

Riikinkukkotulppaanin kukat ovat elegantin suipot. Sen erikoisuus ovat juovikkaat kaksiväriset lehdet.

Kuva: Anne Kämäräinen

Kirkkaan keltainen, kerrottu tulppaani *Mr. van der Hoet* on jalostettu vuonna 1911. Taustalla narsisseja.

Missä on tulppaanien alkukoti – missä ne kasvavat tai ovat kasvaneet luonnonvaraisina? Vilejä tulppaneja on esiintynyt Välimeren maissa Etelä-Euroopassa ja Pohjois-Afrikassa, Aasiassa Turkista Persiaan ja Koillis-Kiinaan. Niitä löytyy myös Kazhakstanin aroilta. Tulppaanit viihtyvät viileässä ilmastossa ja vuoristoseuduilla. Ne tarvitsevat lepokauden kylmässä. Sen vuoksi sipulit istutetaan syksyllä.

Tulppaneista tulee mieleen Alankomaat ja siellä harjoitettava laajamittainen kaupallinen viljely. Myyntiin Hollannissa tuotetaan kolme miljardia tulppaanin sipulia vuodessa. Tulppaani on Hollannin kansallinen tunnus ja tärkeä vientituote. Matkailija voi mennä sinne ihailemaan tulppaanien ja muiden sipulikukkien loistoa huhtikuussa. Eurooppaan tulppaanin sanotaan usein tulleen Turkin kautta. Ottomaanien valtakunnassa näitä kukkia kutsuttiin nimellä

laleh. Persialainen sana *dulpand* tarkoitti turbaania. Sana lainautui ranskan kieleen: *tulipe* ja sieltä englantiin: *tulipa*, *tulipant* ja lopulta *tulip*.

Tulppaanin matka Eurooppaan

Mutta on viitteitä myös siihen, että tulppaani olisi tullut Eurooppaan Pyreneitten niemimaan kautta, joka oli 1000-1100-luvuilla arabien eli maurien vallassa (Turkkikin kuului siihen aikaan samaan valtakuntaan). Espanjan arabialainen kasvitieteilijä Abu I-Jayr kertoo teoksessaan, että tulppaanin kaltaista koristekasvia viljeltiin El-Andalusissa ja että sen oli tuonut Iberian niemimaalle toledolainen sipulikauppiaan poika Ibn Bassal 1000-luvulla. Sata vuotta nuoremmissa kirjassa kuvataan sipulikasvi, joka on lähtöisin Makedoniasta. Sen kukat ovat ulkopuolelta vaaleanpunaiset, sisältä keltaiset, ja kukka on muodoltaan kuutiomainen. Kasvin kerrotaan viihtyvän kosteissa, vuoristoissa paikoissa ja sitä viljellään samalla tavalla kuin narsissia. Kuvatun kasvin kasvutapa, lehdet, juuret ja kukkiminen viittaavat vahvasti tulppaaniin. Lopputulos: Tulppaani on vaeltanut Eurooppaan sekä Välimeren itä- että länsipuolitse!

1600-luvulla tulppaani näyttää kadonneen arabien mukana Pyreneitten niemimaalta, sillä Espanjan kuningas Filip II:n puutarhamestari Gregorio de Riosin vuonna 1604 kirjoittamassa puutarhakirjassa sitä ei ole enää. Filip II oli itse hyvin kiinnostunut puutarhanhoidosta ja kertoo kirjeissään mm. narsisseista, mutta ei tulppaneista.

Tulppaanit tulevat tunnetuksi

Pyhän roomalais-saksalaisen keisarikunnan hallitsijan Ferdinand I:n lähettiläänä sulttaani Suleiman Suuren valtakunnassa, ottomaanien Turkissa (joka ulottui Väähästä Aasiasta Pohjois-Afrikkaan ja Unkariin), oli Oghier Ghislain de Busbecq. Vuonna 1554 hän kirjoitti Wieniin, kuinka hän ”näki kaikkialla suunnattomat määrät kukkia, narsisseja, hyasintteja ja *lale*-nimellä kutsuttuja kukkia, vaikka oli kylmä vuodenaika, johon kukat eivät tavallisesti kuulu...” Tämä tieto levisi Euroopassa, jossa pääteltiin Turkin olevan hyvin rikas maa. Kyseistä aikakautta kutsutaankin Turkissa nimellä *lale devri* eli tulppaanien aika. Runoilijat ylistivät tulppaneja teoksissaan. Mutta jo niinkin varhain kuin 1200-luvulla turkkilainen runoilija Musharrifud-din-Saadi kuvaili paratiisimaista puutarhaa, ”jossa on vilvoittavan puron kuisketta, lintujen laulua, runsaasti kypsiä hedelmiä ja kirkkaita, monissa väreissä loistavia tulppaneja...”

Tulppaanimania ja romahdus

Pian tuotiin ensimmäisiä tulppaaninsipuleja Keski-Eurooppaan. Jo 1600-luvulla puutarhakokeilut olivat tuotaneet monia erilaisia tulppaaneja. Eksoottiset, kalliit kukat olivat tietenkin vain rikkaiden ulottuvilla. Niitä tavoiteltiin niiden kauneuden, harvinaisuuden ja arvostuksen vuoksi. Kun levisi tieto, miten paljon yläluokat kuluttivat rahaa tulppaaninsipuleihin, alkoivat puutarhurit tuottaa niitä suurin määrin myyntiin. Siinä nähtiin äkkirikastumisen mahdollisuus. Tulppaanimania, tulppaanimania, oli herännyt. Sipuleita ruvettiin myymään painon mukaan, vaikka ne olivat vielä maassa. Kauppiaat saattoivat ansaita niillä jopa 60 000 floriinia (n. 20 000 euroa) kuukaudessa. Sipulihuumaa seurasi romahdus 1637, kun kukkasipulikauppiaat eivät saaneetkaan roimasti ylihinoiteltuja sipuleitaan kaupaksi. Moni äkkirikas kärsi vararikon ja menetti omaisuutensa parissa kuukaudessa.

Nimien ja värien kirjavuutta

Ensimmäisiä Keski-Eurooppaan tuotuja tulppaaneja (aikaisin kukkiva *Tulipa schrenkii*) ei ilmeisesti kuitenkaan tuotu suoraan Turkista, vaan Krimiltä. *Duc van Tol*-tulppaanit lienevät näiden tulppaanien jälkeläisiä. Vanhoja *Duc van Tol*-tulppaaneja ovat keltainen ja punainen lajike, jotka on kuvailtu jo 1620. Niiden ja muiden vanhojen tulppaanien muotoja on istutettu Hortus Bulborumiin Limmeniin ja Leidenin kasvitieteelliseen puutarhaan Hollantiin. Yksinkertaiset aikaiset tulppaanit edustavat usein vanhoja kantoja. Monet niistä ovat myynnissä edelleen. Kerrottujen aikaisten tulppaanien esi-isä on ehkä *Murillo*-tulppaani 1850-luvulta. 1880-luvun tuotteita ovat Darwin-tulppaanit, joita jalosti Haarlemissa E.H. Krelage. Niillä on pitkät, kestävät varret ja kaunismuotoiset kukat ja ne menestyvät hyvin leikkokukkina. Liljakukkaisilla tulppaaneilla (esim. *Triumph* ja *Fleur-de-Lys*) on pitkät, sirot, teräväkärkiset terälehdet. Papukaijatulppaanit, jotka voivat olla kaksiväri-

Kuva: Anne Kamräinen

Papukaijatulppaaneilla on risareunaiset terälehdet. Tässä kaksivärinen Perfecta.

siä ja joiden terälehdet ovat ripsureunaisia, on kehitetty jo 1600-luvulla. Ranskalainen 1800-luvun kirjailija, romanttien seikkailuromaanien luoja Alexandre Dumas (vanh.) kirjoitti tarinan Musta tulppaani – ehkäpä nimen antoi 1800-luvulla vallinnut tulppaani-innostus, joka yritti mm. saada aikaan mustan tulppaanilajikkeen. Mustaa tulppaania ei ole onnistuttu kehittämään, vaikka syvän tummanviolettia *Queen of Night* on aika lähellä sitä. 1800-luvulla tulivat muotiin kaksiväriset tulppaanit, joita erityisesti kehittivät englantilaiset. *Lord Holland* on purppura-valkojuovikas, *Peregrinus Apostolicus* taas puna-keltajuovikas.

Hollantilaisen kasvitieteilijä Carolus Clusiuksen (1526-1609) nimi liitetään tulppaaneihin ja kukkasipulien kasvatukseen. Hänen sanotaan olleen ensimmäinen tulppaanien kasvattaja Hollannissa. Hän jakoi sipuleita ja siemeniä auliisti eteenpäin. Myöhemmin hän toimi Keisarillisen puutarhan prefektinä Wienissä, jonne hän myös hankki tulppaaneja. Työskennellessään vielä Frankfurtissa ja Leidenissä hän jatkoi tulppaanien risteytystyötä ja kylvökokeita. Teoksessaan vuodelta 1567 Culsius kuvaili monia erilaisia sipulikukkiä, erityisesti Turkista saamia tulppaaneja.

Tulppaaneja on jo 5600 lajiketta, ja nimien keksijöillä on työtä. Nimen valitsee jalostajayritys tai -henkilö. Jalostajat ovat usein miehiä, niinpä tulppaaneilla on runsaasti naisten – puolisoitten, äitien, tyttärien ja rakastajattarien – nimiä. Tulppaaninsipulien päätuottaja, Hollanti, on kunnioittanut tulppaanien nimillä hallitsijoita kuten

Kuva: Aune Kämäräinen

Herkästi ripsureunainen Crisp Sweet on papukaijatulppaaneja.

Prinses Irene. On annettu nimiä myös säveltäjien (*Giuseppe Verdi, Chopin*), taiteilijoiden (*Rembrandt*), artistien (laulu-yhtye *Abba*) ja runoilijoiden mukaan. Paikannimiä esiintyy paljon: *Los Angeles, Capri, Apeldoorn, Thule, Monte Carlo, Yokohama* sekä *Toronto, Eskilstuna, Stockholm* ja *Karlskrona*. Suomessa tunnetaan *Mikkeli-, Tampere* ja *Lapin Ruska-tulppaanit*. Punaisille joulutulppaaneille on annettu nimiä *Merry Christmas* tai *Christmas Dream*. Keskitalven valkoinen kukkija on *White Dream*. Eri maiden kuuluisuuksille on nimetty tulppaaneja: *President Kennedy, Princess Victoria*.

Helsingin Kaisaniemen kasvitieteellisen puutarhan vanhassa kasvihuoneessa oli maaliskuussa esillä 40 kasvin koelma vanhoja tulppaanilajikkeita, mukana myös 20 narsissilajiketta ja muita kevään sipulikukkia. Näyttelyn oli järjestänyt Villi Niitty, joka on kerännyt vanhoja sipulikukkia. Historialliseksi tulppaania voidaan sanoa, jos se on ollut viljelyksessä yli 60 vuoden ajan. Päähuomio oli 1850-1900-luvun lajikkeissa, joita kutsutaankin ajankohdan mukaan ”viktorianaisiksi”. 1600-luvulla puutarhurit keksivät, miten sipuleita voi houkutella kukkimaan ennenaikaisesti eli hyötää. Tosin vain harvat ja valitut pääsivät siihen aikaan ihaillemaan näitä kevään ihmelapsia kartanoiden ja salonkien viherhuoneissa. Näyttelyn tulppaanit oli hyödetty Helsingin yliopiston tiloissa Viikissä ja Kaisaniemessä.

Aune Kämäräinen

Lisää tulppaaneista tässä numerossa Marja-Leena Niinikosken artikkelissa Vielä syötävistä kukista.

Vielä syötävistä kukista

Kirjoitin viime lehteen syötävistä kukista divarista löytämäni kirjan – *Edible Flowers/ Cathy Wilkinson Barash* - pohjalta ja nyt tutustutan teitä vielä muutamaansa itselleni vieraampaan syötävään kukkaan.

Sireeni, syreeni (*Syringa vulgaris*) on meille suomalaisille tuttu ja rakas alkukesän ilonaihe vahvantuoksuine liiloine ja valkeine kukkaterttuineen. Varsinkin sellaisina alkukesinä, jolloin sireeni on valmistautunut kukintaan runsain kukka-aihein ja jos vielä sää on ollut sopivan kostea, kantaa ilmaan tiivistynyt kosteus mukanaan niin voimallisen sireenin aromin, että tuoksun vastaanottokyky on välillä koetuksella, varsinkin kun pihallamme on pitkät sireeniaidanteet kapean tontin molemmin puolin. Ilma on ikään kuin sakeanaan liilaa.

Sireenilajikkeita on monia ja kukintoja eri värisiä kuin myös kerrannaisia kukkia, mutta kirjassa puhutaan ymmärtääkseni lähinnä liilanvärisestä perussireenistä. Voisi olla mielenkiintoista tietää, minkälainen aromi löytyisi vaikkapa unkarinsireenistä, jolla on mausteisen neilikkainen tuoksu. Sireenikukkien maku vaihtelee; toisissa on yrttisen vihreä aromi,

toisissa ei makua lainkaan. Joissakin on vihertävä maku alkuun muuttuen sitten parfymoiduksi jälkimauksi. Parhaat sireeninkukat maistuvat tälle liilankukkaiselle parfyyminuoksulle. Itse en ole toistaiseksi maistellut sireeninkukkaa, mutta ajattelin tulevana kesänä sen tehdä. Ja vaikei ajatus hajuvedenmausta ilahduttaisikaan makunystyröitä, voi sireeninkukintoja joka tapauksessa käyttää kattauksen koristeluun niiden kukinta-aikaan.

Englannin sana lilac viittaa arabiankieliseen sanaan laylac ja persiankielen sanaan nilak, jotka tarkoittavat sinistä. Syringa taas on kreikkaa ja viittaa yksittäisen kukan muotoon.

Tulppaani (*Tulipa spp.*) on talviemme ilo leikkokukkana ja keväisin taas ulkona puutarhassa. Luultavasti se on kaikkein suosituin ja laajimmalle levinnyt sipulikasvi. Tulppaani tuli Eurooppaan vuonna 1554 Turkista tuotujen siementen ja sipulien myötä. Seuraavalla vuosisadalla Hollannissa puhkesi tulppaanimania, joka oli siis tulppaaninsipuleilla keinottelua.

Tulppaaneja on saatavilla lähes kaikissa mahdollisissa väreissä ja väriyhdistelmissä, kerrottuina, ripsureunaisina tai papukajaisina, matalista korkeisiin ja aikaisista kukkijoista myöhäisiin. Ja nyt, kun tulppaaniaiheessa olen, niin minua on viime vuosina askarruttanut, miksi tulppaanikimppejä myydään nykyään usein ilman vettä astioissa joissa leikkoja säilytetään. Siitä on tullut suorastaan jonkinlainen muoti, jota näkee jo torillakin. Tämän ilmiön – jonka epäilen olevan niin suosittu siksi, että se pidentää kimppejen myyntiaikaa – myötä tulppaanit eivät enää puhkea kukkaan yhtä rehevästi kuin ennen, vaan lehdistö on kelmeänvihreä ja koko kimppu usein ikään kuin hiipuu maljakossa. Terälehtien värit kyllä säilyvät, mutta kokonaisuus ei tyydytä tulppaanin ystävää.

Tulppaanin terälehtien maku vaihtelee lajikkeesta riippuen, mutta yleisesti sitä voi luonnehtia herneen tai pavun palon mauksi. Joskus mukana saattaa olla häivähdys vihreää omenaa. Tulppaanin terälehtien syöntein liittyy allergisen reaktion riski yliherkillä ihmisillä. Kasvi voi herkistää kahdella tavalla; käsien iholle voi tulla ihottumaa, jota kutsutaan tulppaanisormiksi. Sitä voi olla myös silmäluomilla ja yleisimmin ihottumaa esiintyy henkilöillä, jotka käsittelevät paljon tulppaaneiden sipuleita. Toinen tyyppi on

ruoansulatushäiriö, joka voi ilmetä terälehtien tai sipulien syönnistä.

Mutta vaikei tulppaanin terälehtiä haluaisi maistellakaan, voi niitten avulla saada ruokapöytään väri-iloittelua. Kirjassa on kuva, jossa on käytetty kokonaista tulppaanin kukkaa ruoan sommittelun apuna. Syödessä on kuitenkin muistettava, että kukkakaupan kukkia ei ole viisasta maistella, vaan ainoastaan luomukukkaa. Muut asetellaan turvallisesti maljakkoon.

Neilikka (*Dianthus caryophyllus*) on monimuotoinen kukkaryhmä, josta useille saattaa ensinnä tulla mieleen iso ja komea leikkoneilikka. Englantilaiset luokittelevat neilikoita eri nimillä kuten clove pink, pinks, carnation (joka on lähinnä leikkoneilikka) ja sweet william (lähinnä harjaneilikka). *Dianthus* tarkoittaa jumalten kukkaa.

Kirjassa mainitaan vain yllä oleva latinalainen nimi, joten en osaa ottaa kantaa, tarkoittaako kirjoittaja kaikkia eri neilikkatyyppejä yleensä. Neilikat (pinks) olivat englantilaisessa ja ranskalaisessa keittiössä suosittuja 1600- ja 1700-luvuilla, ja niitä käytettiin sydäntä vahvistavana juomana, siirapeissa, etikoissa, sekoitettiin suihin ja muihin sopiviin ainesosiin. Villit neilikat kasvavat luonnonvaraisina Välimeren alueella varsinkin länsiosissa. Nämä villit neilikat ovat olleet lähtökohtana jalostustyölle, jonka ansiosta neilikkavalikoima on runsas ja monimuotoinen. Neilikoita on yksi- ja monivuotisia, niin, harjaneilikasta mainitaan usein että se on kaksivuotinen, mutta kokemuksen mukaan ainakin vanhempia kantoja olisi monivuotisia. Mielenkiintoista on, että suomenkielessä neilikalla tarkoitetaan sekä maustetta että kukkaa.

Neilikan kukkien maku on neilikkaisen makea. Terälehtien kapeat kantaosat suositellaan kuitenkin poistettavaksi (väriiltään yleensä valkoiset), koska niissä on karvautta.

Kirjassa neilikkaohjeita ovat mm. tee, marmeladi ja sorbetti, joissa kaikissa neilikan maku tulee varmaan selkeästi esiin.

Tässä siis muutamia virikkeitä ensi kevään ja kesän sadonkorjuujuhille.

Marja-Leena Niinikoski

Kuva: Pentti Alanko

Rehevä tarhasuolaheinä on yksi pinaatin tapaan syötäviä vihanneksia.

Vihanneksia pinaatin tapaan

Pinaattikasveilla on mehevät eli lihaiset lehdet, mitä termiä Ossian Lunden käytti klassisessa Keittiökasvikirjassaan. Pinaatti on yksi niistä harvoista kasveista, joita munkkien ei sovi syödä paaston aikaan. Ei ainoastaan useista savikkakasveista (Chenopodiaceae), kuten maltoista ja savikoista, vaan myös monista muistakin kasveista, jopa rikkakasveistamme, saadaan oikein valmistettuna oivallista pinaattia. Kiinalaiset ja japanilaiset ovat käyttäneet useita muitakin kasveja lehtivihanneksina, joten kokeiltavaa kyllä riittää.

Monet pinaatin tapaan nautittavat kasvit kuuluvat savikkakasvien heimoon. Näihin kuuluvat mm. pinaatti, köynnöspinaatti, tarhamaltsa (Ossian Lundenilla väärin ”tarhasavikkana”) sekä hyvänheikinsavikka (*Chenopodium bonus-henricus*). Tarhamaltsaa (*Artiples hortensis*) on saatavissa punaisena ja vihreänä. Punalehtiset lajikkeet ovat puutarhassa värikkäitä ja ne ovat myös eksoottisempia muhennoksissa käytettynä. Tosin vihreän maltsan sanotaan olevan herkullisempaa. Tarhamaltsaa latvotaan patoihin ja muulla tavoin käytettynä jatkuvasti kukintaan asti. Sen jälkeen voi viettää loppukesän nauttien sen kukinnasta. Siemeniä saadaan runsaasti.

Tavallinen pinaatti (*Spinacia oleracea*) kylvetään mahdollisimman aikaisin keväällä. Sen alin itämislämpötila on +3 C. Pinaatti viihtyy voimakkaassa maassa joka ei kuivu kovin herkästi. Keskellä kesää kylvetty pinaatti kasvaa pienilehtiseksi ja alkaa pian kukkia. Pinaattien kasvatusta avomaalla kannattaa aloittaa tavallisella pinaatilla ja kesän edetessä siirtyä nauttimaan uudenseelanninpinaatin eli lamopinnaatin tarjoamaa satoa.

Lamo- eli uudenseelanninpinaatti (*Tetragonia tetragonioides*) kylvetään keväällä jo lämmentyneeseen maahan, muutoin itävyys on huono. Taimikasvatusta tulisi aloittaa jo maaliskuussa, jolloin satoa saadaan runsaammin ja pitempään. Piikkiset kova-kuoriset siemenet raaputetaan ja liotetaan ennen kylvöä. Siitä kasvaa kesän mittaan rehevä, runsaslehtinen kasvusto. Kukintakaan ei heikennä sen sadon määrää eikä laatua. Lamopinaatti kuuluu jääruohokasvien heimoon (Aizoaceae). Siemen katoaa nopeasti itävyytensä jo yhdessä tai parissa vuodessa. Samaan heimoon kuuluu jääpäivikki (*Mesembryanthemum crystallinum*), jonka lehdissä on kiehtova, kokeilemisen arvoinen maku ja jännittävä suutuntuma, joka johtuu lehtien luontaisesta kevyestä suolaisuudesta.

Köynnöspinaatti (*Hablitzia tamnoides*) metsäkasvina sopii varjopuutarhaan. Sen suuret lukuisat herttamaiset lehdet kasvavat keväällä nopeasti ja kasvi saavuttaa jopa 4 metrin korkeuden. Köynnöspinaat-

ti on oivallinen köynnöskasvi seinille ja minne vain, missä tarvitaan hieman varjoisammassakin paikassa viihtyvää kasvia. Köynnöspinaatti on kiinnostava kasvi, mutta sen siemeniä on harvoin saatavilla. Lisäksi siementen itävyys on melko huono ja ne vaativat kylmäkäsitelyä. Siemenen tulisi lisäksi olla tuoretta. Kasvia voi myös jakaa. Siitä saadaan hyvää ruokaa keväällä ja alkukesästä. Loppukesä on hyvää aikaa nauttia köynnöspinaatin koristearvoista.

Koska monissa pinaattikasveissa on oksaalihappoa ja nitriittejä, ne kannattaa nauttia kalsiumpitoisen ravinnon kanssa, ja juusto sopii tähän oivallisesti. Kyytön maidosta valmistettu leipäjuusto on parasta, jos sitä vain saadaan. Oma suosikkini on myös intialainen resepti ”palak paneer”.

Myös muista kasviheimoista löytyy pinaatin tapaan nautittavaksi kelpaavia kasveja, kuten tarkasvien heimoon kuuluva pinaatihierakka (*Rumex patientia*, Ossian Lundenin kirjassa englantilaiseksi pinaatiksi kutsuttu), portulakkakasveihin kuuluva vihannesportulakka ja jo mainittuja jää-

ruohokasveja. Lena Israelsson mainitsee oivallisessa kirjassaan Keittiöpuutarhuri kähärämalkan (*Malva verticillata* var. *crispa*), jonka lehtiä voi käyttää pinaatin tapaan ainoastaan alkukesällä. Monipuolisia ja monikäyttöisiä revonhantiä (*Amaranthus*) löytyy Maatiaisenkin luettelosta. Esikasvatus on suositeltava. Sadonkorjuu aloitetaan jo taimien ollessa 15 cm:n pituisia. Osan taimista voi antaa kasvaa näyttäväksi koristekasveksi, joista siemenet voi kerätä syötäväksi, idätettäväksi tai Maatiaisen siemenvälitykseen.

Savikkakasvien herkullisia, kokeilemisen arvoisia heimolaisia ovat juurikkaiden (*Beta vulgaris*) lehdet. Niitä ovat tutut punajuuri ja mangoldi. Muista myös luonnonvaraiset suolaheinät ja nokkoset. Ranskalaiset haluavat saada ruokapöytiinsä tuoretta tarhasuolaheinää (*Rumex rugosus*). Sitä voi ruukussa kasvatettuna hyötää lehteen myös talvella. Ulkona puutarhassa kukkavarret leikataan heti niiden ilmaannuttua. Jos näin ei tehdä, saadaan runsaasti siemeniä muillekin jaettaviksi.

Maija Manninen

Suomesta ei tullutkaan muuntogeenivapaata vyöhykettä

Maaliskuun alussa EU teki historiaa. Se hyväksyi seitsemän vuoden pohdinnan jälkeen muuntogeenisen perunan viljelyn unionin alueella. Amflora-peruna on vasta toinen muuntogeeninen kasvi, joka on saanut EU:ssa viljelyluvan. Vähän myöhemmin Suomi hyväksyi Amfloran ja sen sisarlajikkeen P800:n koeviljelyn Lammilla ja Seinäjoella. Seuraavien viiden vuoden ajan niitä testataan suomalaismullassa. Koeviljelty peruna jää vain tutkimuskäyttöön eikä sitä myydy ulkopuolelle.

Amfloran ja sisarlajikkeen geenimuuntelu liittyy perunan omaan aineenvaihduntaan. Yksi perunan tärkkelyskostumuksen vaikuttavista geneeistä on käännetty väärinpäin, mikä estää luonnollisen geenin toiminnan. Muunneltu geeni merkitään merkintägeenillä; P800:ssa

merkintägeeni antaa vastustuskyvyn rikkaruohomyrkyille. Näistä perunoista saatu tärkkelys vastaa paremmin teollisia tarpeita. Perunat on tarkoitettu tuottamaan tärkkelystä paperi- ja liimateollisuudelle. Ihmisruuaksi niistä ei ole: ne ovat jauhoisia, väriltään harmaankalpeita ja pahanmakuisia. Niiden syömisestä ei kuitenkaan ole vaaraa ihmiselle.

Muuntogeenisiin kasveihin kohdistuu pelko, että lajit leviävät ja syrjäyttävät alkuperäiset lajikkeet. Amflora ei tuota elävää siitepölyä eikä siementä.

Suomen eduskunta käsittelee parhaillaan lakia, joka tarkentaa muuntogeenisen perunan viljelyolosuhteita. Seuraavan perunanviljelijän peltoon tulee olla 18 m, luomuperunan kyseessä ollessa 30 m suojavyöhyke. Laissa määritellään myös korvaus viljelijälle, jonka satoon on eksynyt muuntogeenistä lajiketta. (Jenni Virtanen, HS 14.3.2010)

Pääsiäispupuja ja kananpoikia

Pääsiäiskortit pupuineen ja keltaisine kananpoikineen ovat tuttua touhua lapsuudesta vähänkin vanhemmille ihmisille. Mistä tuokin on peräisin, että ne kaikki ovat poikia, eikös osa ole tyttöjä jo luonnonlakienkin mukaan, eihän muuten tulisi poikia ollenkaan. Olen tosin kuullut, että ne pulleat, grillissä pyörivät, kynityt, rasvaa tippuvat siivekkäät ovatkin vain tyttöjä kaikki tyynni ja poikapojat on jo synnyttyään toimitettu kukkonpoikien taivaaseen. Joten kukkoilut jäävät lyhyeen pojilta, vaikka se ei hyvältä näytä kanoillekaan. Vain viisi viikkoa saa kananpoika tehorehua syödä ja pelkässä tyttöporukassa sirkuttaa ja sen jälkeen odottaa grillivarras. Lapsuudesta muistan Itä-Suomesta pari siveää vanhaapiikaa, jotka ystävällisesti korjasivat pojankoltiaisen puhetta ja pitivät meille pyhäkouluu. Heillä käydessä ei saanut puhua koskaan munista eikä munasta, vaan kanankevennyksiä oli korissa, kun vein sinne tuoreita muniu. Miksei muuten vielä ole jalonnettu emokanaa, jonka munasta näkisi jo päällepäin tuleeko siitä kukkopuolinen vai kanapuolinen lintu. Munat voisivat olla vaikka erikokoisia tai erivärisiä sukupuolen mukaan. Sillä säästettäisiin miljoonia hukkaantumasta kukkopoikiin, säästyisi turhalta hautomiselta ja sähkölaskut pienenisivät, koska hautomakone hautoo muna kuin muna ainakin 30 päivää. Hormoneista tässä taas on kysymys, en tiedä pitäisikö niitä syöttää siitoskanalassa kukoille ennen häävälssiä vai munientekijöille, jotta tulos olisi toivottu. Tiedä vaikka Viagran menekki laskisi apteekeissa, kun hormonit olisi suoraan pannulta kaavittavissa aamiaispöytä. Vielä on ministeri Anttilalla paljon kehiteltävää, että Suomen maatalous saadaan kannattamaan ja kilpailukykyiseksi kansainvälisillä markkinoilla. Jos jo munavaiheessa saa selville sukupuolen, välttyttäisiin turhalta kukkonpoikien lahtamiselta ennen kun ne alkanee edes harjoitella kuckelikuuta.

Vielä muistuu mieleen eräs tapaus aktiivisilta virkavuosilta vuosituuhannen alusta, kun hankimme pääsiäiseksi tipuja yleisön katsottavaksi kasvihuoneeseen. Suuri 400 litran akvaario lämpölampulla ja syöttöautomaatilla tehtiin valmiiksi sopivalle korkeudelle, jotta perheen pienimmätkin näkisivät elävää elämää lasin läpi läheltä. Noin 30 vastakuoriutunutta, ihanaa, keltaista tipua hankittiin lähipitäjästä puutarhalle akvaarioon, johon ne kotiutuivat nopeasti ja juoksentelivat sinne

tänne lampun loisteessa 30 asteen lämmössä. Mitään elävää emokanaa ei niille reissuille ollut mahdollista hankkia, ja tiput oli tarkoitettu toimittamaan läheiseen kanalaan pyen jälkeen. Posliininen, suuri ruskeasiipinen atami sai kököttää äitipuolena purukasassa.

Siitä eivät pienet pitäneet mitään – äitipuoli oli mykkä kuin kivi.

Pääsiäispäivänä siivotessani kasvihuonetta tulee turistiperhe sisään, nuoret vanhemmat ja kaksi lasta, vanhemmat alle kolmikymmppisiä ja lapset ehkä 3-4 vuoden tienoilla, tyttö ja poika. Viimeisen muodin luomukset loistivat päällä sekä lapsilla että vanhemmilla. Poika ryntää heti akvaarion luo kuultuaan piipitystä ja kiertää etusivua useaan kertaan katsoen minua ja kysyy: Missä on napit? Mitkä napit? No, napit mistä niitä painetaan liikkeelle. Melkein kaikki keltapallot sattuiivat silloin nukkumaan lampun alla. Sanoin, ettei ole nappeja, vaan ne ovat eläviä. Mutta onhan sinne johdotkin, sanoi kersa. Kyllä on johdot tietysti lampulle ja lämpöpeditille, joka on sahanpurun alla näkymättömissä ja sille pienelle akvaariotuulettimelle. Mukula ei minua uskonut, vaan etsi nappeja pöydänlaidoista, jonka päälle olimme eloa ja ääntä vilisevän akvaarion alustoineen asettaneet. Pojan äiti tuli viereen ja sanoi: Oletko sinä noin pöllö, ettet tajua, että ne elää. Et sinä voi niitä napeista siirrellä. Mennään pois, kaikki sinulle nauraa kohta.

Tämmöinen toistui ainakin kolme kertaa, kun seurasin lapsiperheiden reagointia akvaarion lähellä. Ajattelin piiloutua lähelle tipuakvaariota suureen piikkiseen kaktusvalepukuun, lehtiö kädessä ja kuunnella salaa pienten lasten reagointia, kun tulevat ilman vanhempiaan lähelle katsomaan kananpoikia. Empiiriset havainnot siitä, mihin yksipuolinen tietokone- ja pelikulttuuri johtaa jo alle kouluikäisillä lapsilla, voisi olla mielenkiintoinen väitöskirjan aihe. En nyt ehtinyt töiltäni, ehkä tulevana pääsiäisenä.

Niin, korttien pääsiäispuput meinasivat unohtua. Niitä ilmestyy kyllä luontoon pääsiäispyhiksi Keski-Euroopassa, ollen rusakoiden hankipoikia, joita ehti aikaisemmin kevään mukana syntyä pitkin peltoja ja pensasaidanvieriä. Meillä Etelä-Suomessakin on ensimmäiset ainakin Ruissalossa siinä pääsiäisen jälkeen toukokuun alussa pälvipaikoilla, missä värytys suojaa pieniä rosvolinnuita ja ihmissilmiltä. Vielä sodan jälkeen maalaistaloissa maatiaiskanat tavallisesti saivat hautomakuumeen ja alkoivat hautoa, kun valo lisääntyi pääsiäisen aikaan kätkien jo etukäteen munapesyettä ihmissilmältä piiloon. Silloin kun keittiöön olisi tarvittu kaikki hyvä, minkä kanoista irti sai.

Arno Kasvi

Kevättalven kimalsteita

Mitä yhteistä on keräkaalilla ja talvella? No ainakin se, että kaali on mitä mainiointa talviruokaa sekä kypsennettynä – myös koiramme rakastavat kaalia – että tietenkin hapankaalina ja tuoreina lehtinä suoraan kerästä riivittynä.

Eihän salaatin syömisessä talvella ole varsinaisesti ideaa jos vaan tuoretta kaalia on tarjolla, sillä se on maukkaampaa ja ravintorikkaampaa kuin salaatti. Ja tiedoksi niille, joiden haima ei toimi kunnolla ja joilla on ongelmia verensokerin kanssa: kaali tekee teidän ruoansulatuksellenne hyvää myös sisältämiensä maitohappobakteerien avulla. Salaatilla on tietenkin omat hyvää tekevät vaikutuksensa ruoansulatukseen karvasaineittensa kautta, mutta surullista on se jätteen määrä, joka yhtä salaattiruukkaa seuraa. Olen välillä miettinyt, miksi suomalaiset suhtautuvat neuvoihin niin yksivakaasti. Kun jossain sanotaan, että syökää salaattia, niin sitten syödään vihreää salaattia, mutta ovathan kaikki muutkin tuorevihanneksista saadut ainekset salaatteja, varsinkin jos niistä tehdään salaatteja taikka maukkaita raasteita. Porkkanaraasteen tuntevat useimmat, mutta

Marja-Leena Niitikosken piha pursuaa kukkaloistoa.

entäs lanttu- tai naurisraaste. Toivo Rautavaaran muistan kirjoittaneen aikoinaan, että lanttu on pohjoisten seutujen asukkaille talvisin merkittävin C-vitamiinin lähde eli ei luontomme meitä ihan pulaan ole jättänyt, vaikka appelsiineja ei kypsykään puutarhoissamme...

Odotan mieluummin kevättä ja maan mullista nousevia ensimmäisiä villivihanneksia ja talvivalkosipulin maukkaita versoja ja myöhemmin maisteltavia itse kasvatettuja salaatinlehtiä avomaalta. Nypsinpä muutaman hiirenkorvan koivusta sekä kerkän kuusesta keväällä koiria lenkittäessäni silloin, kun nämä vihanat ovat parhaimmillaan. Makujen maailmassa on tärkeää muistaa syödä sesongin antimia, sillä ne ovat tuoreimmillaan ja parhaimmillaan juuri silloin. Talvella syödään sipulia, purjoa, palsternakkaa, juuriselleriä, perunoita, porkkanoita, lanttuja, nauriita ja punajuuria, joista saa mutkatta maistuvan borssikeiton. Myös muita harvinaisempia juureksia kannattaa syödä juuri talvella, jos onnistuu löytämään esimerkiksi musta- tai kaurajuurta tai muita vielä harvinaisempia talvivihanneksia. Tietenkin syödään paljon valkosipulia. Soppaan heitetään palanen chilipalkoa siemenineen (huomatkaa chilien tulisuusaste!). Piparjuurta on nostettu syysmyöhällä talteen johonkin kosteaan kellarinurkkaan, ja siitä raastetaan leivänpäällistä kermaviiliin sekoitettuna ja maustettuna suolalla, mustapippurilla ja kullankeltaisella rypsiöljyllä. Näin huollettuina emme tarvitse mitään lintu- taikka sikapiikkejä vaan elämme reippaasti raskaankin talven läpi odottaen niitä huikaisevia keväthankipäiviä, jolloin tuntuu, kuin kaikki olisi elämässä mahdollista, kun vain ihana aurinko pais-

taa talvimököttäjän kasvoille, kun hän istuu saunan kuistilla oviaukon tuulensuojassa lukemassa ja ottamassa aurinkokylpyjään.

Niin ja sitten kun keittiössä on lopen kyllästynyt kaikkien juuresten pilkontaan ja raastamiseen, niin sitten kannattaa ottaa herne pussi esiin ja laittaa rokka likoomaan. Eikä vain se, vaan ottaa kourallinen kuivia herneitä ja kylvää ne ruukkuun versomaan, eikä niitä ole pakko liottaa, olen huomannut omista kokeiluissani. Mutta, toisaalta, voihan niitä kylvöherneitä ottaa siitä satsista, jonka on laittanut likoon hernesoppaa varten, niin siinä ne ovat pehmenneet samalla vaivalla. Maukkaan talvikattilallisen saa tietenkin myös kuivatuista pavuista, mutta papujen liotuksessa täytyy huomata, että liotusvesi on heitettävä pois toisin kuin herneillä. Niin ja ytimiä ruokkivaa väriruokaa saa myös reilunkokoisista tomaattimurskatetroista. Kolme sellaista kattilaan ja nestettä mielen ja kasvisliemikuutioitten tarpeen mukaan. Pehmennystä tomaatin hapokkuudelle saa maidosta taikka kermasta, tai jos on vaikka maustamattoman jugurttipurkin pohja kaadettavaksi mukaan. Jos makkara maistuu, niin yksinkertaiseen tomaattikeittoon sopii jopa joku halvempikin makkara. Jotkut yhdistävät tomaattiin vuohenjuustoa - kokeillen huomaa mikä sopii parhaiten omiin maku mielteymiksiin.

Talviruoasta on helppo askeltaa kohti elävää tulta, joka on alkuperäisin ruoan kypsennyksen muoto. Ymmärtääkseni ravintolakokitkaan eivät käytä sähköliettä ruoanlaitoissaan. On mielenkiintoista huomata vanhassa talossa asuessaan, miten edellisen sukupolven vaatimattoman asumisen

myötä meille seuraaville sukupolville on säästynyt asumisen aarteita kuten toimiva puuhella.

Suomessa on rakentamis- ja rakennuskulttuurin rappion vuosina pidetty erityistä huolta siitä, että ihmiset on saatu uskomaan, ettei edellisten sukupolvien vaalimilla käytännöillä ole merkitystä eikä arvoa. Näin on saatu ihmiset pahimmillaan häpeilemään omia juuriaan ja perinteitään, ja ihmiset ympäri maata ovat tuhonneet arvokasta asumisen arki käytäntöä kuten kaakeliuuneja, vanhoja ikkunoita ja ovia, puuhelloja, vanhoja kaappeja ja muuta kalustoa ja esineistöä.

En ole toistaiseksi ymmärtänyt, miksi vaikkapa 1940-luvulta periytynyt täyspuusta valmistettu keittiökaapisto pitäisi vaihtaa uuteen, huonommista materiaaleista tehtyyn vain sen vuoksi, että päästäisiin vanhasta ja saataisiin uutta tilalle. Vanhassa on paitsi laatua ja kestävyyttä niin myös jotain, mitä millään rahalla ei voi saada – ajan ja elämän jälkiä puun pinnalla. Nämä jäljet ovat uniikkeja ja muotoutuvat taloon elon myötä. Katson ihmetellen oveen kulunutta haan muotoista lovea. Kuinkahan monta sataa kertaa haka on joutunut kolahtamaan ovea vasten ennen kuin tuo jälki on alkanut kehkeytyä oveen.

Onko niin että ihmistemme pelkäävä suhtautuminen vanhaa kohtaan heijastuu kaikkeen muuhunkin vanhaan, johon ei sitten enää kyetäkään suhtautumaan asiallisesti ja myönteisesti. Miten niin moni vanha puu, johon monissa muissa maissa suhtauttaisiin kunnioittavasti ja jota koetettaisiin auttaa ikääntymään vielä lisää ja komistumaan sen myötä, saa meillä muutta mutkitta kaatotuomion. Niinpä meillä metsämaan asukkailla ei ole enää keskuudes-

Vanhan kansan oorninkikalenteri

Hilma Johanssonin mukaan menivät vanhan kansan kevään ja kesän työt tämän kalenterin järjestyksessä (Vihdin murteella):

”Päivää Paavalist, kevättä kynttelist, liukumäkee Laskiaisest, Siprin päivänä (15.2.) kana jua räystään alta. Jos on Maariana lunta malol, sit on Vappuna vavol. Permanto puhtaaks Laskiaiseks, taikka suvel käy kimppuus kirput ja hyttyiset. Huhtikuinen päivä on epäväkas, mut Vapunkuu touosta tulokset takaa. Pääsiäisenä pälvi pellol, Markku, varo varpaitas pakkaselt. Eerikki elukoille rehuu säästää, Urpaa-nuski viäl uikuttaa. Kusta potaatit vakoon heittää, Jussi juuret kastelee, Ulla heinäväen kaljan keittää.

Hermannina heinät laros, Jaakko ovet lukittee, Laurin käres kylvyvakka, surkia on Pertun pakkanen, lita potaatit kuoppaan korjaa, Mikko juntit ja juurikkaat.”

Ns. suviöiden aika siirtyi aikaisemmaksi, kun vaihdettiin juliaanista kalenterista gregoriaani- seen. ”Vanhat suviyöt” olivat 23., 24. ja 25. huhtikuuta eli Yrjön, Alpertiinan ja Markun yöt. ”Uudet suviyöt” olivat 12., 13. ja 14. huhtikuuta eli Juliuksen, Justinuksen ja Tiburtiuksen yöt. Suviöistä ennustettiin tulevan kesän säitä ja marjasatoja.

(”Taava tarinoi” Vihti-Seuran kaskukilpailusta)

samme todella vanhoja ja kookkaita, kunnianarvoisia puita nähtävillä kuin harvoin, puhumattakaan sitten luonnontilaisista metsistä, joita emme myöskään tapaa kuin erikseen rauhoitettuina.

Vanha puu vertautuu vanhaan ihmiseen. Viime vuosina on ollut puhetta ja omaisten hätää vanhoista vanhemmistaan, eikä suotta. Sivistyksemme on ohutta ja näinköhän se myös ohueksi jää ellei peräti ole rapautumassa. Muutos on toki mahdollinen, mutta se vaatii hyvin paljon asenteiden tiedostamisen ja niiden työstämisen tasolla, sillä vanhaan suhtautuminen on asenne siinä missä nuoreenkin tai uuteen.

Palaan vielä puulieden pariin. Ajassamme puhutaan paljon energiansäästöstä, mutta miksi ei puhuta puuliedestä, joka on todellinen energiansäästäjä ainakin sellaisiin asumismuotoihin, joihin puuhella olisi mahdollinen nykyisellään. Entisäikoina puuliedet lämmittivät ja kypsensivät ateriat kaupunkiejiä myöten. Annan kernaasti esimerkin omasta keittiöstäni: sytytyspuitten lisäksi tarvitaan ehkä korillinen puita (havupuu ei anna paljoa lämpöä eli jos on kylmää, käytetään koivua) eikä aikaakaan kun hellalla kiehuu jo vesipannu, puuro- ja perunakattila. Hellan yhteydessä lämpenee näillä samoilla hellapuilla vielä pieni uuni, jota voi käyttää ruokien kypsennykseen. Lämmityssysteemiin liittyy vielä pieni lämminvesisäiliö, mutta se ei ole ollut enää kunnossa ja on korvattu isolla vesikattilalla, joka mahtuu hyvin hellalle kaikkien edellä mainittujen lisäksi.

Ja kaiken tämän lisäksi samainen hella lämmittelee keittiön ilman ylimääräistä energiaa. Tällaisen alkuperäisen ja luonnollisen säästäväisyyden edessä kaikki viimeaikainen puhe kaikenmaailman energiapiiheistä koneista ja laitteista vaikuttaa jotenkin lapselliselta; pyörä keksittiin jo.

Elävä tuli kuljettaa kohti villapaitakulttuuria – katoavaa sellaista. Kuinka harvoin näkee enää talvisin kauniita kunnan villapuseroita, ja tästä voimme kiittää sitä samaista energian käyttöä, jonka ansiosta ihmiset tarkenevat kodeissaan talvisinkin puolipukeissa. Ainakin terveille ihmisille tekisi välillä hyvää elää matalalämpöisemmissä asunnoissa ja herättää henkiin kaunis villapaitaelämä.

Yksityisautoilun ja kaupallisten lämmitettyjen sisätilojen yleistyminen myötä ihmisten pukeutumisesta ovat monin osin hävinneet vuodenaikojen mukanaan tuomat nyanssit. Halutaan pukeutua – ei sään taikka ilmaston mukaan – vaan jotenkin niin, että juostaan omalta autolta äkkiä lähimpään sisätilaan lämmittelemään, jos on kylmä vuodenaika.

Kuitenkin meidän perinnettämme on ollut pukeutuminen sään ja ilmaston mukaan, olkoonkin että talvet ovat käyneet leudommiksi ilmaston muutosten myötä eikä tämä yksi talvi meneillään olevia muutoksia muuksi enää muuta.

Sisätilojen yleinen ja tasaisen korkea lämpötila on heikentänyt villapaitaelämää, mutta niin kauan kuin maassamme vielä löytyy standardiin sopimattomia viljejä mökkejä ja maataloja, niin kauan tämä perinne vielä säilyy.

Entäpä jokapäiväinen leipämme? Kuinka ennen oli vaatimattomammallakin asujalla varaa vastaleivottuun leipään ja kuinka leipomoteollisuuden keskittyminen on tuhonnut nuo lukuisat pienleipomot niin, että niiden muutamien pientuottajien leivistä on tullut eliittituotteita, joihin vain hyvätuloisilla on varaa? Kun kiersimme 1990-luvulla Ranskassa, tuntui ihmeelliseltä, kuinka pienimmissäkin kylissä oli oma leipomonsa, josta sai tuoretta leipää ja muitakin leipomusherkkuja. Tuntui myös suorastaan järkevältä, että kylässä oli paikka, joka oli erikoistunut leipomiseen. Tällöin yksityisten ei tarvinnut tuhlata energiaa uuniensa lämmittämiseen, kun leivän sai oman kylän leipomosta.

Maito on kuohuttanut mieliä. Puhuttaessa eri maidonpakkaajien hintaeroista jää helposti onohduksiin, että maidontuottajat ovat saaneet kärsiä kulissien takana maidon hintojen laskusta. On kovin pitkä matka siitä, kun vastasyntynyt vasikka varttuu siihen elämänvaiheeseen, että se alkaa lypsää maitoa myytäväksi asti. En jatka asiasta sen pidemmälle, totean vain esimerkkinä, että eräs sukulaiseni on maidon hintojen laskun takia joutunut ahdinkoon ja lähtemään palkkatöihin, vaikka hänellä on lypsykarja ja maatila edelleen töineen tehtävänä.

Kuinka moni ihminen jaksaisi tuon kaiken alentuneella palkalla raskaasta työstä työn päälle, kun julkisesti kinataan vain siitä, kuka myisi maitoa halvimmalla.

Ehkä ruokakulttuurimme tämän ajan pohjakosketuksen jälkeen alkaa elpyä ja ehkä osa kaupunkilaisista kaupunkielämän ikävyyksiin kylläntyneenä alkaa suunnitella siirtymistä maalle pienimuotoisen ruoantuotannon pariin. Koska ravinto on kaiken elämän perusta, voisi ehkä muistaa pitkästä ajasta, miten intialaiset kunnioittavat lehmä pyhinä eläiminä. Lehmä on intialaisen kulttuurin tärkein eläin, ja se kannattelee jaloillaan neljää uskonnon periaatetta, jotka ovat yleismaailmallisen tärkeitä meille kaikille: itsekuria, puhtautta, armeliaisuutta ja totuudenmukaisuutta.

Marja-Leena Niinikoski

Maisema- ja puutarhasuunnittelun perspektiivejä

Puutarha- ja puistoesimerkkejä Helsingistä

Puutarhasuunnittelun suhteesta ympäristöön

Maisemasuunnittelulla on Euroopassa hyvin pitkät traditiot. Perinteet ovat usein syvälle juurtuneita. Niissä näkyy puutarhasuunnittelun erilaisia tyyli-suuntauksia riippuen siitä, onko kyseessä yksityinen vai julkinen puutarha. Teiden kulkureitit ja kävelyreitit on usein suunniteltu silmälläpitäen maisemallista näkökulmaa, toimien sekä paikallisten että ohikulkijoittenkin iloksi. Maisemasuunnittelu kuuluu pääasiallisesti maankäytön suunnitteluun: esim. ajan myötä muodostuneet kävelypolut ovat niin luonnon kuin kulumiskäytäntöjen reittejä yhä edelleen. Joissakin kohteissa on vältetty luomasta laajempia kulkureittejä. Kävely- ja pienliikenne-etuoikeus lisää ympäristön arvostusta. Puutarha- ja puistosuunnittelun taas on perinteisesti katsottu liittyvän arkkitehtuuriin osana rakennussuunnittelua (kaupunki- ja arkkitehtuurisuunnittelua) eri mittakaavoissa ja perspektiiveissä.

Luonnonpuistot ovat historiallisen puiston vastakohtia suunnittelullisista muodollisuuksista katsoen. Suunnittelijan näkökulmasta niiden voidaan kuitenkin käsittää olevan viheralueita siinä mielessä, että niiden hoito-, kunnossapito- ja esteettiset näkökulmat voivat olla pitkällekin yhtenäisiä. Luonnonpuistot pyritään säilyttämään ja/tai eheyttämään suojelu- ja suojavyöhykkein ym toimenpitein, kun taas historiallisissa puistoissa ja niiden suunnittelussa pyritään säilyttämään viheralueen suora suhde ympäröivään, usein rakennettuun ympäristöön ja sen eri vaiheisiin. Puiston ja puutarhan elinkaaren aikana tapahtuvat muutokset liittyvät enemmän kaupunkikuvan muutokseen ja viheralueen hoitotraditioihin sen eri vaiheissa. Eurooppalaisessa puutarhasuunnittelussa tunnistetaan yleensä englantilainen maisemapuutarhatyyli, joka (maatiaisen kannalta) voidaan kokea jollakin tavalla vastakohtaisena Välimeren italialaiselle ja espanjalaiselle tyyliille, jossa kasvullisuuden ja kuvioden symboliikka on useimmiten geometrista. Englantilaisessa puutarhassa ovat tyypillisiä pienet maisemakokonaisuudet, kun taas säännöllinen matemaattinen geometria on valttia Välimeren puutarhasuunnittelussa sekä palladiolaisittain että barokkikaudesta peräisin olevan muoto-, ja värisymboliikan kautta, joka on kehittynyt omaksi kielekseen, etenkin keskeisissä puutarhoissa.

Puutarhasuunnittelussa, jota on sovellettu sitten myös kotipuutarhoissa, esiintyy joskus pienimuotoisempia jäljitelmiä aikansa tyyleistä. Myös korttelipuutarhat seuraavat usein samaa tyyliä: koriste-, ja hyötykasvit sekoittuvat esteettiseksi ja yksilölliseksi kokonaisuudeksi, ja puutarha kukoistaa kesän läpi, joskus myös vuoden ympäri tarjoten koristeellisen olemuksensa lisäksi mm. salaattiherkut ja kastikemausteet koko taloudelle.

Helsingin perspektiivi Eurooppalaisessa puutarhasuunnittelussa.

Helsinkiäisessä puutarha- ja puistosuunnittelussa on esimerkkejä monenlaisesta suunnittelusta ja historiallisesta tyylistä, joista tämänhetkinen esimerkki on ns. Töölön viheraluesuunnitelma. Siitä on myös julkaistu laaja esittely. Tätä voi pitää jonkinlaisena esimerkki-

Englantilaisen puutarhan idea on kasvien ja kukkien vapaa ryhmittely ja "luontoa jäljittelevä" runsaus.

nä kaupunkilaisnäkökulmasta viheraluesuunnitteluun yleensä. Se edustaa näkökulmaa historiallisiin piirustuksiin, esimerkiksi pienpuistoin ja kasvilajiketutkielmin. Kaupunkisuunnittelun viraston raportissa koko alue on jaettu pienempiin viheralueisiin ja sen jälkeen jaoteltu analyysiin nykytilasta ja tavoitteista tulevaisuuden suhteen niin käytännön kuin kunnossapidonkin kannalta, lisäksi kasvullisuus on usein inventoitu. Eri puistoalueita on 60 ja ne on esitelty vaatimattomasti mustavalkovalokuvina ja niiden sijainti ja pinta-ala on osoitettu karttamerkillä. Jotkin puutarhoista on esitetty myös historiallisiin piirustuksiin kuten Runeberginkadun ja Caloniuksenkadun kulma, Temppeliaukio, Sammonpuistikko, Niittypuisto, Piilopuisto, Urheilulehto ja Hesperianpuisto. Ne ovat piirustuksia, joita lukemalla voi tarkastella, minkä tyyppiseksi puisto tai viheralue oli alun perin tarkoitettu silloin, kun se suunniteltiin ja verata sitä valokuvaan, joka on myöhemmin otettu. Näin saa jonkin verran aikaperspektiiviä puiston tai puutarhan muutokseen sen elinkaaren aikana. Tämä auttaa ymmärtämään puutarhasuunnittelun ääriäviä, joista

nähdään puiston ja puutarhan traditionaalinen graafinen esitystapa usein kaikessa suurpiirteisyydessään myös silloin, kun puutarhasuunnittelman oma muotokieli ja istutukset on tarkkaan merkitty alkuperäispiirustuksiin. Näissä esimerkeissä käytetyt mittakaavat on usein 1/200 ja 1/500 välillä. Puuvartisia kasveja löytyy yhteensä 56 lajia, joihin kuuluu mm. siperianpihta, pallohortensia ja hopeapoppeli.

Viheraluesuunnittelun esimerkkejä löytyy Helsingistä runsaasti. Kaupunkipuutarhan suunnittelun tyypillisiä esimerkkejä edustavat mm. Temppeliaukio kontrastimaisuudellaan, johon mahtuu monenlaisia toimintoja samaan pieneen viheralueeseen, Hesperianpuisto, jonka vapaa-ajan tilat ovat Oopperan ja Finlandia-talon välinen puistovieheriö. Se pystyy erottamaan kulkuväylät - Mannerheimintien ja junaraiteet - alueesta aika harmonisesti. Topeliuksen puisto yllättää symmetriällään, samoin Sibeliuksen puisto monumentillaan ja näköalojensa monipuolisuudella.

Laura Porceddu
puutarhasuunnittelija

Osallistu maatiaiskarjan tukikeräykseen!

Maatiaiskarjaa on nykymaailmassa vähän ja sen omistajia samoin. Viime vuosikymmenien aikana useita korvaamattomia karjoja on joutunut teuraaksi tai muuten hukkaan sen takia, ettei yhteiskunnalla ole ollut valmiuksia auttaa niitä vaikeimman yli.

Maatiaiskarja edustaa pitkää paikallista sopeutumaa, se soveltuu erinomaisesti omatarvekäyttöön ja sillä on kulttuurista arvoa, tämän lisäksi myös karjanjalostajat ovat kiinnostuneita alkuperäisistä kotiläinkannoista.

Moni maatiaiseläinten suosija on kuullut ainakin niistä kiperistä käännteistä, jotka liittyivät esimerkiksi Helvi Tossavaisen ja Vieno Nenosen kyyttökarjojen pelastamiseen. Nämä karjat pelastuivat hyvin täpärästi Miina Äkkijyrkän ja Ilmari Majurin hoiviin, mistä ne ovat pikkuhiljaa lähteneet leviämään eri tahoille.

Täpäriä tilanteita tapahtuu edelleen. Jotta sukupuuton ja perikadon uhka ei enää toistuisi, on Maatiainen ry päättänyt aloittaa valtakunnallisen rahankeräyksen hätään joutuneiden maatiaiskarjojen tukemiseksi. Tarkoitus on kerätä rahasto, josta pystytään anomuksesta avustamaan karjan elämää ja kohtaloa uhkaavissa tilanteissa.

Rahaston ensimmäiseksi avustuskohteeksi on otettu porakaivo, joka täytyi pikaisesti porata syystalvesta Ilmari Majurin kyyttökarjalle entisen kaivon kuivuttua.

Avustutilin numero on: 473000-194281

Poliisihallitus on myöntänyt 10.2.2010 Maatiainen-yhdistykselle luvan (POHAD no/2010/386) toimeenpanna 10.2.2010- 10.2.2012 rahankeräys vaikeuksiin joutuneiden maatiaissuomenkarjan kasvattajien tukemiseksi koko Suomen alueella Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Keräysvaroista on tarkoitus avustaa maatiaissuomenkarjan pitäjiä äkillisissä hätätapauksissa, jotka uhkaavat koko karjan olemassaoloa.

Kuva: Pentti Alanko

Heinäpuutarha tarjoaa monet mahdollisuudet suunnitteluun, heinät ovat graafisen tyylikkäitä.

Perustaisinko heinäpuutarhan?

Jokaiseen puutarhaan kuuluu nurmikenttä tai pihaketo, mutta harvallepa meistä on tullut mieleen, että puutarhaan voisi istuttaa heiniä myös koristekasveiksi. Kauniin kasvutavan tai sirojen kukintojen vuoksi viljeltäviä heiniä sekä muita heinämäisiä kasveja kutsutaan koristeheiniksi.

Monivuotisten heinien käyttö puutarhassa koristekasveina oli meillä parikymmentä vuotta sitten vielä jokseenkin olematonta. Heinien kauneuden ymmärtämiselle onkin edellytyksenä korkealla tasolla oleva puutarhakulttuuri ja uudelta pohjalta lähtevä kasvien kauneusarvojen ymmärtäminen.

Puutarhanhoidossa olisikin pyrittävä aiempaa paremmin ymmärtämään kasvien olemusta ja niiden kasvupaikkavaatimuksia. Näin saataisiin kauniita ja helppohoitoisia istutuksia, joissa kasvit mahdollisimman vähällä hoidolla kasvavat vuodesta toiseen.

Koristeheiniltä puuttuu melkein poikkeuksetta muiden koristekasvien loistavat kukkien värit eikä niillä ole kukkien sieluksi sanottua tuoksuakaan kuin muutamalla harvalla. Mutta kasvutavan siroudessa on jotakin viehättävää, jotakin sellaista mitä ei löydä muilta kasveilta. Sirot kukkavarret säily-

vät tavallisesti koko kesän ja pitkälti talveenkin koristeellisina. Heinien kauneutta on tarkasteltava läheltä, on varattava aikaa eikä vain riennetä ohi. Kun seuraa kasvien kehitystä kaikkina vuodenaikoina, huomaa aina uudenlaisia kauneusarvoja, oppii rakastamaan kasveja ja tuntee yhteenkuuluvuutta niiden kanssa.

Koristeheinät yhdistävät puutarhan luontoon

Koristeheinät tuovat puutarhaan vaihtelua sekä luovat vastakohtia ja rauhoittavia saarekkeita värikkäämpien kasvien väliin. Ne kuuluvat erottamattomasti luonnonmukaisiin puustoihin ja puutarhoihin, ja muillekin istutuksille ne antavat loppusilauksen – ne ovat kuin suola keitossa. Heiniä ei, kuten ei suolaakaan, saa olla liikaa.

Mikäli todella olet heinäkärpäsen purema, voit sommitella heinäpuutarhan tai tehdä puutarhan jostakin osasta paikan, jossa heinät ovat pääosassa ja muut kasvit täydennyksenä. Saatavilla on nykyään runsas valikoima koristeheiniä, niin ulkomailta tuotettuja kuin kotimaassa kasvatettuja.

Monet suosituimmista koristeheinistä, tai ainakin niiden kantamuodoista, kasvavat meillä luonnossakin. Niistä on usein valittu viljelyyn tavallisuudesta poikkeavia, lehdiltään värikkäitä muotoja, joille on annettu lajikenimet. Kannattaa kuitenkin olla varovainen, kun käyttää voimakkaasti leviäviä heiniä, sellaisia kuin viiruhelppi (*Phalaris arundinacea* 'Picta'), jotka helposti leviävät juurirönsyjensä avulla tai jotka siementävät runsaasti.

Kivikkopuutarhassa koristeheinät ovat tuiki välttämättömiä. Myös terasseilla, laattakivien yhteydessä, kiviportaiden vierellä tai yksittäisen suuren kiven vierellä voi olla heinille sopivia paikkoja. Isokasvuiset koristeheinät sopivat vallan mainiosti yksittäiskasveiksi niitä matalampien kasvien ja varsinkin maanpeitekasvien joukkoon. Heinät ovat aina tyylikkäitä. Sen sijaan muiden perennoiden joukosta ei hevillä löydäkään sellaisia lajeja, jotka pysyisivät kauniin näköisinä koko kasvukauden ja jopa talvellakin.

Koristeheinät, niin yksi- kuin monivuotiset, sopivat myös kukkakimppuihin. Useat ovat käyttökelpoisia myös talvisissa kuivakukkakimpuissa. Monet yksivuotiset koristeheinät tarvitsevat vain lyhyen ajan kasvuun, ja ne voidaan hyvin kylvää suoraan avomaalle muiden kesäkukkien tapaan. Eräät pitkän kasvukauden vaativat lajit on kylvetävä sisälle tai ostettava valmiina taimina muiden yksivuotisten ryhmäkasvien tapaan.

Mitä koristeheinälajeja puutarhaan?

Kuten edellä mainittiin, monien monivuotisten koristeheinien taimia on saatavilla puutarhamyymälöistä, mutta niitä voi kasvattaa itsekin joko ostetuista tai luonnosta kerätyistä siemenistä. Aiemmin oli tarjolla melkein vain yksivuotis-

ten koristeheinien siemeniä, mutta nykyään myös monivuotisten koristeheinien siemenvalkoimat ovat runsaat.

Kotimaisista luonnonvaraisista lajeista puutarhaan sopivat parhaiten hopeanvärinen rantavehna, jäykkävartinen siniheinä, sirosti nuokkuva nuokkuhelmikkä, partamainen jäkki, kuivan paikan lampaannata ja talvivihanta nurmilauha. Useista kotimaisista koristeheinistä on saatavilla kirjavalehtisiä lajikkeita, kuten järviruo'osta (usein väärin "kaislaksi" nimetty), siniheinästä, nurmipuntarpäästä, eräistä saroista, isosorsimosta ja koiranheinästä. Toivottavasti tuttavapiiristä löytyy joku joka on koulussa kerännyt kasveja ja tuntee luonnonkasvejakin ja voi auttaa haluttujen lajien löytämisessä.

Pentti Alanko

(Artikkeli on alun perin ilmestynyt Elävä maa ry:n julkaisemassa Omavarainen maatalous -lehden numerossa 2/1986. Elävä maa oli opiskelijayhdistys Helsingin yliopistossa ja eräänlainen Maatiainen ry:n edeltäjä, vaikka se toimikin pääasiassa luonnonmukaisen viljelyn puolestapuhujana maassamme. Artikkelia on jonkin verran muutettu kirjoittajan toimesta).

Marja-Leena Niimikosken puutarhassa kasvaa outo kukka. Tunnistaako joku sen tästä Marja-Leenan ottamasta kuvasta?

Ihanat luonnonkasvimme

Päivät pitenevät ja kirkastuvat, aurinkokin nousee yhä korkeammalle sinertyvälle taivaalle. Olemme menossa kevättä kohti. Siemenluettelot ja värikkäät puutarhalehdet houkuttelevat meitä puutarhamyymälöihin, sillä täytyyhän ainakin yksi kaunis esikko pöydälle ostaa.

Suomi on hyvin pitkä maa, yli tuhat kilometriä etelästä pohjoiseen, ja leveyttäkin riittää ainakin etelässä runsaasti. Siksi kasvuolosuhteet ovat kovin erilaiset kasvukauden pituudesta, valosta ja maaperästä johtuen. Lajirunsaus on hyvin suuri, kun ajattelemme esim. Lapin kaunista alppiruusua punaisine kukkineen, keltaista lapinvuokkoa ja valkoista lapinvuokkoa. Runsaakkainen punainen tunturikohokki samoin kuin violetti tunturikurjenherne ja valkoinen tunturirikko ovat kaikki kauniita kasveja. Ties mitä sieltä Lapista löytäisikään, jos lähtisi etsimään.

Entä jos lähtisimme Ahvenanmaalle. Sieltä löytyisivät useimmat Suomessa kasvavat kämmekkäkasvit, joskin maariankämmeikä ja ihanasti tuoksuva valkolehdokki löytyvät muualtakin Suomesta. Jopa kotipihallamme lehtometsän reunassa kasvoi näitä ihanuusia. Kämmekät ovat rauhoitettuja. Niitä ei pidä mennä siirtämään pois kasvupaikoiltaan. Sieltä täältä löytyy myös komeaa keltaruskeaa tikankonttia, joka myös on rauhoitettu. Kangasvuokko on myös rauhoitettu. Se kasvaa Salpausselän harjulla ja sen ympäristössä.

Mutta mennäänpä Keski-Suomen niityille ja pihaille, esim. oman mökkini pihalle, joka sijaitsee Nilsiän Pieksänkoskella ja jonka vanhassa myllytuvassa olemme viettäneet kesäiä yli 20 vuotta. Vieressä virtaa

joki, jonka rannat peittyvät kesäisin keltaisista rentukoista, ranta-alpeista ja keltakurjenmiekoista. Vähän ylempänä keltaisuutta lisäävät isokukkaiset jokileinikit ja ulpukat. Valkoiset lumpeet ja punaiset rantakukat antavat lisäväriä. Monet kaislat ja rantavehniä sekä muut kasvit kuten punaiset ailakit, mesiangervot, sinikeltaiset maitiaiset kukkivat kaikki kesän mittaan. Hiirenvirmat kietoutuvat päivänkakkaroihin ja ruusu-rohohoihin. Talvikit, kielot, esikot ja kullerot kilpailevat kasvupaikasta peuran- ja kissankellojen kanssa. Nurmikolle levittäytyvät niittynätkelmät, metsätähdet, oravanmarjat, ke-tohanhikit, ja kangasajuruohot. Valkoapilat komeiden puna- ja metsäapiloiden kanssa leviävät kelta- ja paimenmataroiden sekaan, jossa harakan- ja kurjenkellot muodostavat kirjavan maton tervakukkien kanssa. Sama toistuu hopeapajujen juurilla, jossa käenkukat ja kurjenpolvet sinnittelevät sinilatvojen ja kohokkien sekä suureksi pehkoksi kasvaneen poimulehden ja pietaryrtin kanssa. Kotkansiivet sekä siniset ja valkoiset ukonkellot ovat rappujen vartijoina. Tuvan varjoisalla puolella taas kasvavat virmajuuri, suopayrtti, ängelmät ja tulikukat. Sisääntulotien varrella on monia perhosia houkuttavia kasveja kuten horsmia, ohdakkeita ja sarjakukkaisia kasveja.

Maatiaisesta hankituista siemenistä olen monien vuosien aikana saanut lisätyksi näitä luonnonkasveja erityisesti niiden harvinaisempia valkoisia muotoja, minulla on mm. kurjenkellon, hirvenkellon ja kauriinkellon valkoinen muoto. Lisäksi on punakukkaista kuminaa. Maatiaisesta siemenvälityksestä olen saanut myös metsävirmaa, metsänätkelmää, monia kuismakasveja, kohokkeja ja kaulokkeja, myös olen saanut pulskaneilikan kasvamaan pihallani. Näin luonnonkasvivalikoimani on aina vain lisääntynyt, josta kiitos Maatiaiselle.

Ann-Maj Savolainen

Ann-Maj Savolainen talonsa edustalla Anja Alangon ja Minna Kärkkäisen kanssa. Kuva antaa vain pienen käsityksen Ann-Maj'n puutarhan kukkarunsaudesta.

Kuva: Pentti Alanko

Minne ovat ihanat metsämme kadonneet?

Kuusikkoon on hakkuiden jäljiltä jäänyt puolikeloutuneita pöllejä. Ohut lumikerros peittää maassa lojuvia rungonkappaleita, mutta pohjantikkaa se ei häiritse. Hiljaa naputtaen se kuorii puita kaarnakuoriaisten toukkia etsien.

Rungon sivuille putoaa kuorenkappaleita, jotka lumisade hiljalleen peittää. Miksi ihmeessä tikka ei kiipeile puissa ja pystyasennossa kuten sen kuuluisi?

Kauan sitten istutettuna alkunsa saanut kuusikko oli ehtinyt siihen ikään, että se alkoi hieman muistuttaa oikeata metsää sen vanhimpien yksilöiden alkaessa kuolla ja keloutua. Kuusikosta oli tulossa pohjantikkujen turvapaikka. Parina kesänä olin jo todennut pesinnän, ja talvisin metsikkö elätti puolenkymmentä hiljaista ahertajaa.

Viime kevätalvena kuusikko harvennettiin. Saatuani etukäteen asiasta tiedon pyysin kohteesta vastaavaa nuorta metsänhoitajaa mahdollisuuksiensa mukaan vaikuttamaan siihen, että ainakin osa kelo-kuusista säästettäisiin pohjantikoille ravintopuiksi. Metsänhoitaja suhtautui asiaan myötämielisesti ja lupasi tehdä parhaansa, mutta siitä huolimatta kuivuneet kuuset kaadettiin.

Kauempaa katsoen kuusikko voi nyt näyttää siistiltäkin, mutta onko se enää metsä? Kuinka eri tavoin me ihmiset näemmekään samat asiat! Talousihmisen silmin, joilla katsottuna metsiä Suomessa on enemmän kuin koskaan ja lisää voidaan surutta hakata ilman että metsän monimuotoisuus tai virkistyskäyttö kärsisivät, avainbiotoopeista huolehditaan, suuria avohakkuita ei tehdä, kosteita aloja ei ojiteta vesistöjen pilaantumisvaaran vuoksi yhtä vähän kuin aurausta tai muuta metsänpohjan kovakäsittelyä enää esiintyisi.

Näin omin silmin, joilla katsottuna mikään edellä olevasta ei pidä paikkaansa.

Valtaiset puupinot kaikkialle lonkeroina ulottuvien metsäteiden varsilla kertovat karulla tavalla metsiemme nykytilasta: puuta Suomessa ehkä kasvaa enemmän kuin koskaan, mutta omin silmin näkee, että metsä alkaa meiltä ja lapsiltamme olla menetetty. Sellainen metsä, jonka taivaita tavoittelevien runkojen juurella ihminen kutistuu.

Suomalaisessa metsässä suojelualueiden ulkopuolella jokainen suuri puu on uhanalainen, ja vähänkin järeämpää metsää katselee haikein mielin – se voi lähteä milloin hyvänsä.

Hassua, että Suomen vyötärön alapuolella metsäautoteiden alle jää suurempi pinta-ala kuin minkä kaikki metsänsuojelualueet yhteensä kattavat, mikä seikka kannanotoksi ”kaikki suojellaan” -keskusteluun kerrottakoon.

Mihin metsämme katoavat? Tarvitsemmeko me paperia todella kaikkeen siihen, mihin sitä käytetään?

Lukijaa tälläkin hetkellä lähellä oleva lehti sisältää satunnaisten laskelmieni mukaan pinta-alastaan pahimmillaan 37 prosenttia urheilua ja 39 prosenttia mainoksia. Vakavasti otettava journalismi syrjäytyy sontamediasta tutun aineiston vallatessa palstatilaa kuin kuviteltaisiin, että ainoa tapa kilpailla mauttomuuden ja pinnallisuuden kanssa on alentaa itsensä samalle tasolle.

Lehdet täyttyvät yhä laajemmin aineistolla, jota itseään ja lukijoitaan kunnioittava lehdistö aikaisemmin kohteli ainoalla sen ansaitsemalla tavalla: vaikenemalla. Urheilun ylivaltaa ei mikään tunnu rajoittavan, ja kesken kaiken lehdessä voi olla neljä sivua (4!) jotain pum-pum-hiihtoa, jota ei vielä edes ole hiihdetty. Valtakunnan ykköslehden olen laskenut järkyttävimmillään sisältävän pinta-alastaan 71 prosenttia mainoksia ja muita maksettuja ilmoituksia. Tarvitaanko kaikkea puuta todella tähän?

Kun huomaa omankin kirjoituksensa lehdessä ajoittain puristuneen Britney Spearsin tissien ja jonkun kyliemonologuen tai muun neövöhöörin väliin, alkaa miettiä kirjoittamisensa tarkoitusta, ehkä koko elämän. Ja palaa pohjantikan pariin.

Pyyhkäisen rukkaskellani pölleiltä ja pienemmiltäkin maapuilta lumen pois. Pohjantikka lennähtää kuusen rungolle, mutta palaa askareihinsa heti siirrettyäni sivummalle. Pian ovat viimeisetkin pöllit kuoritut, ja jos eivät olekaan, lumi peittää ne kuitenkin. Pohjantikan on lähdeittävä, mutta minne mennä. Metsien maassa metsiä ei niin vain löydä.

Hans Colliander

Kartanon vanhaa hedelmätarhaa kevätasussaan.

Kuusiston mahtikartanon hedelmätarha

Keväällä 2009 alkaneessa, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen vetämässä Perinnekasvit museopuutarhoissa -hankkeessa kartutetaan kokemuksia vanhojen puutarhojen iäkkäiden kasvien ja perinnekasvien kunnostuksesta ja hoidosta. Lisäksi hankkeessa kerätään historiallista alkuperätietoa vanhoista kasveista ja hyödynnetään tätä tietoa lajitemäärittelyssä ja suunniteltaessa vanhojen kasvien esittelyä yleisölle museopuutarhoissa.

Kolmivuotisessa hankkeessa toimitaan kolmessa museopihassa Varsinais-Suomen alueella. Kaksi kohteista sijaitsee Kaarinassa. Ne ovat Museoviraston hallinnassa olevat kartanomuseut Kuusistossa ja Pukkilassa. Kolmas on Yläneen kotiseutuyhdistyksen kotiseutumuseon pihapiiri Pöytä Yläneellä.

Hankkeen rahoitus tulee Suomen Kulttuuri-rahaston Varsinais-Suomen rahastolta ja Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta (Leader-ohjelma) Varsinais-Suomen elinkeino-

liikenne- ja ympäristökeskuksesta (ELY-keskus) Varsin Hyvä ry:n toimintaryhmän alueelta.

Ainutlaatuinen everstin virkatalo

Saaristomerellä Kaarinan kaupungin edustalla Kuusiston saarella sijaitseva Kuusiston kartano on ollut rakennettuna ja viljeltyinä keskiajalta saakka, jolloin se palveli lähellä sijainneen Kuusiston piispanlinnan taloutta.

Nykyinen punamullattu päärakennus on yksi vanhimpia säilyneitä puisia asuinrakennuksia Suomessa. Mansardikattoinen päärakennus on valmistunut 1738 Suomen sotaväen päällikön, Turun jalkaväkirykmentin everstin virkataloksi. Se rakennettiin aikana, jolloin maaseudun yleisin asumismuoto oli sisäänlämpiävä savutupa. Aikanaan kartano oli maamme huomattavimpia virkataloja, joka rakennettiin noudattaen säätyläisasumusten standardeja, karoliinista arkkitehtuuriperinnettä ja Tukholmassa tehtyjä virallisia mallipiirustuksia.

Kartanon päärakennus oli erittäin huonossa kunnossa, kun se siirtyi Turun kaupungilta Museoviraston hallintaan vuonna 1978. Osittain siksi, että everstinpuustelli oli usean vuosikymmenen ajan yksityisomistuksessa ja sen jälkeen kymmenen vuotta käytämättömänä Turun kaupungin omistuksessa, alkuperäistä interiooria ei ole juuri enää jäljellä. Huoneisiin on rakennettu lähellä sijaitsevan Kuusiston piispanlinnan vaiheita ja raunioiden restaurointia, everstin virkatalon ja ruotujakolaitoksen historiaa sekä Kuusiston luontotyyppejä esittelevät näyttelyt. Päärakennuksessa on myös pieni kahvio ja museokauppa.

Kuusiston kartanomuseo avaa ovensa toukokuun puolivälissä. Museon pieni kahvio on avoinna elokuun lopulle asti.

Kartanon puutarha

Kuusiston kartanomuseon hedelmätarhan osalta hankkeessa kartutetaan kokemuksia etenkin vanhojen hedelmäpuiden kunnostuksesta ja hoidosta. Kohde on tähän erittäin otollinen, sillä hedelmäpuita ei ole moneen vuosikymmeneen leikattu eikä lannoitettu.

Kuusiston kartanopuutarhan noin 1,2 hehtaarin alue pursuaa lajirunsausta. Kartanolta Kuusiston piispanlinnan raunioille päin johtava lehmuskuja on istutettu 1800-luvun alussa. Vuosikymmenten saatossa hedelmätarha on muuttunut enemmän puistomaiseksi, kun tammien, saarnien, vuorijalavien, lehmusten ja vaahteroiden runkojen ympärystymat ovat paksuntuneet. Puutarhassa on kaksi vanhaa syreenimajaa. Natura-alueeseen kuuluvan puutarhan koillisessa raja-aidanneessa kasvaa komeaa ja korkeaa pähkinäpensasta. Aidanneista ja puutarhan alueelta on löydetty yksittäisiä karkulaisuja. Aluskasvillisuus koostuu lukuisista vanhan kulttuurin rohto- ja koristekasveista, kuten jalokiurunkannuksesta, tummatulikukasta, keltamosta ja isotakiaisesta. Hullukaalikin on joskus ilmestynyt esiin puutarhan liepeillä.

Puutarhan hedelmäpuiden iästä ei ole tarkkaa tietoa. Hankkeen kartoituksessa vuonna 2009 löytyi 54 omenapuuta, 8 päärynäpuuta, useita luumupuita sekä runsas, lähes metsikkömäinen kirsikkapuiden kasvusto. Vanhimmat omenapuista lienevät noin 100–150-vuotiaita, monet omenapuista on tietävästi istutettu 1900-luvun alkupuolella.

Tiedetään, että Kuusiston kartanossa oli suuri hyvin hoidettu puutarha 1800-luvun loppupuoliskolla. Suomalaisen pomologian eli hedelmäkasveja tutkivan tieteenalan uranuurtaja, suomalaisukuinen Alexandra Smirnoff (1839–1913) vieraili kartanon puutarhassa kesällä 1892. Smirnoff edisti neuvonta- ja tutkimustyöllään merkittävästi hedelmänviljelystä Suomessa. Hän matkusteli eri puolilla maata neuvon ja kooten aineistoa Suomen pomologiian käsikirjaan, joka ilmestyi vuonna 1894.

Vanhoja omenalajikkeita

Hankkeessa tehtiin vuonna 2009 myös hedelmäpuiden lajiketunnistuksia. Omenapuista jäi toistaiseksi tunnistamatta 14. Villeiksi omenapuiksi, toisin sanoen perusrungoista kasvaneiksi tai siemenestä kylväytyneiksi, osoittautui neljä puuta. Hedelmätarhassa on lisäksi erityisen komea, vanha koristeomenapuu.

Monet tähän mennessä tunnistetuista omenapuista ovat Suomeen 1800-luvun puolivälissä rantautuneita tuttuja lajikkeita.

Kuusiston hedelmätarhassa on kymmenen 'Åkerö', joista kahdeksan on arviolta satavuotista puuta ja loput kaksi vuonna 1992 puutarhan kunnostamisen yhteydessä istutettuja. Talviomena 'Åkerö' polveutuu Ruotsista Åkeron tilalta Södermanlandista 1700-luvun lopulla istutetusta puusta, joka eli 1990-luvulle asti. Se on epävarmaa, oliko emopuu kreivi C.G. Essenin Hollannista tuoma lajike vai siemenkylvöstä alkunsa saanut. Suomeen lajike levisi nähtävästi 1860-luvulla.

Vuonna 1929 tehdyn kartoituksen mukaan 'Åkero' oli tuolloin Suomen kolmanneksi yleisin omenalajike. Tämä vahvakasvuinen ja laajalatuksiseksi kasvava lajike on yhä suosittu kotipuutarhojen omenapuu. Kuusiston 'Åkeron' muodot ovat erityisen laadukkaita ja tuottavat isokokoisia ja maukkaita hedelmiä.

Ukrainalaista alkuperää olevaa talviomenaa 'Antonovkaa' löytyy Kuusiston puutarhasta kaikkiaan kuusi, joista viisi on vanhaa paksurunkoista omenapuita arviolta 1800-luvun ja 1900-luvun taitteesta tai aivan 1900-luvun alkuvuosikymmeniltä. Alexandra Smirnoff kirjoittaa Suomen pomologian käsikirjassa vuonna 1894, että "Antonowka on kotoisin Ukrainasta, josta sen toi Moskovaan tunnettu hedelmätuntija ja viljelijä Krasnoglasoff. Sen jälkeä lajia on sanottu 'Krasnoglasoffin omenaksi'. Antonowka on nykyään Venäjän levinneimpiä, yleisimmin tunnetuita ja suurimmassa arvossa pidettyjä omenalajeja."

Suomeenkin 'Antonovkaa' istutettiin jo noin 1840-luvulla Valamon luostarin hedelmätarhaan, ja ehkä jo sitä ennen ainakin Viipurin seudulle ja Artjärvelle. Talvenkestävyydeltään aivan omaa luokkaansa olevaa 'Antonovkaa' on käytetty Suomessa perusrunkona varrennuksille ja se on yhä yleisin kotipuutarhojen omenapuiden perusrunko.

Alkuperältään venäläisestä syyslajikkeesta 'Kanelista' on Kuusiston puutarhassa punaisia ja ruskeita värimuunnoksia. Kuusiston kartanopuutarhassa on kaikkiaan kymmenen 'Kanelia', joista 3 on vanhaa arviolta satavuotiasta puuyksilöä ja loput seitsemän vuonna 1992 istutettuja. Kuusiston 'Kanelien' hedelmät ovat erityisen viiruisia.

Varmuudella ei tiedetä miltä seudulta Venäjää 'Kaneli' on kotoisin, mutta sen oletetaan olevan Saratovista, Volga-joen varrelta Euroopan-puoleisen Venäjän kaakkoisosasta. Siellä sitä oli 1800-luvulla eniten viljelty ja sieltä löytyivät vanhimmat puuyksilöt. Se levisi ensin Pietarin ja Moskovan välille ja koko Itämeren alueelle. Smirnoffin 1890-luvulla ilmestyneissä pomologisissa teoksissa on mainintoja, että itäisestä Suomesta oli tuolloin löytynyt yli 50 vuotta vanhoja 'Kaneli'-omenapuita.

Kuusiston hedelmätarhan yksi erikoisuuksista on myöhäinen, marraskuussa kypsyvä 'Tulipunainen kyyhkysomena'. Se on Tanskan Fyen saarella siemenestä syntynyt omenalajike, jota tanskalainen taimistoliike alkoi markkinoida vuonna 1870 'Ildröd Pigeon' nimisenä. Ruotsissa lajike tunnetaan nimellä 'Eldrött duvåpple'. Tätä Suomen olosuhteissa kovin talvenarkaa lajiketta on aikoinaan

istutettu luultavasti vain satakunta kappaletta aivan eteläiseen Suomeen. Kuusistossa on arviolta lähes satavuotisen puuyksilön lisäksi kolme vuonna 1992 istutettua uudempaa puuta.

'Tulipunaisen kyyhkysomenan' hehkuvan punainen hedelmä kypsyy vasta marraskuussa ja säilyy hyvin muutamia kuukausia. Tästä syystä professori, maataluskoelaitoksen (MTT:n edeltäjän) puutarhaosaston johtaja Olavi Meurman (1893–1969) kuvaa "ensiluokkaiseksi joulukuusen koristeomenaksi". Maultaan hedelmä on hapan ja hivenen mausteinen. 1940-luvulla se oli kuudenneksi suosituin omenalajike Tanskan hedelmätarhoissa.

Vanhoja omenalajikkeita käsittelevää kirjallisuutta

● Olof Eneroth – Alexandra Smirnoff, Handbok i Svensk Pomologi. P.A. Norstedt & Söners Förlag. Stockholm 1896. ● Leif Blomqvist, Pohjoisen omenat. Blomqvistin Taimisto Oy 2005. ● Anssi Krannila – Anne Paalo, Omenapuu. 3. uudistettu painos. Multi-kustannus Oy 2008. ● Väinö Lehtonen, Omenanviljely. Werner Söderström 1946. ● Olavi Meurman – Olavi Collan, Suomen hedelmäpuut ja viljeltyt marjat 1. Oy Suomen kirja 1946. ● Alexandra Smirnoff, Suomen pomologian käsikirja. Suomentanut A. Westerlund. Werner Söderström 1894. ● Håkan Svensson – Kent Kastman, Äpplen i Sverige. 2. painos. Prisma 2005.

Linkkivinkkejä

● Perinnekasvit museopuutarhoissa –hanke <https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/www/Hankkeet/museopuutarha>

● Kuusiston kartanomuseo www.nba.fi/kuusiston_kartano

● MTT:n jalostamista omenalajikkeista ja perusrungoista portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/mtt/palvelutuotteet/fine/lajikkeetperusrungot

● Vanhoista omenapuista www.omenapuu.com

Maarit Heinonen

Tutkija, projektipäällikkö

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus (MTT),

Jokioinen

maarit.heinonen@mtt.fi

Taivaansinisin kukin kukkiva pellavamaa on runollinen näky.

Pellavan renessanssi?

Kiinnostukseni pellavaan syntyi kauniista näkymästä. Kesannolle jätetty pelto lainehti sinisenä auringon paisteessa. Mikä tuo kasvi mahtaa olla? Selvisi, että se on pellava. Pellavan sininen, valkoinen tai punainen kukka on itsessään pieni ja vaatimaton, mutta peltona se saa katseet kääntymään. Pellavaniittyjä näkyi 1990-luvun kesantopelloilla. Päätin tutustua kasviin tarkemmin, ja keräsin löydökseni nettiin Pellava-sivustolle. Myöhemmin kokeilin mökin kasvimaalla pellavan viljelyä ja perinteisiä käsittelymenetelmiä, mitkä äitini hyvin tunsi ja muisti.

Pellava on monella tavalla erikoinen kasvi. Sitä on käytetty ravinto- ja kuitukasvina ainakin 5000 vuotta. Pellavan kuidut sopivat niin muumioiden käärinliinoihin, foinikialaisten purjekankaisiin kuin kalastajien verkkoihin.

Suomalaisten vanhin kehrukasvi oli nokkonen, mutta jossakin vaiheessa pellava korvasi sen. Lääkekasvina pellava on ollut tunnettu jo tuhansia vuosia. Pellavan positiiviset vaikutukset on huomattu mm. ruoansulatukseen sekä haavojen ja ihon hoidossa. Meidän aikamme on havaittu pellavan hyödyllisyys myös sydän- ja verisuonitautien ehkäisyssä. Pellavassa on runsaasti kasviestrogeenia, jolla on ehkäisevää vaikutusta hormoniperäisiin syöpiin.

Pellavasta valmistettavien tuotteiden määrä on valtava. Siitä voidaan tuottaa lääkkeiden ja tekstiilien lisäksi mm. öljyjä, maaleja, lämpö- ja äänieristeitä, kuitulevyjä, suodattimia, imeytystuotteita ja komposiittimuoveja. Käytännössä kasvin kaikki osat ovat hyödynnettävissä.

Sylkyt eli pellavan siemenkodat ovat koristeellisia myös kuivakukkina.

Jos jotakin jää käyttämättä, niin se soveltuu polttoaineeksi, sienimöiden kasvualustaksi tai hevostallien kuivikkeeksi.

Pellavakuitu on luonnostaan vahapintainen, joten siitä valmistetut vaatteet eivät likaannu helposti. Pellavakangas kestää kovaa kulutusta ja toistuvaa pesua. Lisäksi tekstiileissä on kaunis ja himmeä kiilto. Toisaalta pellava on luja ja jäykkäkuituinen, jonka vuoksi kangas rypistyy helpommin kuin esimerkiksi puuvilla.

Miksi pellavaa ei viljellä enemmän Suomessa?

Vielä 1940-luvulla pellavaa viljeltiin monen talon pelloilla pieniä määriä. Sodan jälkeen pellavan viljelyksessä oli enimmillään 8000 hehtaaria maata. Tuolloin tärkein tuote oli pellavan kuidut. Siementuotanto oli vähäistä eikä se riittänyt läheskään öljytehtaiden raaka-aineeksi. Siemenet olivat jalostamattomia maatiaiskantoja, joita tuotiin lähinnä Venäjältä ja Baltiasta. Suomalaista jalostusosaamista edusti Martta-lajike. Suurin ongelma kuitupellavan viljelyssä oli monivaiheinen ja työläs käsittelyprosessi. Kypsä pellava nyhdyttiin juurineen maasta ja niputettiin kimpuiksi eli sormuksiksi. Sormukset kuivatettiin pellolla muutaman päivän

ajan, jotta siemenkodat tulentuivat. Seuraavaksi siemenkodat rohkattiin penkissä, jolloin sylkyt tippuivat maahan. Riipimistä seurasi parin viikon liotus vedessä. Tässä kemiallisessa prosessissa kuidut irtosivat puumaisesta korresta. Liotuksen kypsyttä piti seurata tarkkaan, jotta niput osattiin ottaa oikealla hetkellä kuivumaan. Kuivatus tapahtui ensin sänkipellolla ja lopuksi saunassa tai riieissä. Vasta sitten päästiin muokkaamaan kuituja langaksi.

Kuivatun pellavan käsittelyyn kuuluivat seuraavat vaiheet: loukuttaminen, lihtaaminen, häkilöinti ja lopuksi kehrääminen. Kun kaikki puumainen aines oli poistettu, jäljelle jäivät hienoimmat aivina-kuidut. Käsityönä tällainen valmistus oli kovin työlästä. Tampereelle perustettiin vuonna 1856 pellavakehräämö ja -kutomo. 1861 tehdas yhdistyi Tampereen konepajaan, ja syntyi nykyäänkin tunnettu yritys nimeltään Tampella. Myös loukuttamiseen ja lihtaamiseen kehitettiin koneita työn helpottamiseksi.

Nykyisenä vesiensuojelun aikakauteina olisi kauhistus, jos lammen, järven tai puron rannalla olisi kypsymässä pellavaliikoja. Niiden kemialliset prosessit olivat suoranaista myrkyä veden laadulle. Tässä ei kuitenkaan ollut syy pellavan viljelyn vähenemiselle. Suurin syy lienee ollut jo silloin halpatuonti, työläs tuotantoprosessi sekä puuvillan ja keinokuitujen käytön nopea leviäminen vaatetusteollisuudessa. Nykyisin pellavaa viljellään Suomessa vain 1000-2000 hehtaaria vuodessa, lähinnä pellavaöljyn vuoksi. Pelkästään öljypellavan tuotanto pitäisi nostaa viisinkertaiseksi, jotta kotimainen tarve pystyttäisiin täyttämään. Ehkä tulevaisuudessa samassa lajikkeessa yhdistyvät sekä öljyettä kuitupellavan ominaisuudet. Tällöin viljelijän katteet nousisivat huomattavasti, ja arvokas kasvi voitaisiin käyttää hyödyksi juuresta latvaan. Nykyisin pellava tuodaan valmiina kankaina Suomeen yleensä Itä-Euroopasta ja Belgiasta.

Loukku on pellavankäsittelyssä työväline, jolla irrotetaan karkeimmat kuorilaineet kuidusta.

Pellavasta on tullut suomalaisten design-tuotteiden materiaali. Sellaiset yritykset kuin Jokipiin Pellava ja Carina Nyman Collection osaavat luoda pellavasta suomalaisten kuluttajien lisäksi myös vientiin soveltuvia tuotteita: saunatarvikkeista pöytäliinoihin ja juhlapuvuista liikelahjoihin. Lammin pellavapitäjässä valmistetaan jopa arkkupaitoja pellavasta.

Lääketiede on löytänyt pellavan parantavat ja terveysvaikutukset. Pellavan kuidut, monityydyttymättömät rasvahapot ja estrogeenit ovat merkittäviä hyvinvointimme kannalta. Suomen kesän pitkät ja valoisat päivät tuottavat sellaisia rasvahappojen koostumuksia, joita ei etelämpänä synny. Rakentamisessa olemme oppineet käyttämään uudelleen luonnollista ja hengittävää pellavaa. Kemiallinen teollisuus loihii pellavasta parhaat maalit ja suoja-aineet. Ja mitä pellava voikaan tarjota silloin, kun perinteisen mineraaliöljyn lähteet ehtyvät.

Pellavassa on tulevaisuutta! Toivottavasti EU:n maatalouspolitiikassa otetaan huomioon tämän hienon kasvin mahdollisuudet. Pellava on vaatimatonta jättiläinen.

Kuva: Markku Kuivalahti

Monien työvaiheiden jälkeen on valmistunut pellavakuontalo, josta voi kehrätä lankaa.

Markku Kuivalahti
Yliopettaja, FT,
pellavan harrastaja
Hämeenlinnasta

Maatiaisjärjestö Viroon

Virossa perustetaan Maatiaisen sisarjärjestö kesäkuun 5:ntenä Väike-Maarjan Maamiesseuran talossa, Pandiveren markkinoiden aikaan. Yhdistyksen nimeksi tulee ”Põlised koduloomad ja taimed” tai ”Maasortid ja -koduloomad”.

Tartossa helmikuussa pidetyssä valmisteleavassa kokouksessa esitettiin yhdistyksen tavoitteiksi mm. yhdistää maatiaiskasveja ja -kotieliäimistä kiinnostuneet ja järjestää vuosittain maatiaisfoorumi. Yhdistys voisi mm. järjestää maatiaisaiheista koulutusta, huolehtia maatiaisiementen keräämisestä ja myynnistä, osallistua projekteihin, perustaa kotisivun, julkaista jäsenlehteä ja tehdä yhteistyötä ulkomaisten sisarjärjestöjen kanssa.

Viron maatiaiskana ja yksi perinteisistä lehmäroduista, siniharmaa ”merenlehmä”.

Vuosittainen foorumi olisi yhteistyöelin, jonka tehtävänä olisi tukea maatiaiskasvien ja -eläinten säilytystä ja käyttöä, käsitellä ajankohtaisia kysymyksiä ja tukea foorumin jäsenjärjestöjä, etsiä ratkaisuja ja tehdä aloitteita valtiovallalle maatiaisrotujen säilyttämiseksi nyt ja tulevaisuudessa. Foorumi toimisi asiantuntijaelimenä ja yhteistyökumppanina valtiovallan ja kasvattajien välillä.

Foorumiin etsitään edustajia mm. maatiaishevosten, -lehmien ja -lampaiden, mehiläisten, vuohien, kanojen ja hanhien, kaniin, maatiaiskissojen, maatiaisviljojen, -juuresten, -vihannesten jne. kasvattajien joukosta. Lisäksi Viron Maatiaisfoorumiin toivotaan mm. valtiovallan (maalousministeriö, eduskunta), Maayliopiston, Kansallismuseon ja Maatalousmuseon edustajia.

Maatiainen ry:n hallitus on päättänyt lähettää kannustavan tervehdyksensä virolaisyhdistyksen perustavaan kokoukseen, yhdyshenkilönä Virossa toimii edellisessä lehdessämme esitelty Annika Michelson (@gmail.com).

Ehdota vuoden perinnemaisemaa!

Yhdistys valitsee vuosittain Vuoden perinnemaiseman, joka on tänä vuonna Askalankosken kedot ja niityt Paimionjokilaaksossa. **Nyt etsimme vuoden 2011 perinnemaisemaa:** pyydämme lähettämään perinnemaisemaehdotuksia Maatiaisen toimistoon kirjeitse tai sähköpostitse tämän vuoden loppuun mennessä. Toivomme ehdotuksen liitteeksi kuvamateriaalia. Yhdistyksen hallitus tekee valinnan eri vaihtoehtoista ja nimeää Vuoden perinnemaiseman. Paikan ylläpitäjälle tai hoitajalle luovutetaan Maatiaisen kunniakirja.

Oheiset perinnemaisemakriteerit ovat perustana valittaessa sopivaa kohdetta:

Mitä perinnemaisemat ovat?

Perinnemaisemat ovat alkutuotannon tai muiden varhaisten elinkeinojen ja niihin liittyvien toimintojen muovaamia, usein alkuperäisestä käytöstä poistuneita tai poistumassa olevia maisematyyppejä.

Perinnemaisemat voidaan jakaa kahteen pääryhmään: perinnebiotooppeihin ja rakennettuihin perinnemaisemiin:

Perinnebiotoopit ovat kulttuurivaikuttaisia, perinteisen laidun- ja niittotalouden muovaamia luontotyypppejä. Niitä ovat erilaiset niityt, lehdesniityt, hakamaat, metsälaitumet ja kaskimetsät. Perinnebiotoopit ovat monilajisimpia kasviyhdyskuntiamme ja niiden kasvillisuutta nimitetään perinnekasvillisuudeksi. Runsas ja omaleimainen eliölajisto koostuu pääosin luonnonvaraisista kasvi- ja eläinlajeista sekä aikojen kuluessa ihmisen mukana levinneistä lajeista.

Rakennettuja perinnemaisemia ovat muun muassa historialliset rakennukset ja rakennelmat lähiympäristöineen, puutarhakulttuurin muovaamat maisemat sekä varhaisen teollisuuden ja liikenteen luomat maisemat. Maatilojen perinteiset pihapiirit, kartanomiljööt, vanhat kanavat ja myllyt ympäristöineen sekä vanhat kylä- ja tilustiet ovat erityyppisiä rakennettuja perinnemaisemia. Myös muinaisjäänökset kuuluvat rakennettuihin perinnemaisemiin.

Perinnemaiseman arvotekijöitä

- ◆ Pitkään jatkunut perinteinen maankäyttö, laidunnus tai niitto ja niiden jatkuvuus.
- ◆ Alkuperäisrotujen suosiminen laiduneläiminä.
- ◆ Perinnekasvillisuuden ja kasvilajiston edustavuus. Uhanalaisten ja huomioarvoisten (esim. muinaistulokkaat eli arkeofyytit) kasvilajien esiintyminen alueella.
- ◆ Alueen koko sekä kasvillisuustyyppien (esim. hakamaa, keto) monipuolisuus.
- ◆ Maisemassa näkyvässä kulttuurin kerroksellisuus sekä alueen pitkä asutus- ja maankäyttöhistoria
- ◆ Perinteisenä säilynyt kyläasutus (esim. tiivis ryhmäkylä).
- ◆ Maatilojen pihapiirien vanhat, hyvin säilyneet talonpoikaiset rakennukset, puukujanteet, vanhat pihapuut, perinteiset hyöty- ja koristekasvit.
- ◆ Perinteiseen karjatalouteen liittyvät rakenteet ja rakennelmat kuten heinäladot, aitat, riihet, kivi- ja riukuaidat, karjakujat.
- ◆ Talonpoikaisen perinteen vaaliminen.

Maatiaisten kotimaanmatka Tampereen seudulle

Maatiaisten kotimaan matkalla suuntaamme kohti Tampereen seutua.

Ajankohta on viikonloppu 31.7-1.8 (la-su) ja lähtö Kiasmalta Helsingistä noin klo 9 aamulla.

Ensimmäinen kohde on Liesjärven kansallispuistossa Kortenien perinnetila, jossa elämä jatkuu kuten ennen vanhaan 1910-luvulla metsänvartijan tiluksilla. Alkuperäisrotujen kotieläimet käyskentelevät laitumella ja vanhoja kotimaisia kasvilajikkeita viljellään perinteisin työtavoin. Asukkaatkin ovat pukeutuneet omatekoisiin vaatteisiin ja emäntä kehrää rukilla. Perinnetilalla vaalitaan myös vanhoja rakennuksia, kulttuurimaisemaa ja perinnetiedon säilyttämistä.

Alkuperäiseen metsäluontoon tutustumme Sammalmetsäpolulla (1,5 km).

Tampereella käymme Hatanpään Arboretumissa ja puistossa Pyhäjärven rannalla ihailmassa kesän kukkia.

Pääkohteemme on Frantsilan yrttitila ja hyvinvointikeskus Hämeenkyrössä, jossa meillä on erilaista ohjelmaa. Siellä olemme noin klo 17. Tutustumme kurssikeskukseen ja yrttipolkuun. Nautimme herkkulaisen kasvispäivällisen ja illalla saunomme yrttisau-nassa. Yövymme Frantsilassa. Aamupalan jälkeen käymme puodissa, jossa myydään Frantsilassa valmistettuja tuotteita.

Frantsilasta suuntaamme Haikalan puutarhaan Lempäälään. Sieltä on mahdollisuus ostaa laadukkaita taimia. Sen jälkeen suuntaamme kohti Lopen Pappilanpuistoa.

Muutamat maatiaiset varmaan muistavat sen ihanan kesäpäivän ja lounaan pari vuotta sitten Retulansaareissa perinnemaisemassa ison männyn siimeksessä kyyttökarjan kirmatessa ympärillämme. Nyt Lopen Pappilanpuiston, josta karja oli kotoisin, toiminta on yhä keskittyneempää kyyttökarjaan ja aitojen makujen lähiruokaan. Lounastamme Pappilanpuistossa. Helsingissä olemme noin 16.30.

Meillä on koko matkan käytössä oma bussi ja kuljettaja. Lähtö tapahtuu Helsingistä ja kyytiin voi tulla matkan varrelta sopimuksen mukaan. Yöpymisen rajoitettujen tilojen vuoksi matkalle mahtuu 38 henkilöä. Matka on jäsenmatka, mutta mukaan saa ottaa puolison tai ystävän.

Matkan hinta on 150 euroa ja siihen kuuluu aterioita, aamiainen, pullakahvit, oma bussi ja opastukset sekä yöpyminen. Lakanat ja pyyhe ovat lisäksi 12 euroa ja ne maksetaan Frantsilalle. Mahdollisuus on ottaa mukaan omat lakanat, pyyhe tai makuupussi, jolloin säästyy lakanamaksulta.

Seurakaa Maatiaisen kotisivuja matkojen osalta. Sivuille pääsee www.maatiainen.fi. Myös toimistolla on jatkossa matkasta mainoksia. Lisätietoja matkoista saa Anne Paalolta, anne.paalo@kolumbus.fi tai 050 570 6105. Vielä muutama paikka vapaana!

Frantsilan yrttitarha on yksi Tampereen seudun matkakohteista. Kuvassa auringonhattu (Echinacea purpurea).

Kuva: Aune Kämäräinen

Ruusu, kynteli, palsamipelargoni

- bulgarialaisten vanhat suosikit

Kasvilääkintä on bulgarialaisen kansanperinteen ydintä - mutta ei unohdettu aihe nykyäänkään. Sofian Lääketieteellisessä akatemiassa toimi vielä 1990-luvulla fytoterapian klinikka, jonka johtajan, prof. tri **Petar Manolovin** kirjat käyvät jatkuvasti kaupaksi, vaikka itse klinikkaa ei lääketieteellisen tiedekunnan uudelleenjärjestelyjen jälkeen enää olekaan.

Farmasian tiedekunnan osastoista yksi on farmakokasvitieteen ja farmakognosian. Prof. Manolov oli aikoinaan mukana kirjoittamassa useita farmasian oppikirjoja. Nettikirjakaupan listalta löytyy kuusi hänen kasvilääkinnästä kirjoittamaansa, ns. suurelle yleisölle avautuvaa kirjaa. Lehteilin omaani, Билки, рецепти и билколечение (Yrtit, reseptit ja yrttilääkintä) ja katselin, mitä prof. Manolov sanoo kolmesta bulgarialaisten vanhastaan suosimasta kasvista: ruususta, kyntelistä ja palsamipelargonista.

Ruusuoily - palohaavoista ummetukseen

Damaskonruusu (*Rosa damascena* auct. non Mill) on maan kansalliskukka ja kosmetiikkateollisuuden tärkeä raaka-aine. Bulgariaan lähtevät maataismatkalaiset voivat tuoda tuliaisikseen myös vaikkapa ruusulikööriä, ruusumakeisia tai -hilloa - niihinkin ruusua käytetään. Eikä ruusu ole ruuanlaitossakaan tuntematon. Ašure -nimistä vehnäjätkiruokaa ja baklavaa kehoitetaan parfymoimaan ruusuveudellä.

Prof. Manolov luettelee muutamia ruusuoilyjn sisältämiä aineosia - kaikkiaan niitä on n. 300 -

sekä kertoo ruusuoilyjn vaikutuksista. Hänen mukaansa sillä on laksatiivisia, kouristuksia liennyttäviä, tulehduksia tervehdyttäviä ja allergisissa reaktioissa auttavia vaikutuksia ja se toimii myös antimikrobisesti mm. streptokokkeja ja stafilokokkeja vastaan. Myös ruusuveudellä on hänen mukaansa antimikrobisia ominaisuuksia.

Tauteina, joissa ruusuoilyllä on voitu osoittaa saadun tuloksia ovat mm. sappikivi- ja sappitiehytvaivat, vatsahaava ja krooninen ummetus, bronkiaaliastma, ientulehdukset ja silmän sidekalvon tulehdukset.

Sappivaivoissa on käytetty ruusuoilyhyttelökapseleita ja 1-prosenttisella ruusuoilyjysalvalla on nopeutettu vaikeasti hoidettavien haavojen, säteily- ja palohaavojen parantumista.

Ummetukseen prof. Manolov suosittaa seuraavaa: 2 tl kuivattuja ruusunkukkia vaaleallaan 3 dl:llä kiehuva vettä ja seisotetaan 15 minuuttia; juodaan 1-1,5 dl:n erissä.

Kynteli - maan kansallismauste

Bulgarian perinteiseksi kansallismausteeksi voi sanoa kynteliä (*bulg. чубрица, tšubritsa*). Kun kansallispukuiset tytöt tarjoavat kylään saapuville arvovieraille leipää, palasia kastellaan ensin öljyyn ja tupsutetaan sitten tšubritsa-nimiseen maustejauheeseen, jossa pääosassa on kynteli. Pienissä pusseissa myytävissä jauheissa on hiukan eri makuja riippuen siitä,

← Ruusut (kuvassa ruusuoilyä tuottava Damaskonruusu) ovat Bulgarian tyypillisiä, monin tavoin käytettäviä kukkia.

→ Kynteli kuuluu Bulgarian keittiön keskeisiin yrtteihin.

onko niissä myös muuta kuten paprikajauhetta ja suolaa. Maustekaupassa tšubritsa pyytävältä kysytään: pöytään vai ruuanlaittoon? Maustejauhe tulee pöytään, mutta ruuanlaittoon annetaan kuivattuja kyntelinlehtiä. Kasvin saksankielinen nimi *Bohnenkraut* kertoo, että sitä käytetään muuallakin nimenomaan palkokasviruuissa, mutta bulgarialaiset käyttävät sitä myös monissa liharuuissa, keitoissa jne. - vähän kuin pippuria. Maustesuola, jossa Bulgarian kaksi tyypillisintä maustetta kynteli ja paprikajauhe yhdistyvät suolaan, on nimeltään šaren sol, kirjava suola.

Prof. Manolov kirjoittaa, että kynteli - *Satureja hortensis* eli siis kesäkynteli - vähentää kaasunmuodostumista ja kouristuksia, toimii antibakteerisesti, adstringoivasti, alentaa verenpainetta ja sillä on lievää nesteitä poistavaa vaikutusta. Tehoa on voitu osoittaa mm. vatsa- ja suolistovaivoissa, maksa- ja munuaisvaivoissa sekä yskässä. Prof. Manolovin käyttösuositus: 2 tl kuivattuja kyntelinlehtiä varellaan kahdella kupillisella kiehuvaa vettä, annetaan seisoa tunti. Juodaan päivän ajan tunneittain.

Palsamipelargoni - unettomuuteen ja verenpaineeseen

Palsamipelargonin (*Pelargonium roseum*, bulg. индрише, indriše) perimätieto kertoo edistävän monella tapaa ihmisen hyvinvointia. Julian Barnesin Piikkisika-romaanin päähenkilö, Bulgariaa muistuttavan maan syrjäytetty johtaja, haluaa vankiselliin vuoteensa alle tuoksukurjempolven kutsutun kasvin - ilmeisesti palsamipelargonin - pystyäkseen nukkumaan. Unettomuus on yksi vaiva, johon palsamipelargonin sanotaan auttavan. Kun kasvin nimellä googlaa, löytää tietoja sen monenlaisesta käytöstä kurkkukivusta ruokahaluttomuuden ja kevätyksyksen hoitoon.

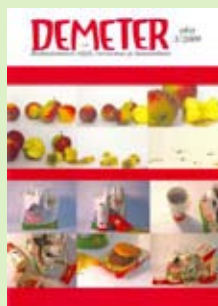
Ruuanlaitossa palsamipelargonin lehtiä käytetään hillojen ja kompottien mausteena, erityisen hyvin se sopii kuulemma kirsikan, kvittenin, lumun ja

kurpitsan seuraksi. Sitä suositellaan vaniljan korvikkeeksikin. Kasvin sisältämää ruusuntuokuista eteeristä öljyä kerrotaan myös käytetyn ruusuöljyväärennöksiin.

Prof. Manolov kirjoittaa, että palsamipelargonilla on verenkiertoa hidastava vaikutus, se alentaa verenpainetta ja sydämen lyöntitiheyttä ja toimii verenvuotoja tyrehtyttävästi. Tuloksia on todettu mm. diabeteksen, verenpainetaudin ja sydämen tiheälyöntisyyden sekä kuukautisvaikeuksien hoidossa. Manolovin ohje annostelusta: 20-30 tuoretta lehteä hienonnetaan, sekoitetaan hunajaan ja sitruunamehuun. Nautitaan teelusikallinen ennen ruokailua kolmasti päivässä. Teenä: 2 tl lehtisilppua varellaan kupillisella kiehuvaa vettä, juodaan 50 ml ennen syöntiä 3-4 kertaa päivässä.

Kaikki ovat kasveja, joiden ei ole prof. Manolovin mukaan todettu aiheuttaneen mitään vastareaktioita tai sivuvaikutuksia.

Ritva Särkisilta

Demeter

tuo Sinulle tietoa

biodynaamisesta viljelystä, ravinnosta ja luonnonhoidosta.

Irttonumero **6,80 €**

Tilattuna **25 € / vuosi**, 4 numeroa

Biodynaamisen yhdistyksen jäsenille
Demeter-lehti tulee kotiin JÄSENETUNA:
henkilöjäsenmaksu **38 € / 25 €**
yhteisöjäsenmaksu **90 €** (sis. 2 lehteä)

Soita, käy kirjoita:

Biodynaaminen yhdistys ry

Uudenmaankatu 25 A 4

00120 HELSINKI

Puh. (09) 644 160

info@biodyn.fi

www.biodyn.fi

Siemenkuulumisia!

Hyvät maataiskasvien ystävät! Tässä kesän kynnyksellä on hyvä aika virittäytyä myös tulevaan siemenkauteen.

Jatkamme entiseen malliin. Tosin ensi vuonna tavoitteena on aikaistaa siemenluettelon valmistumista ja saapumista teille hyvät jäsenet. Tämän vuoksi pyydämme teitä lähettämään siemenet **lokakuun loppuun** mennessä – silloin ne ehtivät mukaan seuraavaan luetteluun.

Syysvälitys järjestetään viime vuotiseen tapaan, jos siihen saapuu riittävästi siemeniä. Seuraavien lajien siemenet olisi hyvä lähettää **heinäkuun loppuun mennessä**; pionit, vuokot, iirikset, liljat, kiurunkannukset, kylmänkukka, kurjenpolvet, väinönputki ja köynnöspinaatti. Syysvälityksestä tiedotetaan tarkemmin seuraavassa lehdessä.

Siemenet lähetetään Pirkolle tai ne voi tuoda Maataisaisen toimistolle Helsinkiin.

Pirkko Kukkola, Turuntie 500, 31500 Koski TI.

Mitä siemeniä sitten kannattaa kerätä?

Kysytyjä lajeja ovat edelleen olleet *esikot, tädykkeet, särkynytsydän, katkerot, neilikat, vuokot, harvinaisemmat kellokukat, malvat, luonnon maanpeitekasvit kuten kissankäpälä, kangasajuruoho, ahomansikka ja köynnöspinaatti* joka loppuu yleensä aina kesken. Kaikki luonnonkasvien siemenet (lk) ovat tervetulleita sekä tietenkin kaikki vanhat perennakannat (****).

Maataissiementen ohella välitämme edelleen harvinaisempien puutarhakasvien siemeniä sekä uudempiakin kantoja. Ja tietenkin myös puuvartistet lajit ovat tervetulleita. Yksivuotisista kasveista lähettäkää mielellään siemeniä niistä kannoista, joita olette kasvatelleet jo jonkin aikaa (5-10 vuotta).

Täydennystä tarvitaan vuosittain myös näistä lajeista joiden itävyys säilyy vain lyhyen aikaa eli *ukonhatut, pionit, iirikset, sipulikasvit (liljat, hyasintit),*

syötävät kasvit kuten *palsternakka, väinönputki, saksankirveli, liperi* ja *köynnöspinaatti*.

Roskaisuuden takia siemeniä ei pidä jättää lähettämättä. On myöskin oikein sopivaa lähettää vuosittain tai harvemmin samojen kasvien siemeniä. Yksivärisistä kasvustoista peräisin olevat siemenet, niistä lajeista jotka risteytyvät keskenään ovat arvokkaita. Tällaisia ovat esim. *akileijat, ritarinkannukset, kellokukat*. Toki voi lähettää siemeniä monivärisistäkin kasvustoista kun mainitsee asian.

Liittäkää mukaan tiedot kasvukannan iästä sekä muut tarpeelliset tiedot (ks. tarkemmin Keruuohjeet). Tärkeä tieto on myös se ovatko siemenet luonnon- vai puutarhakantaa. Tämä koskee niitä lajeja joiden luonnonkantojakin kasvatetaan puutarhassa kuten esim. kurjenkello, ketoneilikka ja kullero.

Mitä sitten ei kannata kerätä? Vaativampia lajeja siemenviljelyn kannalta ovat ristipölytteiset lajit, jotka helposti risteytyvät keskenään kuten esim. ristikukkaiset lajit: kaikki kaalit, lanttu ja nauris. Vihannes-ten (hybridi)lajikkeiden siementen kerääminen on turhaa, koska lajikeominaisuuksien periytyminen on sattumanvaraista. Nuoria*-** perennakantoja ei kannata lähettää ellei kyseessä ole joku harvinaisempi luonnonperenna tms. Myöskään tavallisten kesäkukkien nuoria kantoja - eli niitä siemeniä, joita on yleisesti saatavilla puutarhaliikkeissä - ei kannata kerätä välitykseen.

Mielenkiintoista maataiskesää !

Siemenryhmän puolesta
Anna ja Pirkko

Siementen keruuohjeet

Siemenet lähetetään osoitteeseen

Pirkko Kukkola
Turuntie 500
31500 KOSKI TL

Tai siemenet voi tuoda Maatiaisen toimistolle Helsinkiin.

Lokakuun loppuun mennessä lähetetyt siemenet ehtivät seuraavaan siemenluetteloon.

Syysmyyntiin tarkoitetut siemenet olisi hyvä lähettää **heinäkuun loppuun mennessä**.

Kiitos !

Korvauksena vaivannäöstäsi voit valita luettelosta veloituksetta yhtä monta siemenpussia kun olet lähettänyt eri siemenieriä.

Mukaan tietoja kasveista

Siemenluettelo kootaan lähettämienne siementen ja tietojen pohjalta. Laitathan siis jokaisen siemenpussin päälle kasvin nimen sekä kasvukannan iän. Siemenlähetyksen mukaan toivotaan liitettävän erillinen lista siemenistä sekä kasveihin liittyvää tietoa.

Kasvikannan ikä

Kertoo sen miten kauan tämä kasvi(kanta) on kasvanut Suomessa. Vaikka et olisi täysin varma asiasta anna siemenille kuitenkin ”tähdet” eli ikäarviosi alla olevan asteikon mukaan ja kerro, että kyseessä on arvaus. Jos siemenet ovat alun perin Maatiaisesta, katso ikä siemenpussista. Kasvikannan ikä ei muutu silloin, kun kasvi siirretään puutarhasta toiseen.

- * = selvästi alle 10 vuotta, nuori kanta
- ** = 10-20 vuotta, nuorehko kanta
- *** = yli 20 vuotta, vanha kanta
- **** = yli 50 vuotta, hyvin vanha kanta

Puuvartisista kasveista tähtien määrä kertoo sen yksilön iän, josta siemenet on kerätty. Se kertoo miten kauan puu on elänyt eli miten hyvin se on sopeutunut kasvupaikalleen. Arvioi siis puuyksilön ikä samalla asteikolla.

Koska kasvuolosuhteet vaihtelevat suuresti eri puolilla Suomea, merkitse puuvartisten lajien kohdalle myös kasvuvyöhyke seuraavasti:

E-S = Etelä-Suomi (likimain vyöhykkeet I-II)

K-S = Keski-Suomi (likimain vyöhykkeet III-V)

P-S = Pohjois-Suomi (likimain vyöhykkeet (V)VI-VIII)

Luonnonkasvit – merkitään merkinällä LK (luonnonkanta). Niillä ei ole ”ikää”. Luonnonkannalla tarkoitetaan (kotimaisten) luonnonkasvien jalostamattomia kantoja. Luonnossa kasvavia tai puutarhoihin siirrettyjä. Luonnonkasveista jalostetut puutarhalajikkeet (useimmat taimitarhoista ostetut taimet) ovat yleensä jo erinäköisiä eivätkä siis ole luonnonkantaa vaan puutarhalajikkeita. Pidäthän nämä erillään.

Mistä siemeniä voi kerätä?

Siemeniä voi kerätä sieltä mistä kukkiakin - käyttäen omaa harkintaa. Oman puutarhan lisäksi, tienpientareilta ja joutomailta löytyy monenlaisia mielenkiintoisia lajeja.

Luonnonsuojelualueilla siementen kerääminen ei ole sallittua. Myös muualla luonnossa kasvavat rauhoitettut ja harvinaiset kasvit on syytä jättää tulevienkin polvien ihasteltaviksi.

Miten kerätä?

Siemeniä on helpointa kerätä kuivalla ilmalla. Kerää vain kypsiä siemeniä. Kerää jokainen laji erikseen. Koko kuivan kukinnon voi leikata sakilla ja laittaa pussiin. Anna siementen vielä kuivua sisällä (paperi)pusseissa. Siementen puhdistaminen on helpointa, kun ne ovat aivan kuivia. Kypsat, kuivat siemenet varisevat usein valmiiksi pussin pohjalle.

Pitääkö siemenet puhdistaa?

Mielellään, mutta tärkeintä on lähettää siemenet huolimatta siitä saako niitä puhdistettua vai ei.

Mikä on sopiva määrä?

Kaikki kerätyt siemenet kannattaa lähettää niin ne päätyvät kylvöksiin mahdollisimman tuoreina. Sopiva määrä on noin ½ dl (puhdistettuja) siemeniä. Isoja siemeniä voi olla enemmän ja pieniä vähemmänkin. Kasvierikoisuuksista ja harvinaisista tai hyvin vanhoista kannoista kannattaa lähettää pienetkin määrät. Samoin voimme käyttää pienetkin erät luonnonkasvien siemeniä seoksiin.

Mitä siemeniä kannattaa kerätä?

Vanhat kasvikannat ovat etusijalla.

Välitämme seuraavia siemeniä :

- puutarhojen perinteiset lajit (sekä koriste- että hyötykasvit)
- kasvierikoisuudet riippumatta kannan iästä
- tavallisuudesta poikkeavat väri- ja kukkamuodot
- kotimaiset luonnonkasvit

Mikä on maatiaiskasvi?

Yli 50 vuotta täällä kasvanut ja tänne sopeutunut laji – eli ennen 1960-lukua pihoihin istutetut kasvikannat ovat ns. maataisia, jotka ovat ehtineet sopeutua oloihimme (****).

Vanhoja perinteisiä lajeja

Ylivoimaisesti eniten ihmiset halajavat vanhojen pihojen aarteita!! Mummon kukkapenkit, tädin kesämökki, vaarin ikkunanalus, isosedän aidanvierus, naapurikylän autiotalon pihamaa... niistä löytyy aarteita.

Perinteisten puutarhakasvien kohdalla pyrimme tarjoamaan maatiaiskantoja (****), joten niistä ei kannata lähettää nuoria kantoja (*/**).

Perennoja eli monivuotisia kasveja

Ukonhatut (aito- ja tarhaukonhattu), lehtoakileijat (varsinkin yksiväriset, kerrannaiset tai muuten erikoiset kukkamuodot), lapinakileija, tähtiputki, asterit, kaunokainen, kellokukat (peuran, kääpiöpeuran-, loisto-peuran-, ukon-, maarian-, varsan-, vuohenkellot), vuorikaunokki, tarhasinivalvatti, maataisritarinkannukset, harjaneilikka (valkoinen, punainen, kirjava, yksinkertainen, kerrannainen...), iso- ja siperianampiasyrtti, kevät- ja isovuohenjuuri, veri- ja kyläkurjenpolvi, keltapäivänlilja, illakko (löytyykö keneltäkään valkoista??), isohirvenjuuri, kurjenmiekat, liljat (varjolilja, marhanlilja, keltalilja, myös heikinlilja, pellavalilja, valkonauhalilja, omat risteytysliljat...), palavarakkaus, lemmikit, pionit, idänunikot, lehtosinilatva, esikot, rohtosuopayrtti, nukka- ja jalopähkämä, ängelmät (lehto-, kelta-, sanias-, pikkuängelmä), auringontähti, revonpavut, kullerot, sarviorvokki...

Kuivassa viihtyviä reunus- ja kivikkokasveja

Pitkäpalot, hopeahärkki, kultakaari, kivikkokilkka, alppitähti, sammalleimu, ruusujuuret, kivikkosuopayrtti, rikot, maksaruohot...

Sipuli- ja mukulakasveja

Laukat, juhannushyasintti, jalo-, kelta- ja pystykiurunkannus, talventähti, lumipisarat (tutummallalla nimellä mm. kevät- ja suvikello), espanjansinililja, helmililja, vanhat narsissilajikkeet, idänsinililja, parvi- ja kääpiötulppaani, myös vanhat tulppaanilajikkeet, posliinihyasintti...

Kesäkukkia ja -köynnöksiä

Aurankukka, ruiskaunokki, auringonkukat, hunajakukka, kehäkukat, kosmoskukat, suvikakkarat, ihmekukka, perunkoiso, narsissitupakka, kessu, unikat, tarhaorvokki. Ja kesäköynnökset: Aitoelämänlanka, köynnöskrassi, ruusupapu, rakkoköynnös, vaulat, keijunmekko... Entä kasvaako kenelläkään adlumiaa?

Tavallisten kesäkukkien nuoria kantoja (*) ei kannata lähettää. Mutta jos olet onnistunut ylläpitämään lajia jo pidempään (10-20 vuotta), lähetä ihmeessä siemeniä.

Hyötykasvit sekä rohto- ja maustekasvit

Kaikki puutarhoissanne jo pidempään (mielellään yli 10 v.) viihtyneet hyötykasvien ja yrttien siemenet ovat tervetulleita. Erityisesti vihannesten siemenviljely näillä leveyspiireillä on vaativaa ja lähes unohdettu taito. Mitä äärevämmissä olosuhteissa kasvit kasvavat sitä nopeammin niiden sopeutuminen esim. pohjoisen kasvukauteen voi tapahtua. Tällaisilla kannoilla on oma erityinen arvonsa. Sitä vastoin yleisiä vihannesten ja yrttien kauppalajikkeista kerättyjä nuorta kantaa olevia siemeniä (*) ei kannata lähettää.

Perinteisiä hyötykasveja

Hyvänheikinsavikka, köynnöspinaatti, sokerijuuri, raparperi, vanhat hernelajikkeet, härkäpapu, erityiset tomaatit ja muut ulkomaiden tuliaiset, joiden siemeniä ei kaupasta löydy. Ruohosipuli, pillisipuli, valkosipuli, parsa, tarhamaltsa, lanttu, kaskinauris, kuukausimansikka, kaurajuuri, pinaatti-hierakka, pellava, vanhat viljalajikkeet, kevätvehnä, musta kaura, viljahirssi, juhannusruis, tattari, sarviapila, rehuvirna, sinimailanen...

Rohto ja maustekasveja

Iisot, väinönputki, kurkkuyrtti, karvasohdake, tuoksuampiasyrtti, helttaminttu, iisoppi, laventeli, lips-

tikka, hurtanminttu, kamomillasaunio, saksankirveli, kissanmintut, palsamipäivänkakkara, mäkimeirami, ajuruohot...rohto- ja teeyrttejä löytyy runsaasti myös luonnonvaraisista lajeista.

Huonekasvit

Auliot, malabarinpinaatti, pasuunakukat, koristepaprika, punasarja l. kliivia, kahvipensas, särmätyräkki, sinisilmä, silkipensas, puuvilla, tupsukit, ritarinkukat, ruukkupalsami, tuntokasvi ("mimosa"), mummon pelakuu, soilikki, heinälijat...

Uudehkot lajit ja kasvierikoisuudet

Kerrothan, miksi suosittelet kasvia muillekin. Terve-tulleita ovat etenkin sellaiset lajit, joita on vaikea saada taimistoista, esim. kasvitieteelliset lajit eli ulkomaiset luonnonlajit, jotka ovat menestyneet Suomessa.

Kärsämölajit, vuokot, hietaliljat, akileijalajit, asterit, kellokukat (mm. hertta-, amerikan-, parta-, kauno-, kääpiö-, pisama-, kauriin-, täpläkellot), ruohovartiset kärhöt, alaskankleitonia, tarhaketoneilikat, sormustinkukkalajit, marskinlijat, piikkiputket, kullukkalajit, keijunkukat, kuunililjat, nauhuslajit, hanhikit, esikkolajit, alppi-, tarha- ja etelänkylmäkukat, koristeraparperi, salviat, rotkokielot, puna-pietaryrtti (tutummmin: punapäivänkakkara) ja muut samaan sukuun kuuluvat pietaryrtit, tädykkeet...

Luonnonkasvit

Luonnonkannalla (lk) tarkoitetaan (kotimaisten) luonnonkasvien jalostamattomia kantoja. Tällaisia ovat kaikki luonnosta kerätyt siemenet ja myös puutarhoissa kasvavat luonnonlajit. Luonnonkasveista jalostetut puutarhalajikkeet (useimmat taimitarhoista ostetut taimet) eivät ole luonnonkantaa. **Erilaiset heinät, yrtit, kukkivat kukat ja niittykasvit ovat tervetulleita – pienetkin määrät kannattaa kerätä talteen, voimme yhdistellä ne seoksiin.**

Heiniä

Rantakaura, tuoksusimake, mäkikaura, kattarat, sarat, sukupää, lampaannata, tupasvilla, niittymaarianheinä, mesiheinät, vihvilät, rantavehänä, piipot, nuokkuhalmikkä, lehtotesma, siniheinä, jäkki, ruokohelpi...
Kukkivia kasveja

Rohtorasti, kissankäpälä, keltasauramo, harmio, kissankello, harakankello, kurjenkello, rentukka, ahde-, nurmi- ja ketokaunokki, pohjansivalvatti,

ruohokanukka, koirankieli, hieta-, keto- ja pulskaneilikka, neidonkieli, valkoinen maitohorsma, karvahorsma, ahomansikka, aho-, paimen- ja keltamatarra, metsä- ja ojakurjenpolvi, ketoruusuohoho, meri-, ranta-, ja metsänätkelmä, päivänkakkara, keltamaite, rantakukka, pikkutervakko, käenkukka, rantakukka, valko- ja rohtomesikkä, kellosinilatva, kurjenjalka, niittyhumala, mesimarja, lakka, lillukka, ailakit, kohokit, purtojuuri, pukinparta, jänö-, kelta-, metsä-, puna- ja musta-apila, niitykullero, tulikukat, aito- ja metsävirna, aho-, korpi-, metsä- ja keto-orvokki, virmajuuret...

Puuvartiset kasvit

Puita

Pihdat, vaahterat, hevostakanja, katsura, siperiansembra, makedonianmänty, tarhaomenapuu, koristeomenapuu, korkkipuu, tuohituomi, hapankirsikka, lumu, kriikuna, päärynä, japaninsiipipähkinä, suomenpihlaja, tammets...

Pensaita

Tuomipihlajat, aroniat, happomarjat, hernepensaat, ruusukvitteni, pähkinäpensas, tuhkapensaat, orapihlajat, vihmat, näsiä, variksenmarja, sorvarinpensaat, tyrni, kellokuusama, sinikuusama, kultasade, mahonia, paatsamat, karvianen, ruusut (karjalan-, idänmetsä-, koiran-, orjan-, punalehti-, metsä-, tarhapimpinella-, omena-, tarhakurttu-, luumuruusut ...), mustaselja, koiran-, villa-, kiilto-, koiran heisi, marjakuuset...

Köynnöksiä

Laikkuköynnökset, alppikärhö, siperiankärhö, tarhaalppikärhö, kiinankeltakärhö, saksankärhö, viinikärhö, köynnöskuusamat, kilpikierrot, säleikköviini, imukärhiviini, palsamiköynnös, siipiköynnös, ojukkaviini, tarhaojukkaviini, törmäviini...

Vanhoista siemenhinnastoista voit etsiä lisää osviittaa.

Jalostusaatteesta innostuneille

Breed Your Own Vegetable Varieties / Carol Deppe

Tämä kirja avasi minut oivaltamaan aivan uuden ulottuvuuden puutarhuroinnissa: jalostamisen. Voinkin olla viljelijän, sadonkorjaajan, säilöjän ja nauttijan lisäksi myös omien kasvikantojen luoja ja säilyttäjä! Voin persoonallistaa kasvin vastamaan juuri omia makumielityksiäni, viljelymenetelmiäni ja paikallisia olosuhteitani. Näissä oivalluksissa luin kirjan ensimmäisen osan läpi mitä suurimmalla nautinnolla ja - vielä toisen osan ollessa kesken - on aivan pakko jakaa tämä ihastus myös Maatiaisien piirissä. Etenkin näin kevään kynnyksellä!

Kirjan ensimmäinen osa käsittelee jalostamista ja toinen osa kannan säilyttämistä siemenviljelmällä. Molemmissa on kerrottu vain käytännön kannalta tarpeellinen tieto. Kerronnassa ei ole lainkaan puuduttavaa ja tarpeetonta tiedejargonia, vaan se on mielenkiintoista, sujuvaa ja helppoluista. Mitään pohjatietoa ei tarvita, vaan kaikki tarpeelliset genetiikan termit selitetään ja havainnollistetaan lukuisin esimerkein. Käytännön kannalta turhat käsitteet ja tieto on jätetty pois sekoitamasta lukijaa. Kaikkein antoisinta kirjassa on kirjoittajan lukuisat omakohtaiset jalostuskokemukset hänen omassa pienessä kotipuutarhassaan. Nämä konkreettiset esimerkit avaavat ymmärrystä jalostamisen eri mahdollisuuksista ja yllättävistäkin suunnista. Ja mikä tärkeintä: ne sitovat teoria-tiedon vahvasti käytäntöön!

Deppe rikkoo lukuisin tosielämän esimerkein monia virheellisiä ennakkoluuloja jalostamisesta. Sen sijaan että jalostaminen vaatisi kymmeniä vuosia, riittää jopa vain kaksi vuotta. Muutamisessa esimerkeissä kokemattomat harrastelijat ovat luoneet eräistä kasveista parempia lajikkeita kuin yksikään ammattilainen. Viljelyalaa ei tarvitakaan suunnattomasti, vaan kotipuutarhojen koko on täysin riittävä. Puutarhan satoisuus taas ei vähe- ne merkittävästi, koska jalostamisen kannalta tarpeettomat kasvit voi aina syödä. Deppe avaa myös uusia mahdollisuuksia. Hän kertoo mm. kuinka

hybridien erinomaiset ominaisuudet (mm. tiettyjen tuholaiden vastustuskyky) voi siirtää omaan lajikkeeseen tai kuinka hybrideistä voi luoda vastaavanlaisia vapaapölytteisiä kantoja. Erityisen mielenkiintoista on, kuinka villoista ja etenkin monivuotisista kasveista voi jalostaa täysin uusia vihanneslajeja.

Kirja on kirjoitettu nimenomaan harrastelijoille ja kotipuutarhureille, sillä Deppen mukaan juuri ruohonjuuritasolta ovat lähtöisin nykyiset parhaat lajikkeet. Tähän on syynä se että kaupalliset intressit ovat usein täysin päinvastaiset kuin epäkaupalliset. Uudet lajikkeet kavennetaan toimimaan vain tiettyihin korjuumenetelmien, kuljetus- ja säilöntätapojen, lannoitusmäärien ja torjunta-aineiden käyttöön sopiviksi. Taloudellinen voitto määrittää jalostussuunnan, ei se että pyrittäisiin todella luomaan hyviä kantoja. Kotipuutarhureille taas merkityksellisempiä ominaisuuksia ovat maku, laatu, ravinteikkaus, satoisuus huonoinakin kesinä ja moni muu asia kuten esim. että parsakaalisato kypsyy epätasaisesti, jolloin syötävää riittää pitkäksi aikaa tasaisesti. Täten jos haluamme erinomaisia vihanneslajikkeita, on meidän luotava ne itse!

Ostaessani tätä kirjaa netin kautta pelkäsin, että siinä amerikkalaiseen tapaan olisi vain vähän sisältöä, mutta senkin edestä jonninjoutavaa jorinaa kuten eräässä toisessa kasvien juuria käsittelevässä kirjassa. Osoittautuikin, että kirja on täynnä asiaa ilman mitään turhaa! Tarinointi ei hajoita kerrontaa vaan yhdistää pirstaloituneet teoriajyvät kokonaisuudeksi mielikuvituksen hyödyntämisen avulla. En voisi kuvitella parempaa kirjaa kirjoittavan aiheesta!

Mistä kirjan sitten voi hankkia? Sen voi tilata netin kautta 22 eurolla (\$30) mm. suoraan kustantajan Chelsea Greenin sivuilta: www.chelseagreen.com

Toinen oivallinen kirja, jota en ole vielä hankkinut, on Suzanne Ashworthin Seed to Seed. Se sisältää täydelliset jalostustiedot 160 yleisimmälle viljelykasville, mm. absoluuttiset varoetäisyydet.

Suosittelisin ehkä tätä hankittavaksi vasta tuon toisen jälkeen, joka sentään sisältää jalostustietoa (hienan suppeammin) 800 eri kasville! Myös Seed to Seedin voi tilata samasta paikasta 18 eurolla (\$25). Se on varteenotettava hankinta etenkin, jos on kiinnostunut tavanomaisten vihannesten kuten porkkanoiden, palsternakkojen yms. jalostamisesta.

Itse aion nyt ensi kesänä testata ja arvioida erilaisia vanhoja kantoja kaikista tärkeimmistä vihanneksista viiden aarin kasvimaallani. Arvioni perusteella tulen myöhempinä kesinä jalostamaan sopivista lajikkeista ikiomat lajikkeeni, jotka vastaavat yksilöllisiä tarpeitani.

Toni Tanskanen

Jalostamisesta netissä:

- <http://wikikko.info/wiki/Siemenviljely>

Vielä keskeneräinen, mutta tänne kootaan tulevaisuudessa suomeksi kaikki jalostustieto netistä sekä kirjoista. Tarkoitettu nimen omaan ”kansalle”, eli puuhastelijoille.

- <http://howtosaveseeds.com/index.php>

Englanninkielinen siemenviljelyn ja jalostamisen käsikirja vapaasti luettavana netin kautta.

- <http://www.seedsavers.org/>

Vuodesta 1975 lähtien Seed Savers Exchangen sisällä on vaihtunut yli miljoona siemenerää harvinaisia siemeniä. SSE on yhdysvaltalainen voittoa tavoittelematon järjestö joka pyrkii säilyttämään maatiaiskantoja, mutta myös edistämään kaikenlaisten siementen vaihtoa jäsenten kesken. Monet siemenet ovat jäsenten itse jalostamia ja erinomaisia lajikkeita! Jäseninä voi olla myös USA:n ulkopuoliset. Todella kylmänkestävä tomaatti ’Siberian’ on saatavilta täältä, kyseessä on täysin eri kanta kuin Maatiaisen tai Hyötykasviyhdistyksen kautta saatava ’Siberia’ joka sivuston mukaan ei ole läheskään niin kylmänkestävä.

Jäsenpalsta

Pappisen pihat

Sunnuntaina 18.7.2010 klo 13-17 avaa joukko Joutsan Pappisen kyläläisiä pihansa yleisön katseltavaksi. Niitä on ympäri kauniin Puttolanselän Pappisessa, Tammimäessä, Heinikassa ja Väihkölässä.

Lipunmyynti alkaa klo 11.30 Pappistalolla, Kouluraitti 21, 19920 Pappinen. Liput 10 € /aikuiset ja 5 €/lapset alle 10 v. Myös puhvetti, arpajaiset ja puutarhatuotteiden myyntiä.

Katso ajo-ohje ja lue lisää osoitteesta www.pappinen.com/pappisenpihat tai kysy Maini Mannerkoski-Willmanilta, puhelin 0400 638 891, sähköposti maini.mannerkoski-willman@koti.fimnet.fi

Tule katsomaan erilaisia ihania maalaispihoja ja -maisemia!

Pappisen kyläyhdistys ry.

Myydään

okt Kärkölän kunnassa n. 85 km Helsingistä. Talo 2 kerrosta n. 135 m². Rakennusvuosi 1947. Entinen biodynaaminen taimi- ja mansikkatila, iso puutarha. Tontti noin 10 000 m². 2 saunaa, molemmissa oleskelu- ja vieras huone, puuliiteri, kasvihuone ja varastotiloja.

Tiedustelut 040-581 9990/Lahtinen

Myydään

Pielavedellä luomutila maatiaishenkiselle ostajalle. Metsää 27 ha, yli 100 marjapensasta, vanhoja omenapuita, perinnekasveja. Kaksi rakennusta: 1800-luvun torppa ja 1985 valm. nykyaikainen talo.

Tied. Maritta Turunen, puh. 046-8858285.

Vielä jouluruususta

Lukijamme Pirkko Amnell Helsingistä lisää jouluruusuasiaan jännittävän tiedon. 1600-luvulla Englannissa (kuten monissa muissakin maissa) käytettiin juliaanista kalenteria. Se jäi vähitellen jälkeen oikeasta ajanlaskusta. Sen mukaan joulupäivä oli tammikuun 6. päivä, ja jouluruusu kukki silloin Englannissa. Kun ajanlaskua oikaistiin ja gregoriaaninen kalenteri otettiin käyttöön (Englannissa 1752, Ruotsissa ja Suomessa 1753), englantilaiset havaitsivat, että jouluruusu ei puhjennutkaan jouluna kukkaan, niin kuin olisi pitänyt. Se hämmästytti ihmisiä, ja sitä pidettiin jopa pahana enteenä. Juliaaninen kalenteri on edelleen käytössä joissakin ortodoksi-kirkkoissa. Se on 13 vuorokautta gregoriaanisesta kalenterista jäljessä. Sen takia esim. Venäjällä joulua vietetään noin meidän loppiaisena, sama myöhennys koskee kaikkia kirkkopyhiä.

Kevätuusuleinikistä

Lukija Keravalta kertoi, että hän tunnisti Maatiaisen jutun perusteella omassa puutarhassaan jo pitkään kasvaneen kukan kevätuusuleinikiksi. Hän ei tiedä, mistä kasvi on sinne tullut, ehkä lintujen mukana. Se menestyy muuten hyvin, mutta ei ole tehnyt siemeniä.

Sianharjaskinnas

Tarkka keravalainen lukijamme puuttuu Maatiaisen numerossa 4/2009 olleeseen Maatiaisen 20-vuotisjuhlahjutussa Kyytöt pääosassa Maatiaisen pääjuhlassa Pasilan kirjastossa, Annika Michelsonin esitelmän yhteydessä kuvattuun virolaiseen sianharjaskintaaseen. Sen valmistus ei suinkaan tapahdu puikoilla neulomalla, kuten tekstissä sanottiin, vaan kyseessä on ”neulakinnas”, jossa käytetään isoa neulaa ja työ muistuttaa ompelemista. Neulakinnastekniikka on ollut aikoinaan yleinen ja vielä 1800-luvulla sitä on harjoitettu Itä-Suomessa. Neulakinnas on viime aikoina kokenut renessanssin ja niitä tehdään taas.

HELSINGIN SEUDUN KESÄYLIOPISTON KASVIAIHEISET KURSSIT JA -RETKI 2010

1. Pihasta unelmien puutarha

ma ja to 10.-27.5. klo 17.00-19.30
(ei opetusta to 13.5.)

Paikka: Helsingin keskustan tuntumassa, tarkennetaan kutsussa

Sisältö: Kurssilla kartoitetaan haaveet unelmien puutarhasta ja sovitetaan unelmat omaan pihaan ja sen ympäristöön. Muutetaan mielikuva kartaksi, josta poimitaan aineksia piirustukseen. Unelmien puutarhan toteutuminen on piirustuksen pohjalta helppo toteuttaa.

Kurssilla käydään läpi puutarhasuunnittelun perusteita: rajaus ympäristöstä, tilan jäsentelyä, toimintojen sijoittelua ja kulkureittien linjauksia sekä maastonmuotoilua. Pohditaan eri rakenneratkaisuja ja pintamateriaaleja erilaisiin ympäristöihin. Tutkitaan luonnonolosuhteita, jotta oikeansuuntainen kasvivalikoima löytyisi onnistuneisiin istutuksiin. Etsitään ympäristön mukainen tyyli ja värimaailma. Sommittelussa massoitellaan ja rytmitetään istutuksia. Kokonaisilme pidetään silti mielessä koko prosessin aikana. Kurssi soveltuu niin uuden pihan suunnitteluun kuin vanhan pihan peruskunnostusta varten.

Kouluttaja: Puutarhuri, suunnitteluhortonomi Maija Lehtinen

Ilmoittautuminen: 27.4. mennessä

Kurssimaksu: 130 €

2. Mausteyrtit kotona ja puutarhassa

ti 11.5. klo 17.00-20.00

Paikka: Helsingin keskustan tuntumassa, tarkennetaan kutsussa

Sisältö: Mausteyrtit ovat monikäyttöisiä kasveja, niitä voimme kasvattaa niin koristekasveina kuin ruokien mausteeksi. Luennolla käydään läpi laaja valikoima meillä menestyviä maustekasveja, niin yksi- kuin monivuotisia.

Niillä on monipuolinen käyttö ruokien mausteeksi ja lisäksi ne sisältävät monia terveydelle välttämättömiä hivenaineita ja sairauksia ennalta ehkäiseviä aineita. Luennolla esitellään uusi ja nopea tapa kasvattaa mausteyrttejä niin kotona kuin ulkona puutarhassa.

Kouluttaja: MMT Pentti Alanko

Ilmoittautuminen: 27.4. mennessä

Kurssimaksu: 25 €

3. Kuinka saan puutarhaani japanilaisia vaikutteita?

ke 19.5. klo 17.00 -20.00

Paikka: Helsingin keskustan tuntumassa, tarkennetaan kutsussa

Sisältö: Luennon tarkoituksena on antaa vinkkejä siihen, kuinka suomalaisen puutarhaan on mahdollista luoda japanilaisia vivahteita. Luennolla paneudutaan tyypillisiin japanilaisen puutarhan elementteihin ja niiden mahdollisuuksiin suomalaisessa puutarhassa. Kasvillisuudesta tutustutaan vaihtoehtoihin, jotka olisivat lähimpänä niin kasvutavaltaan kuin muokattavuudeltaankin japanissa käytettyjä puutarhakasveja. Lisäksi opitaan, mikä suomalaisesta materiaalista muovautuu japanilaiseen malliin sekä paneudutaan puutarhan hoitoon.

Kouluttaja: Vastaava puutarhuri, suunnitteluhortonomi Katja Uski

Ilmoittautuminen: 5.5. mennessä

Kurssimaksu: 25 €

4. Perennat - puutarhan helppohoitoiset monivuotiset kukat

ke 26.5. klo 17.00 - 20.00

Paikka: Helsingin keskustan tuntumassa, tarkennetaan kutsussa

Sisältö: Monivuotisten perennojen suosio on lisääntynyt julkisissa puistoissa ja hautausmailla. Myös koti- ja huvilapuutarhoissa niille löytyy monia käyttömahdollisuuksia kasvupaikan maanlaadun, kosteuden ja valo-olot huomioon ottaen. Pitkälle jalostetut, paljon hoitoa vaativat ryhmäperennat on parasta istuttaa omaksi perennaryhmäkseen, mutta niiden joukkoon sopivat myös vähän jalostetut tai jalostamattomat maatiaisperennat ja luonnonkasvit. Varjoisiin paikkoihin sopivat taasen monet keväällä kukkivat sipulikasvit ja varjoperennat sekä helppohoitoiset peittokasvit. Kivikkokasveille löytyy sopivat

kasvupaikat aurinkoisilta kalliotonteilta jne. Perennojen kaikkia käyttömahdollisuuksia ei vielä osata käyttää puutarhoissamme ja näistä asioista luennolla annetaan vinkkejä.

Ilmoittautuminen: 12.5. mennessä

Kouluttaja: MMT Pentti Alanko

Kurssimaksu: 25 €

5. Kasviretki Piikkiöön

ke 17.6. klo 9.00-noin 17.00

Kohde: Retken aikana tutustutaan ensiksi Yltöisten arboretumiin Piikkiössä, joka sijaitsee Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) puutarhatuotannon tutkimusaseman yhteydessä. Vanhimmat istutukset ovat jo vuosilta 1929-1931, mutta vasta 1960-luvulta arboretumia laajennettiin istuttamalla havupuita. Vuosina 1975-1979 sinne istutettiin myös suuri määrä alppiruusuja osana Helsingin yliopiston alppiruusujen jalostusohjelmaa. Koeasemalla on myös laajat perennojen koeistutukset. Lounaan jälkeen tutustutaan Tuorlan majatalon läheisen puutarhakoulun puistoon. Seuraavana kohteena on Kuusiston kartano ja sen pihapiiri sekä läheiset Kuusiston linnan rauniot.

Kouluttaja: MMT Pentti Alanko

Ilmoittautuminen: Sitovat ilmoittautumiset 28.5. mennessä, jonka jälkeen osallistujille lähetetään vahvistuskirje.

Retkimaksu: 85 €

Kesäyliopiston kursseille ilmoittautuminen

- verkossa: www.kesayliopistohki.fi, josta löytyy tarkemmin tietoa
- sähköpostitse: taydennyskoulutus@kesayliopistohki.fi
- tai puhelimitse 020 779 2400.

Osallistumisen voi perua veloituksetta kurssin kohdalla mainittuun viimeiseen ilmoittautumispäivämäärään mennessä. Kasviretkeen sen sijaan on sitova ilmoittautuminen.

Maatiaisien kevättaimipäivä

perjantaina 28.5.2010
klo 12–18
Stenbäckinkatu 8, Helsinki

Taimipäivänä on mahdollisuus vaihtaa, ostaa ja lahjoittaa taimia. Tarjolla on hyvä valikoima koriste- ja hyötykasvien vanhoja lajikkeita ja kantoja. Voit tuoda myös myös puita, pensaita ja kukkasipuleita. Valikoima vaihtuu päivän kuluessa.

Tuo taimet mieluiten ruukutettuina. Ruukutus kannattaa tehdä jo kaksi viikkoa aikaisemmin, silloin taimet ehtivät toipua ylöskaivamisen aihe-

uttamasta stressistä ja kestävät paremmin taimipäivän tuoksinassa. Hyvä idea on myös merkitä helatorstaiivikonloppu kalenteriin ja kutsua silloin maatiaisystäviä ruukutustalkoisiin. **Varusta jokainen ruukku nimilappuliuskalla**, tämä helpottaa taimipäivien sujuvuutta. Epäselviä lajeja tunnustetaan yhdessä.

Taimipäivä pidetään Maatiaisien toimiston sisäpihalla (käynti porttikäytävästä) Stenbäckinkatu 8, Töölössä. Toimistolla voi nauttia yhteisen pöydän ääressä kahvia tai teetä sekä napostella suolaista ja makeaa purtavaa, pientä maksua vastaan.

Lämpimästi tervetuloa!

KESÄN PUUTARHAVIERAILUT

Valokuvauspainotteinen puutarhavierailu

keskiviikkona 2.6.2010 kello 18.00 -20.00
Espoon Latokaskessa Kukkumäenrinne 12,
Eniron luettelossa s. 48, CU 76

Puutarhakuvausten toinen osa keskittyy käytännön vinkkeihin todellisessa ympäristössä, aiheina mm.

- makro-objektiivin käyttö, yksityiskohtien kuvaus, jalustan käyttö
- syväterävyyden hallinta: taustan häivyttäminen tai laaja syväterävyys, telen ja laajakulman käyttö
- kasvien muotokuvaus: polttovälin merkitys, taustan merkitys
- ötökkäkuvaus
- luonnonvalon käyttö tunnelmien luomisessa
- yleisnäkymien kuvaus

Samalla on mahdollisuus tutustua Tuula Rannan puutarhaan. Puutarha on luotu vanhalle rintamamiestontille vanhaa säilyttäen ja uutta luoden. Noin 2000 m² rinnetontilla on paljon pensaita, puita, perennoja ja hyötypuutarha.

Ilmoittaudu etukäteen **1.6. mennessä** osoitteeseen toimisto@maatiainen.fi.

Ota oma kamera mukaan.

Kahvitarjoilu!

Puutarhan avoimet ovet Helsingin Vartiokylässä

torstaina 10.6.2010 kello 18-20.
Osoite on Keltanotie 14, 00900 Helsinki
(*Karttasivu 59 Fonectan luettelossa.*)

Puutarha sijaitsee aivan Itäkeskuksen lähellä. Sinne on helppo tulla metrolla. Valitse Puotilan metroasemalla Vanhanlinnantorin puoleinen uloskäynti ja astu tien yli Arhotielle. Arhotieltä erkane oikealle Keltanotie. Kohteessa on punainen puutalo ja pihalla isoja havupuita. Autolla tullessa aja Vanhanlinnantien ja Kukkaniityntien kautta. Puhelin on 040 762 3438, jos meinaat eksyä.

Mielenkiintoinen puutarha on monilajinen ja siellä on paljon kukkia. Oletettavasti näemme iiriksiä kukassa. Talon tyttävät pitävät kahvipuhuttelua.

Tervetuloa!

Leiripäivä Askalankoskella - reippaita työkäpäliä tarvitaan!

Paimion seudun ympäristöyhdistyksen Ketoleiri pidetään ti-su 20.-25.7. Tervetuloa talkoilemaan Vuoden perinnemaisemaan keskiviikkona 21.7.! Ketoleirimme tarjoaa silloin kaikille maatiaisille sopivia työtehtäviä perunankuorinnasta ja puiden kannosta niittoon, haravointiin, vesurointiin ja pihatöihin.

Ilmoittautumiset yhteystietoineen osoitteella viru.teppo-parna@kolumbus.fi.

Kerrothan mahdollisesta erikoisruokavaliosta. Huom! Voit ilmoittautua myös varsinaiseksi leiriläiseksi! Sinä tuot kätesi - me tarjoamme työhanskat sekä leirimurkinat.

Paimion seudun ympäristöyhdistys ry

Perinnemaisemajuhlat Askalankoskella - vieraatkin tervetuloa!

Maatiainen ry luovuttaa Vuoden perinnemaisema -kunniakirjan Paimion seudun ympäristöyhdistyksen leiritalon pihalla keskiviikkona 21.7. klo 15.

Näyttelytilassa valokuvanäyttely Askalankosken maisemasta ja hoitotoimista.

Tervetuloa yhteiseen ilonpitoon tummatulikukkien laaksossa.

Ajo-ohjeet tulevat myöhemmin Maatiainen ry:n nettisivuille.

Maatiainen ry

Syksyn taimipäivä

pidetään 10.9. Maatiaisen toimistolla.

Merkitse tämä jo kalenteriisi!

Perinnekasvipäivä

11.9. klo 12.00-16.00 Seurasaarella

Ohjelmassa esitelmä, sadonkorjuuta ja maatiaskasvien esittelyä.

Järjestäjät: Maatiainen ry, Seurasaaren ystävät ry ja Seurasaaren ulkomuseo

Harmaamalvikki on perinteisiä "joka kodin kukkia".

Kuva: Aune Kämäräinen

Maatiaisien kirja- ja monistevälitys

<i>Alanko P. & Lagerström M.</i> Havupuut ja –pensaat. Tammi 2006. 200 s	32,20
<i>Alanko P.</i> Koristepuut ja pensaat. Tammi 2003. 168 s	21,00
<i>Alanko P. & Kahila P.</i> Köynnöskasvit. Tammi 2003. 231 s	32,00
<i>Alanko P. & Kahila P.</i> Palavarakkaus ja särkynytsydän. Tammi 2005. 224 s	34,00
<i>Alanko P.</i> Perennat. Tammi 2007. 500 s	61,00
<i>Alanko P.</i> Pieni vihreä kirjani. Tammi 2007. 167 s	13,30
<i>Alanko P. & Lagerström M.</i> Puutarhan koristepensaat. Tammi 2009. 287 s	34,00
<i>Alanko P. & Joy P. & Kahila P. & Tegel S.</i> Suomalainen ruusukirja. Tammi 2009. 344s	37,00
<i>Cajander R.</i> Puutarhan parhaat perhoskasvit. Maahenki 2008. 175 s	37,00
<i>Haapala T., Haukisalmi V. & Antikainen K.</i> Nokkosen peltoviljely. Moniste. Maaseudun Kehittämiskeskus 1987. 16 s	18,00
<i>Hassinen K.</i> Maatiaisien matkassa. Maahenki 2006. 89 s	25,00
<i>Kasvi A. & Laine S.</i> Arnon keittiökasvit. Tammi 2008. 247 s	34,60
<i>Krannila A. & Paalo A.</i> Omenapuu. Multikustannus 2008. 191 s	35,00
<i>Niemelä T.</i> Opas pienkanalan hoitajalle. Suomen Siipikarjaliito 2004. 95 s	30,00
<i>Paalo A.</i> Japanilaistyylinen puutarha suomalaisittain. Tammi 2006. 204 s	37,00
<i>Paalo A.</i> Kukkaruokaa. Multikustannus 2009. 264 s	30,00
<i>Paalo A.</i> Peruna. Multikustannus 2007. 159 s	24,00
<i>Peltola R. & Koivu V.</i> Pionit. Tammi 2007. 280 s	39,80
<i>Rautio P.</i> Kauniit löytöruusut. Suomen ruususeura 2009. 62 s	10,00
<i>Rautio P.</i> Suomen ruusut. Otava 2009. 172 s	42,00
<i>Rekilä-Aaltonen A.</i> Syö itsesi suomalaiseksi. Perinneperitti Oy. 136 s	30,00
<i>Rönblom E.</i> Puutarhan vuodenajat. Tammi 2008. 272 s	33,30
<i>Saario M.</i> Kotipuutarhan marjat ja hedelmät. Tammi 2008. 247 s	34,60
<i>Savikko S.</i> Isoäidin puutarhavuosi – neuvoja joka kuukaudelle. Helmikustannus 2006. 128 s	33,00
<i>Somersalo I. - Mattila P. - Tuomisto H. - Haimi H.</i> Härkäpapua sarvista. Multikustannus 2006. 192 s	33,00
<i>Telkänranta H.</i> Kanojen maailma. Sanasilta Oy 2004. 172 s	32,00
<i>Tolvanen M.</i> Aistien puutarha. Multikustannus 2009. 188 s	37,00

Tietoa maaseudun ihmisistä, maisemasta, kylätoiminnasta ja eläinten lajinmukaisesta hoidosta Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimusja koulutuskeskuksen julkaisuja:

<i>Högbacka R.</i> 1995. Naisena maaseudulla. 41. 149 s	3,00
<i>Rouhiainen V.</i> 2000. Maaseudun nuoret miehet. 69. 66 s	3,00
<i>Kupiainen H.</i> 1997. Savotta - Suomen kulttuurimaisema. 56. 103 s	3,00
<i>Schepel I.</i> 1996. Luonnonmukaisen tuotannon ympäristöarvot. 32. 39 s	3,00
<i>Lahtinen E.</i> 1998. Kylätoiminnan menestystekijät. 62. 160 s	3,00
<i>Laamanen K.</i> 1999. Kylätoiminta murroksessa. 65. 54 s	3,00
<i>Krözl H.</i> 1995. Parresta pihattoon. 39. 64 s	3,00
<i>Krözl H.</i> 1997. Lajinmukaiset karsinat. 57. 38 s	3,00
<i>Hörning B.</i> 1997. Sikojen lajinmukainen hoito. 54. 172 s	3,00
<i>Sirkkala R.</i> 1995. Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen. 7. 140 s	3,00
<i>Susagri</i> 1997-2000 loppuraportti. MTT 2000. 32 s	
Maataloutta luonnon ja ihmisen ehdoilla.	3,00

Maatiainen - Det lantliga kulturarvet ry

Yhdistyksen

hallitus 2009

Puheenjohtaja

Timo Rantakaulio

Toiminnanjohtaja

Maija Manninen

Hallituksen jäsenet

Pentti Alanko

Riku Cajander

Laura Murto

Tiina Notko

Terhi Koivisto

Sinikka Koskinen

Pertti Pyhtilä

Juhan Savander

Varajäsenet

Terhi Arell

Minna Kärkkäinen

Ilmari Majuri

Dina Samaletdin

Toimintaryhmät

- Yhdistyksen sääntöjen puiteissa pitkälti itsenäisesti toimivia ryhmiä, joihin voi ottaa yhteyttä puhelimitse tai sähköpostilla. Toimintaryhmien yhteyshenkilöt keskustelevat kanssasi ryhmään alaan liittyvistä asioista.

1 Maatiaismatkat

Anne Paalo

2 Siemenet

Anja Alanko

Riku Cajander

Pirkko Kukkola

Anna Lassila

Juhan Savander

3 Näyttelyt

Anja Alanko

Terhi Koivisto

Sinikka Koskinen

Iris Lundqvist

Maija Manninen

4 Taimipäivät

Riku Cajander

Pirkko Kahila

Terhi Koivisto

Leena Saario

5 Maisemat

Pentti Alanko

Sinikka Koskinen

Leena Saario
perinnemaisemavastaava

6 Maatiaiseläimet

Timo Rantakaulio

Dina Samaletdin

Ilmari Majuri

Laura Murto

7 Maatiaisruoka

Anja Alanko

Eija Kunnari

8 Paikallistoiminnan tukiryhmä

Peter Tigerstedt

9 Etelä-Savon ryhmä

10 Pirkanmaan ryhmä

Erkki Lehtimäki

11 Pohjois-Karjalan ryhmä

Tuovi Mutanen

12 Varsinais-Suomen ryhmä

Keijo Luoto

13 Museoryhmä

Anja Alanko

Hannu Huvinen

Pertti Pyhtilä

Timo Rantakaulio

Annmaj Rönning

14 Yhdistyksen kotisivut

Keijo Luoto

15 Mehiläisryhmä

Aimo Nurminen

Lassi Kauko

Yhteystiedot

Alanko Anja	09 557 263	anja@musku.net
Alanko Pentti	0400 937 367	pentti@musku.net
Arell Terhi	040-519 4949	terare@gmail.com
Huvinen Hannu		hannu.huvinen@helsinki.fi
Cajander Riku	050 561 6920	riku.cajander@luukku.com
Kahila Pirkko	045 671 0029	pirkko.kahila@saunalahti.fi
Koivisto Terhi		terhikoivisto@hotmail.com
Koskinen Sinikka	050 340 3621	sinikka.m.koskinen@hel.fi
Kukkola Pirkko	040 512 8327	siemen@maatiainen.com
Kämäräinen Aune	050 3255 334	aune.kamarainen@kolumbus.fi
Kärkkäinen Minna	0400 596 085	minna@musku.net
Lassila Anna	041 507 6574	lassila.anna@luukku.com
Lehtimäki Erkki	040 877 5057	erkki.lehtimaki@kolumbus.fi
Luoto Keijo		keijo.luoto@gmail.com
Lundqvist Iris	044-537 2192	iris.lundqvist@kolumbus.fi
Majuri Ilmari	040 410 5202	ilmari.majuri@gmail.com
Manninen Maija	041 545 7317	maijaemanninen@gmail.com
Murto Laura	050 563 1330	laura.murto@gmail.com
Mutanen Tuovi	044 257 1660	tuovi.mutanen@pp.inet.fi
Notko Tiina	044 2961 723	tiina.notko@gmail.com
Nurminen Aimo	0400-520712	aimo.nurminen@pp.inet.fi
Paalo Anne	050 570 6105	anne.paalo@kolumbus.fi
Pyhtilä Pertti	040 583 8910	perttipyhtila@gmail.com
Rantakaulio Timo	040 846 5571	timo.rantakaulio@helsinki.fi
Rönning Annmaj		annmaj.ronning@pp.inet.fi
Saario Leena	041 545 7387	leena.saario@hotmail.com
Samaletdin Dina	050 555 5143, 0440 999 361	dina.samaletdin@nordea.com
Savander Juhan	0400 165 531	juha.savander@gmail.com
Tigerstedt Peter	050 5641 717	peter.tigerstedt@helsinki.fi

Tässä numerossa

- 1 ..... **PÄÄKIRJOITUS** Monivuotisia ja pitkäikäisiä / Timo Rantakaulio
- 2 ..... **TOIMISTON KUULUMISIA** / Maija Manninen
- 3 ..... **VUODEN 2010 SIEMENLUETTELOON SUOSITTUJA LAJEJA**
- 4 ..... **KESÄÄ ODOTTELLESSA** Vuoden perinnemaisema Askalankoskella / Viri Teppo-Pärnä
- 6 ..... **VUODEN 2010 "ELIÖT"** Eri yhteisöjen valitsemat vuoden kasvit ja eläimet / Pentti Alanko
- 8 ..... **MINUSTAKO MEHILÄISHOITAJA?** / Lassi Kauko
- 10 ..... **MUSTAN MEHILÄISEN ALKULÄHTEILLÄ** / Veikko Hyttinen
- 13 ..... **TULPPAANEILLA ON HISTORIAA** / Aune Kämäräinen
- 16 ..... **VIELÄ SYÖTÄVISTÄ KUKISTA** / Marja-Leena Niinikoski
- 18 ..... **VIHANNEKSIA PINAATIN TAPAAN** / Maija Manninen
- 20 ..... **PÄÄSIÄISPUPUJA JA KANANPOIKIA** / Arno Kasvi
- 21 ..... **KEVÄTTALVEN KIMALTEITA** / Marja-Leena Niinikoski
- 24 ..... **MAISEMA- JA PUUTARHASUUNNITTELUN PERSPEKTIIVEJÄ**
Puutarha- ja puistoesimerkkejä Helsingistä / Laura Porceddu
- 25 ..... **OSALLISTU MAATIAISKARJAN TUKIKERÄYKSEEN**
- 26 ..... **PERUSTAISINKO HEINÄPUUTARHAN** / Pentti Alanko
- 28 ..... **IHANAT LUONNONKASVIMME** / Ann-Maj Savolainen
- 29 ..... **MINNE OVAT IHANAT METSÄMME KADONNEET** / Hans Colliander
- 30 ..... **KUUSISTON MAHTIKARTANON HEDELMÄTARHA** / Maarit Heinonen
- 33 ..... **PELLAVAN RENESSANSSI** / Markku Kuivalahti
- 35 ..... **MAATIAISJÄRJESTÖ VIROON**
- 36 ..... **EHDOTA VUODEN PERINNEMAISEMAA**
- 37 ..... **MAATIAISTEN KOTIMAANMATKA TAMPEREEN SEUDULLE**
- 38 ..... **RUUSU, KYNTELI, RUUSUPELARGONI - bulgariaalaisten vanhat suosikit** / Ritva Särkisilta
- 40 ..... **SIEMENKUULUMISIA**
- 41 ..... **SIEMENTEN KERUUOHJEET**
- 44 ..... **KIRJAESITTELY**
- 45 ..... **JÄSENPALSTA**
- 46 ..... **LUKIJAN NURKKA**
- 46 ..... **TAPAHTUMIA**
- 51 ..... **MAATIAISEN KIRJA- JA MONISTEVÄLITYS**

Liity jäseneksi! Voit liittyä jäseneksi maksamalla jäsenmaksun 25 € yhdistyksen tilille Aktia 405500-114419. Kirjoita viestikenttään UUSI JÄSEN sekä nimesi ja osoitteesi.

Jäsenet saavat alennusta siemenhinnoista ja neljä kertaa vuodessa ilmestyvän Maatiainen-lehden. Sen ensimmäinen numero sisältää siemenluettelon.

Maatiainen – det lantiga kulturavret ry. Stenbäckinkatu 8, 00250 Helsinki puh: 09-477 5331
toimisto@maatiainen.fi www.maatiainen.fi.

26€

Erikoishinta Maataisen lukijoille (ovh 35 €)

Riemukas ja elämänmakuinen valokuvakirja palstoista ja viljelijöistä!

Palstat ovat kätkeytyjä, värikkäitä maailmoja, pieniä intiimejä maatiloja keskellä kaupunkia. Valokuvataiteilija Sanni Seppo – itsekin helsinkiläinen palstaviljelijä – on tehnyt kirjan näistä kiehtovista maatilkuista ja niitä hoitavista persoonallisuuksista.

Palstaviljelijät ovat ottaneet hoivaansa palan luontoa. Kukin heistä muovaa sitä rakkaudella ja intohimolla ja saa palstansa kukoistamaan itselleen mieleisenä valtakuntana.

TILAA

Maahengen nettikaupasta www.maahenki.fi.

Mainitse tilatessa: "Maataisen tarjous". Hintaan lisätään toimituskulut.

Suoraan kustantamosta: Maahenki Oy, Eerikinkatu 28, V kerros, Helsinki.

MAAHENKI

Kevät on inspiraation aikaa!

Tutustu kirjauutuuksiin.

ULLA KERVINEN | ULLA PAAKKUNAINEN
Puutarha pienellä palstalla

Runsaasti kuvitetun ja helppolukuisen ohjekirjan vinkkejä voivat hyödyntää sekä vuokrattavien viljelypalstojen että omakoti- ja rivitalojen kotitarveviljelijät.

Viherpeukaloille!

LENA LJUNGQUIST | EVA TINGSTRÖM
Intohimona pelargonit

Selkeä ja käytännölläheinen kirja vetoaa kaikkiin pelargoneista kiinnostuneihin, sekä noviiseihin että vannonutuneisiin uusien lajikkeiden etsijöihin.

Pelargonioiden hurmaa!

**Uusia ideoita
kesäkukka-
asetelmiin!**

LENA SOFIA ANDERSSON | EVA S. ANDERSSON
Kukkia koko kesäksi

Käytännölläheinen puutarhakirja, jonka avulla voi suunnitella loistokkaasti kukkivan ja värikylläisen puutarhan tai parvekkeen koko kesäksi.

**Etanajahdin
perusopas!**

**APUA!
Etanat hyökkäävät**

KERSTIN ENGSTRAND

Apua! Etanat hyökkäävät

Kirja neuvoa, miten asianmukaisesti on meneteltävä, kun etanat valtaavat puutarhan.

tammi

www.tammi.fi